

1.2.ΔΙΗΓΗΜΑΤΑ ΤΗΣ ΞΕΝΙΤΕΙΑΣ.(1899 & 1907)

1. Η ανίκητη ελπίδα.
2. Τα Χριστούγεννα της γρηάς.
3. Ο Ξενιτεμένος.
4. Τ' όνειρο του ξενιτεμένου.
5. Το ξενιτεμένο μνήμα.
6. Ο Γκεσούλης.
7. Η δόλια η Μάννα.
8. Ο μικρός κριτής.
9. Υστερα από είκοσι πέντε χρόνια.
10. Οι τρεις συμβουλές.

Εκτός συλλογής:

11. Τα δύο γράμματα.
- *13. Πρωτοχρονιάτικο Γράμμα.

2. Διηγήματα της Ξενιτιάς.

A.N.M.

4ος ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ. Χειρόγραφος και φωτοτυπημένος, χωρίς αρίθμηση, με τίτλο:

Β! Διηγήματα της Ξενιτιάς.

1. Η Ανίκητη Ελπίδα.
2. Τα Χριστούγεννα της βάβως.
3. Ο Ξενιτεμένος.
4. Τ' Ονειρο του Ξενιτεμένου.
5. Το Ξενιτεμένο Μνήμα.
6. Η Δόλια η Μάννα.
7. Ο Γκεσούλης.
8. Ο Μικρός Κριτής.
9. Οι τρεις Συμβουλές.
10. Υστερα από είκοσι - πέντε χρόνια.
11. Τα δυο Γράμματα.

A.N.M.

5ος ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ. Χειρόγραφος και φωτοτυπημένος, με 11 έργα και τίτλο:

Διηγήματα της Ξενιτιάς.

1. Η Ανίκητη Ελπίδα.
2. Τα Χριστούγεννα της βάβως.
3. Ο Ξενιτεμένος.
4. Τ' Ονειρο του Ξενιτεμένου.
5. Τα Ξενιτεμένα Κόκκαλα.
6. Ο Γκεσούλης.
7. Η Δόλια η Μάννα.
8. Ο Μικρός Κριτής.
9. Υστερα από είκοσι - πέντε χρόνια.
10. Οι τρεις Συμβουλές.
11. Πρωτοχρονιάτικο Γράμμα.

Χ.Σ.

3ος ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ. Χειρόγραφος κατάλογος, σε μισή κόλλα αναφοράς, σχ. 14,8 X 19,8. Με μπλε μελάνη και με τίτλο: Διηγήματα της Ξενιτειάς, ο Χ.Χ. γράφει 10 διηγήματα. Κάτω από τον τίτλο ο Χ. Σούλης σημειώνει: [Αθήνα 1906] και στο τελευταίο διήγημα [ανέκδοτον].

Διηγήματα της Ξενιτειάς.

1. Χριστούγεννα της Γρηάς.
3. Ο Ξενιτεμένος.
4. Τ' Ονειρο του Ξενιτεμένου.
5. Το Ξενιτεμένο Μνήμα.
6. Ο Γκεσούλης.
7. Η Δόλια Η Μάννα.
8. Ο Μικρός Κριτής.
9. Υστερα από Είκοσι πέντε Χρόνια.
10. Τα Δυο Γράμματα.

peut transformer une donnée tout à fait simple — ici, l'amour d'un lycéen pour sa voisine, sans autres circonstances accessoires que la mort d'un coq — en un récit vif, étincelant, dénotant une fine compréhension du cœur humain.

§ 16. — Christos Christovasilis, né en 1861, a passé sa jeunesse en Épire et, après toutes sortes de péripéties, est devenu journaliste à Athènes. Il a pris pour sujet de ses poèmes et de ses nouvelles la vie des bergers et des paysans de Thessalie et des environs de Janina et il a consacré un de ses volumes, le plus lu, à ce qui est pour les Grecs, depuis le moyen âge, un malheur redouté et fréquent : le séjour à l'étranger. Le pays étranger, où personne ne vous connaît, commence déjà à quelques jours de marche du village. Quel n'est donc pas le sort des innombrables jeunes gens qui doivent passer loin de la Grèce les plus belles années de leur vie ! Mais Christovasilis a choisi pour ses esquisses l'heureux instant du retour, alors que mari ou fils, après vingt, trente, quarante ans de séparation, sont enfin réunis à leur femme ou à leur mère. Il nous parle de cette attente infinie et de cet *Indestructible espoir*, titre que porte la meilleure de ses nouvelles, avec un réalisme qui ne peut être que le fruit d'une amère expérience. Le dénouement de ses nouvelles a en même temps une allure un peu légendaire. A chaque instant on pense au retour d'Ulysse, cet immortel exemple de fiction et de réalité.

Les *Nouvelles thessaliennes* sont tout aussi vivantes, mais leur principal intérêt réside dans l'acuité de l'observation. Nous avons là un manuel poétique de folklore thessalien. Une vieille femme nous apprend la multiplicité des noms dont on dispose pour les nouveau-nés et comment tous ces noms ont une signification magique. Il est inutile de citer

les noms de saints, « tout chrétien les connaît », dit la vieille, mais il est bon de se souvenir que, lorsqu'on a assez de filles — et chaque mère ne désire-t-elle pas des fils ? — il faut appeler la dernière *Stamato* ce qui signifie *Stop*, et que si l'on espère la voir aller à Constantinople, le prénom indiqué est *Stamboulo*. La science de cette femme et sa classification méthodique des noms nous sont présentées avec un grand sérieux. « Ils sont, dit-elle, nombreux comme les grains de sable du Salamvrias (Pénée) ».

Une fois par an, on jette dans ce fleuve, en grand cérémonial, une croix, en souvenir du baptême de Jésus dans le Jourdain. Heureux et honoré sera le jeune homme qui la tirera du fond de l'eau. Alors que cinq plongeurs ont vainement essayé de l'arracher aux flots particulièrement violents, et que déjà on désespère de retrouver le saint emblème, le possesseur promet sa fille à qui y parviendra. Le sort du village en dépend : choléra, peste, inondations, récoltes perdues, irruption des Turcs, tout est à craindre. Si la croix n'est pas retrouvée. « Que l'heureux plongeur soit Turc ou Juif, s'écrie le père, peu importe ; nous le baptiserons et le chant nuptial pourra commencer ». Et l'homme tient sa parole. Un jeune gars, auquel il avait refusé la main de la belle Lénaki, rapporte la croix, après une lutte acharnée, dans l'eau glacée, avec l'esprit de la rivière. Le héros qu'on avait traité de fat et de paresseux, à cause de son amour pour les chansons et de sa moustache en croc, est maintenant joyeusement accueilli comme gendre.

Le plus long récit de ce volume est une histoire de chasse, qui finit par la célébration de la Noël sur un des sommets du Pinde, en compagnie d'un détachement de soldats qui gardent la frontière. On a pu dire, sans exagération, que ce

morceau aurait pu prendre place, avec honneur, dans les *Récits d'un chasseur de Tourguénief*.

N. Pernot

Histoire de la littérature Grecque moderne par
D. C. Hesselberg Paris. Société d'édition « Les belles
lettres ».

1924 Pernot. Περνὸς Οὐμβέρτος. Γάλλος γλωσσολόγος
καὶ ἐπιστήμιος γεννηθεὶς τὸ 1870 ἐν Froide-conche-les-
Luxeuil. Τὰ ἐπιστήμια μαθήματα διδάσκει ὅτιν
πατέρα του τὸ δὲ 1890 ἐνεγράφη ὅτιν Φιλοσοφικῇ σχολῇ
τοῦ Πανεπιστημίου Παρισιῶν, ὅπου ἀπογορεύει πρῶ-
τως τὰς μαθήματα ἐπιδείκναι. Παράλληλα ἀπογορεύει
τὰς παραδόσεις τοῦ Ἀββᾶ Rousselot, τοῦ Legend και
τοῦ Ψυχάρη. Τὸ 1907 ἀναγορεύει διδάκτωρ τῆς Φιλοσο-
φίας καὶ ὑποδείκναι δύο ἐναίσιμους διαλέξεις, μίαν
περὶ τοῦ Χριστοῦ γλωσσικῶν ἰδιωμάτων καὶ ἄλλη
πὲρ τῆς γραμματικῆς καὶ τοῦ ἱεροῦ λόγου τοῦ
Girolamo Germano. Ἀπὸ τοῦ 1895-1912 διετέλεσε
ἐκπαιδευτικὸς τῆς σχολῆς τῶν Αναλογικῶν Γλωσσῶν, ἀπὸ δὲ
τοῦ 1912-23 ἐδίδασκε ὡς ἐνταυτοῦ κατηχητικῆς τῆς
Γραμμικῆς γλώσσας καὶ φωνολογίας τοῦ Πανε-
πιστημίου τῶν Παρισιῶν. Τὸ 1923 διωριόμνη
καθηγητὸς καὶ ὡς αὐτὴ τὴν ἔδραν, ἔδρασε δὲ
συνεχῶς καὶ τὸ νεοελληνικὸν ἱνστιτούτο τῶν Σοφιστικῶν.
Τὸν ἐπόμενον χρόνον ἀνέλαβε τὴν δ/ση τοῦ ἱνστιτούτου
τῶν φωνητικῶν τῶν ὁποῖα διατήρησε μέχρι τοῦ 1930.
Ὁ Pernot δημοσίευσε πολλὰς ἐργασίας ἀναφορὰς
ἐπὶ φωνητικῇ γενεῇ, ἰδίως δὲ ὅτιν Ἑλληνικῇ γλώσσῃ
καὶ φωνολογίᾳ. Δινοῦσε ὅτιν ἀρχὴν μαζί με τὸν
Ἀββᾶ Ρουσσέττὸν με ἀρχολογία τῆς Revue de Phono-
tique. 1911-1930, ἔδρασε τὴν συλλογὴν τοῦ νεοελλι-
νικοῦ ἱνστιτούτου τοῦ ἀρτίζει μέχρι τῆς γενεῆς
δὲνα ἱεροῦ λόγου "Anthologie populaire de
la Grèce moderne (1910) καὶ ἄλλη συλλογὴ μετὰ
τὸν "Le monde Hellenique".

ΧΡΗΣΤΟΥ ΧΡΗΣΤΟΒΑΣΙΛΗ

Διηγήματα

ΤΗΣ ΞΕΝΙΤΙΑΣ

Εκδόσεις ΖΗΤΡΟΣ
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ

ΧΡΗΣΤΟΥ ΧΡΗΣΤΟΒΑΣΙΛΗ

ΔΙΗΓΗΜΑΤΑ ΤΗΣ ΞΕΝΙΤΙΑΣ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΖΗΤΡΟΣ
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ

ΣΕΙΡΑ: ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

Διευθύνεται από τον Σωτήρη Γερακοῦδη
Στοιχειοθεσία, Χριστίνα Νικολαΐδου
Διόρθωση-γλωσσική επιμέλεια, Στέλιος Δημόπουλος
Σχέδια-εξώφυλλο, Ιωρδάνης Στυλίδης-Διονύσης Τσάσης
Εκτύπωση, Λιθογραφείο Ι. Αντωνιάδη-Θ. Ψαυρά, Ο.Ε.
Βιβλιοδεσία, Γιώργος Δεληδημητρίου

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ: ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΖΗΤΡΟΣ
Πλάτωνος 2, τηλ. 031/270.184, 270.884, Fax: 271.766
546 31 ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Η ΑΝΙΚΗΤΗ ΕΛΠΙΔΑ	15-37
ΤΑ ΧΡΙΣΤΟΥΓΕΝΝΑ ΤΗΣ ΓΡΙΑΣ	33-52
Ο ΞΕΝΙΤΕΜΕΝΟΣ	59-84
Τ' ΟΝΕΙΡΟ ΤΟΥ ΞΕΝΙΤΕΜΕΝΟΥ	85-97
ΤΟ ΞΕΝΙΤΕΜΕΝΟ ΜΗΗΜΑ	100-105
Ο ΓΚΕΣΟΥΛΗΣ	105-114
Η ΔΟΛΙΑ Η ΜΑΝΑ	115-123
Ο ΜΙΚΡΟΣ ΚΡΙΤΗΣ	123-133
ΥΣΤΕΡΑ ΑΠΟ ΕΙΚΟΣΙ ΠΕΝΤΕ ΧΡΟΝΙΑ	133-141
ΟΙ ΤΡΕΙΣ ΣΥΜΒΟΥΛΕΣ	141-153
ΠΟΙΗΜΑΤΑ ΤΗΣ ΞΕΝΙΤΙΑΣ	153

Ο ΣΥΓΓΡΑΦΕΑΣ ΚΑΙ ΤΟ ΕΡΓΟ ΤΟΥ

Ο Χρήστος Χρηστοβασίλης γεννήθηκε στα 1861 στο Σούλι-Χρηστοβασίλη. Το Σούλι, εστία τότε της εθνικής αντίστασης, μαγνήτιζε όλους εκείνους που είχαν ανοίξει λογαριασμούς με την επίσημη οθωμανική εξουσία, αλλά και με τους τοπικούς τυράννους, μπέηδες και αγάδες.

Στο Σούλι έγινε μια φυσική επιλογή απ' όλες τις φάρες όλων των μερών της Ηπείρου και της Αρβανιτιάς, από τους ανυπότακτους που σκαρφάλωσαν εκεί, στον άξενο βράχο, καταδιωγμένοι από παντού, μακριά από των τυράννων το χέρι και δημιούργησαν μια δική τους κοινωνία ηρώων σμίγοντας τον κόσμο με τα ηρωικά τους κατορθώματα.

Στην ιδιότυπη αυτή κοινωνία δεν υπήρχαν κοινωνικές διακρίσεις. Υπερτατή κοινωνική διάκριση ήταν η παληκαριά κι η αξία. Οι πιο τίηδες (οι δειλοί) στιγματίζονταν από τη γενική περιφρόνηση για πάντα.

Μετά την καταστροφή του Σουλίου, οι πρόγονοι

τον Χρήστου Χρηστοβασίλη κατέφυγαν στα Κούρεντα και έκτισαν εκεί ένα μικρό οικισμό —κάπου δέκα σπίτια— που πήρε το όνομα Σούλι-Χρηστοβασίλη.

Εκεί γεννήθηκε ο συγγραφέας μας και εκεί έμαθε τα πρώτα γράμματα, από τον Παπ' Αντριά, όπως μας περιγράφει στα «Διηγήματα του Μικρού Σκολείου».

Κατόπιν πήγε στο Αλληλοδιδασχτικό της Ζίτσας και εμαθήτευσε στον περίφημο Κατσάνο (Κωνσταντίνο Μπεσόπουλο), οπαδό του φέλεκα και της τυραννικής παιδαγωγικής του καιρού εκείνου, «αρχιθύτη» των νεαρών μαθητών του. Μα κι εκεί δεν έμεινε περισσότερο από δυο μήνες, γιατί ο Κατσάνος τού τσάκωσε τυχαία τη «Συλλογή των Δημοτικών ασμάτων» του Ζαμπέλιου, κρυμμένη μέσα στα σχολικά του βιβλία.

Στην προσπάθεια του Κατσάνου να διασύρει μπροστά στους συμμαθητές του τον λαθραναγνώστη του Ζαμπέλιου, «χούχλιασε» μέσα του το σουλιώτικο αίμα των παππούδων του, γκρέμισε το δάσκαλο χάμω κι έφυγε με την απόφαση να μην ξαναπάει στο σχολείο.

Εντυχώς για τα ελληνικά γράμματα, βρέθηκε ύστερα ο Δημήτριος Πασχίδης παλινοστώντας στην Ήπειρο, αφού είχε τελειώσει το δασκαλείο του Παπαμαύρου στην ελληνική πρωτεύουσα και, κοντά σ' αυτόν, άλλαξε γνώμη ο Χρηστοβασίλης για να συνεχίσει οριστικά τις σπουδές του. Τότε μαθαίνει για πρώτη φορά ότι τα

γράμματα δεν είναι μόνο το *Οκτώχι* και το *Ψαλτήρι*, αλλά είναι κι άλλα γράμματα Ελληνικά κι ότι είναι κι αυτός Έλληνας, όπως οι πέρα από τον Άραχθο Έλληνες.

Και τότε συνεπαρμένος από το περήφανο εθνικό μάθημα, ξαναβγήκε στ' Αγνάντια του χωριού και φώναξε μόνος του δυνατά μέσα στη φύση:

— Είμαι Έλληνας! Είμαι Έλληνας!

Διψώντας για μάθηση ο Χρηστοβασίλης, παίρνει τον πατροπαράδοτο δρόμο της ξενιτιάς και βρίσκεται στην Κομοτηνή κι έπειτα στη Σμύρνη όπου φοιτά στην εκεί φημισμένη Ευαγγελική Σχολή, συμπληρώνοντας τη μόρφωσή του. Στο τουρκικό Λύκειο της Πόλης παρακολουθεί μαθήματα κι από κει είχε την αρκετά καλή τουρκομάθειά του.

Στους κύκλους των ελληνικών γραμμάτων γίνεται γνωστός από το 1880. Συνεργάζεται, ιδίως από το 1885, σε εφημερίδες και περιοδικά του καιρού του, στην «Ακρόπολη» του Γαβριηλίδη, την «Εφημερίδα» του Κορομηλιά, τα ημερολόγια του Σκόκου, Ασωπίου, Αρσένη κλπ.

Η λογοτεχνική παραγωγή του γίνεται πληθωρική και πλούσια. Δεν είναι όμως η μούσα η μοναδική του ασχολία. Το εθνικό θέμα, όπως απεικονίζεται με ενάργεια

10 ΔΙΗΓΗΜΑΤΑ ΤΗΣ ΞΕΝΙΤΙΑΣ

στο έργο του, ο αλύτρωτος ελληνισμός, αυτή η αλύτρωτη πατρίδα του Ήπειρος τον απασχολούν έντονα. Οι εθνογραφικές, ιστορικές και άλλες μελέτες του και η ενεργός ανάμειξή του στον «Ελληνισμό» με τον Νεοκλή Καζάξη απορροφούν ένα μεγάλο μέρος της δραστηριότητάς του.

Επιτέλους στα 1913 οι εθνικοί πόθοι είχαν εκπληρωθεί κατά μεγάλο μέρος. Η Ήπειρος γινόταν ελεύθερη.

Εγκαθίσταται στα Γιάννινα όπου εκδίδει την εφημερίδα «Ελευθερία» και εκλέγεται κατ' επανάληψη βουλευτής Ηπείρου. Η εφημερίδα του γραφόταν όλη από τον ίδιο και διαβαζόταν και από τους πολιτικούς του αντιπάλους.

Αλύγιστος στις πεποιθήσεις του, συντηρητικός, έμεινε συνεπής στις αρχές του μέχρι το τέλος της ζωής του. Μια καρδιοπάθεια τον είχε φέρει στα 1936 στην Αθήνα. Τότε, του απονεμήθηκε το Κρατικό Βραβείο του Υπουργείου Παιδείας, μια ύστατη επιβράβευση.

— Τώρα! Τι να το κάνω! Είπε.

Πέθανε μέσα στη στοργή των δικών του την επέτειο της πτώσεως του Μπιζανίου, 21 Φεβρουαρίου 1937.

Η μοίρα τού είχε κάνει την φιλοφρόνηση να συνδέ-

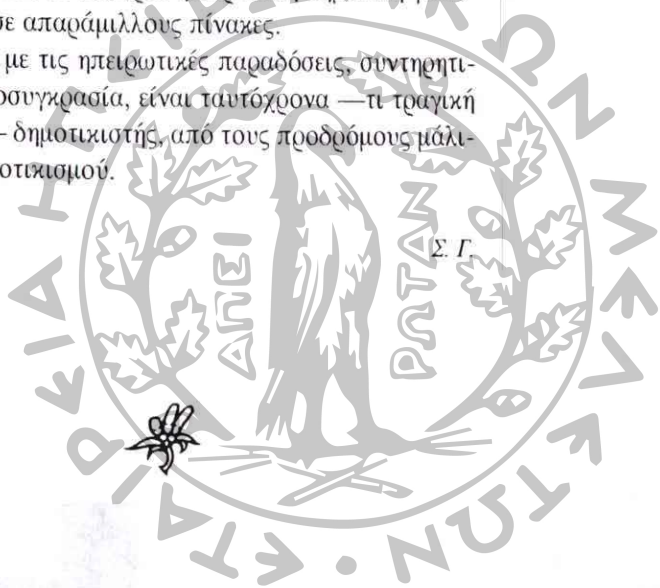
Ο ΣΥΓΓΡΑΦΕΑΣ ΚΑΙ ΤΟ ΕΡΓΟ ΤΟΥ 11

σει την ημέρα του θανάτου του με την αυγή της Ηπειρωτικής ανεξαρτησίας.

Ως πεζογράφος έγινε «εθνικός» συγγραφέας της Ηπείρου. Δεν είναι εγκεφαλικός στοχαστής, είναι απάραμιλλος αφηγητής και εικονογράφος της ποιμενικής και αγροτικής ζωής της Ηπείρου.

Σε εποχή που πολλοί σύγχρονοί του, πριν το 1900, καταγίνονταν με θέματα μακριά από την πραγματικότητα, αυτός πήρε τα θέματά του από την «τρέχουσα» ηπειρωτική ζωή και σε καθάρια ηπειρωτική δημοτική γλώσσα μας έδωσε απάραμλλους πίνακες.

Δεμένος με τις ηπειρωτικές παραδόσεις, συντηρητικός από ιδιοσυγκρασία, είναι ταυτόχρονα —τι τραγική αντίφαση!— δημοτικιστής, από τους προδρόμους μάλιστα του δημοτικισμού.

Χ. ΧΡΗΣΤΟΒΑΣΙΛΗ

ΔΙΗΓΗΜΑΤΑ
ΤΗΣ ΕΕΝΙΤΕΙΑΣ

ΑΘΗΝΑ
ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟ ΤΩΝ ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΩΝ
ΑΝΕΣΤΗ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΗ

1899

NIEUWGRIEKSCHE NOVELLES

C. CHRISTOVASILIS

TERUGKEER UIT
DEN VREEMDE

VERTAALD UIT HET
NIEUWGRIEKSCH DOOR
J. A. LAMBERT—VAN DER KOLF

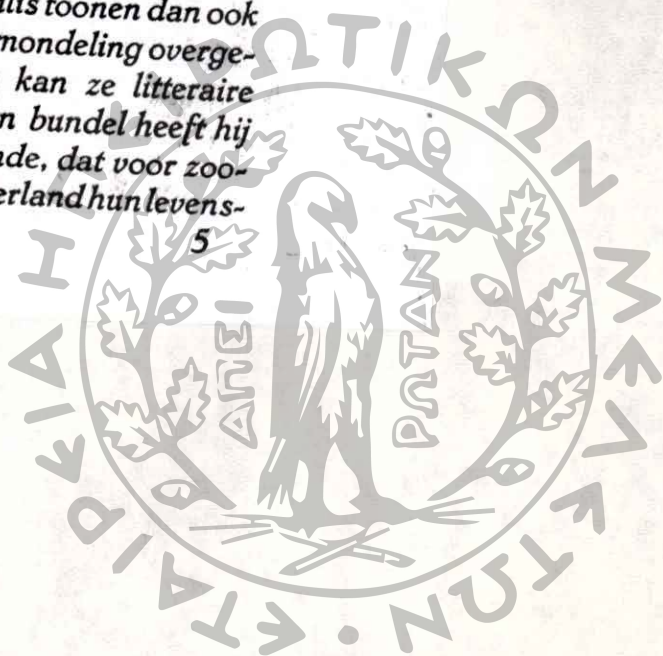
ROTTERDAM W. L. & J. BRUSSE'S
UITGEVERSMAATSCHAPPIJ 1920

CHRISTOS CHRISTOVASILIS, geboren 1860 in de buurt van Jánina in Epirus, bracht zijn jeugd door temidden der Epirotische herders, voltooide zijn middelbare studies te Smyrna in 1876, en vestigde zich na een avontuurlijk leven in 1895 als journalist te Athene. In verschillende tijdschriften werden zijn gedichten en nouvelles, waarin hij het leven der bevolking van zijn geboorteland beschrijft, opgenomen. De titels zijner tot bundels vereenigde nouvelles zijn: *Verhalen van de schaapskooi* (1898); *Verhalen van het verblijf in den Vreemde* (1899; 2e druk, 1907); en *Verhalen uit Thessalië* (1900). Op eenige uit den tweeden bundel is voor deze vertaling de keus gevallen.

Reeds in de vijftiende eeuw werden de *Vreemdelingschap* en de *Dood in de volkspoëzie* als broeders voorgesteld. Vele volksliederen zijn er die het verblijf van den Griek in den *Vreemde* tot onderwerp hebben, en altijd zijn het de uitingen van een tragische stemming, van verdriet en verlangen. De Grieken zijn een volk met zeer sterke gehechtheid aan geboortegrond en familie; men moet zich hiervan goed rekenschap geven, als men een juist begrip van hun op 't eerste gezicht in ons oog misschien wat overdreven uitingen hiervan wil hebben.

„De schetsen van Christovasilis toonen dan ook nog duidelijk hun herkomst uit mondeling overgeleverde volksvertellingen; men kan ze litteraire sprookjes noemen. Een geheelen bundel heeft hij gewijd aan 't leven in den vreemde, dat voor zoveel Grieken die buiten hun Vaderland hun levens-

Συμπέρασμα τῶν ἐπελεγεμένων

2

Αθήνα 1906

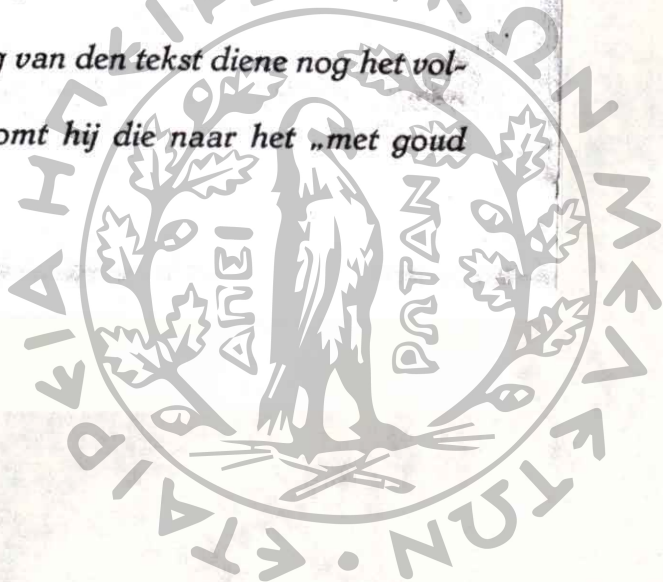
- 1) Ἡ Ἀριστεία ἐστὶν
- 2) Ἡ ἀρετή τῶν ἀνδρῶν
- 3) Ἡ ἐλευθερία
- 4) Ἡ ἀρετή τῶν ἐλευθέρων
- 5) Ἡ ἀρετή τῶν ἀνδρῶν
- 6) Ἡ ἀρετή τῶν ἀνδρῶν
- 7) Ἡ ἀρετή τῶν ἀνδρῶν
- 8) Ἡ ἀρετή τῶν ἀνδρῶν
- 9) Ἡ ἀρετή τῶν ἀνδρῶν
- 10) Ἡ ἀρετή τῶν ἀνδρῶν

onderhoud moeten zoeken, jarenlange scheiding van man en vrouw meebrengt. Maar die droevige werkelijkheid gaat over in een sprookje, als we lezen hoe de achtergelaten vrouw vijf en twintig, ja veertig jaren lang met vast vertrouwen haar man terug verwacht op het kerstfeest en telkens weer alles gereed maakt om hem te ontvangen, tot inderdaad, juist op den grooten feestdag, gebeurt wat zij verlangde. Had men zulke moderne bewerkingen van het oude verhaal van Odysseus en Penelope wat meer gelezen [men vergelijke ook bladzij 65, en het lied van De Trouwe Gade, bldz. 79 vaak getiteld: De Herkenning], men zou er niet toe zijn gekomen om na te rekenen of de leeftijd van de Homerische helden en heldinnen wel vereenigbaar is met hun daden en avonturen, of het wel mogelijk was dat zoo elk spoor van de dolende of zich verbergende helden verdween; hier zien we dat ook in het tot litteratuur geworden sprookje gelieven niet oud worden, dat als de dichter iemand wil laten verdwijnen zijn gehoor niet kritisch vraagt naar de waarschijnlijkheid van de opgegeven redenen, dat, in een woord, de hoofdgedachte waar moet zijn, de inkleeding schoon en dan al het overige verwaarloosd kan worden zonder dat protest van de hoorders is te duchten." (D. C. Hesseling: *Griekse Nouvelles*, Jaarboek Kon. Akad. van Wet., Amsterdam, 1914).

Ter toelichting van den tekst diene nog het volgende.

Gewoonlijk komt hij die naar het „met goud
6

bezaaide" buitenland is getrokken, telkens na een jaar of drie, vier terug; geregeld schrijft hij naar huis, maar tegen den tijd dat hij terugkeert, houdt hij op met 't sturen van brieven. Is hij op den terugweg zijn dorp genaderd, dan ziet hem dikwijls de een of ander die hem herkent en zoo hard mogelijk vooruit loopt om aan de vrouw of de moeder van den huiswaartskeerende „de goede tijding" te brengen en daarvoor geld of andere geschenken als „bodeloorn" te ontvangen. Aan de grens van het dorp gekomen of op het erf van zijn huis schiet de „vreemdeling" driemaal zijn geweer af om zijn terugkomst te verkondigen.

Van de volksliederen en disticha (tweeregelige versjes) over de vreemdelingschap die ik aan de vier nouvelles heb toegevoegd, staan de eerste zeven in den bundel van Christovasilis; de andere hebben hier een plaats gevonden omdat zij den volledigen tekst geven, waaruit in de verhalen van den schrijver zelf ettelijke versregels voorkomen.

De versmaat der Grieksche volkspoëzie is meestal de versus politicus: vijftien lettergrepen (n.l. acht plus zeven), met verplicht accent op de zesde of achtste en op de voorlaatste lettergreep (een twaalfvoetig vers met accent op de zesde en op de laatste lettergreep is toegepast voor De Tooverheks, bldz. 84). Het rijm, dat in de korte versjes bijna altijd wordt gebruikt, treft men zelden aan bij de langere verzen. Mej. M. C. van der Kolf zorgde voor een metrische vertaling, die maat en woordenkeus van het origineel zoo getrouw mogelijk weergeeft.

NIEUWGRIEKSCHE NOVELLES

1. K. Palamas. De dood van den pallikaar.
2. A. Karkavitsas. Verhalen van de zee.
3. A. Eftaliotis. Verhalen van de Grieksche eilanden.
4. J. Psichari. Jaloerschheid en andere verhalen.
5. M. Chatzopoelos. Verhalen van de bergen.
6. C. Christovasilis. Terugkeer uit den vreemde.
7. D. Bikelas. De leelijke zuster.

INHOUD.

Inleiding	Blz. 5
De onverwoestbare hoop	" 9
Het Kerstfeest van de oude vrouw	" 25
De terugkeer uit den vreemde	" 49
De arme moeder	" 72
Volksliederen	" 79

En als een moeder daarvan drinkt,
 brengt zij geen kind ter wereld.
Ach, had mijn moeder dien geproefd,
 dan was ik nooit geboren.

DISTICHA.

Mijn lieve vogel, schoone valk,
 genot wordt jou geschonken
Door 't vreemde land waarin je toeft:
 gif wordt door mij gedronken.

Je toeven in het vreemde land
 deed al mijn kracht verdwijnen,
Mijn hart schreit in mijn binnenste,
 terwijl jouw oogen droog zijn.

Verdriet, verblijf in 't buitenland,
 verliefdheid, ouderloosheid,
Gewogen heeft men ze, die vier :
 't verblijf daarginds is 't zwaarste.
De vreemd'ling in het verre land
 moet dragen zwarte kleeren,
In kleur gelijk den donk'ren gloed,
 die 't hart hem doet verteren.

ΞΕΝΙΤΕΜΕΝΟΙ ΕΛΛΗΝΕΣ

Ὁ τόπος, ὅπου γεννηθήκαμε, κι' ὅπου μᾶς φώτισε πρώτη φορά ὁ ἥλιος με τὲς χρυσές του ἀχτιῖδες, εἶναι γιὰ τὸν καθένα μας τόπος ἱερὸς καὶ ἀγαπητός, εἶναι τόπος ὅπου μαθαίνουμε τὴν ἀγάπη σιτὴ μεγάλη μας πατρίδα, τὴν ἐλεύτερη καὶ τὴ σκλαβωμένη ἀκόμα Ἑλλάδα, ὅπως ἡ Ἐκκλησιὰ εἶναι ὁ τόπος ὅπου μαθαίνουμε τὴν ἀγάπη σιτὸ Θεό.

Δὲν μπορεῖ νὰ πῇ κανεὶς πῶς ἔχει πατριωτισμὸ ξεχνῶντας τὸν τόπο του, κι' ἂν τύχη νὰναι ὁ τόπος του ὄχι μεγάλη πολιτεία, παρὰ καὶ μικρούτσικο χωριὸ ἀκόμα.

Μὲ τὰ «Διηγήματα» τῆς ξενιτειᾶς» του ὁ μέγας διηγηματογράφος μας καὶ ἑξοχος ποιητὴς Χρ. Χρηστοβασίλης δυναμώνει τὴ λαχτῆρα τοῦ καθενός μας γιὰ τὸν τόπο του, κι' ὅ,τι αἰσιάνεται ὁ ἴδιος γιὰ τὸ ἀγαπημένο του χωριὸ κάνει νὰ τὸ αἰσιάνεται καὶ γιὰ τὸ χωριὸ του ὁ κάθε του ἀναγνώστης, καὶ ἓνα ποῦ ξέχασε τὴν πατρίδα του καὶ ζοῦσε χρόνια πολλὰ σιτὴ Ρουμανία τὸν ἔκανε νὰ τὴ θυμηθῇ καὶ νὰ γυρίσῃ πίσω, μ' ἓνα του διήγημα σιτὴ «Φωνὴ τῆς Ἡλείου» μὲ τὸν «Ξενιτεμένο» δηλ. ποῦ τὸν ἔχουμε καὶ σ' αὐτὴ τὴ συλλογὴ.

Τὸ χω καμάρι μου ποῦ βάζω κοντὰ σι' ὄνομα τοῦ μεγάλου μας διηγηματογράφου καὶ τὸ δικό μου ὄνομα, κ' εὐτυχισμένος θὰ εἶμαι ἂν κατορθώσω μὲ αὐτὴ μου τὴν ἔκδοσιν νὰ δώσω νέα δύναμη καὶ νέα ζωὴ σιτὴ θύμησιν καὶ τὴν ἀγάπην τοῦ κάθε ξενιτεμένου ἀναγνώστη καὶ γιὰ τὸν τόπο του καὶ γιὰ τὴν κοινὴ μας πατρίδα.

Ο ΕΚΔΟΤΗΣ

709Φ/Α
Ευρω
Χ. ΧΡΗΣΤΟΒΑΣΙΛΗ

ΔΙΗΓΗΜΑΤΑ

ΤΗΣ ΕΕΝΙΤΕΙΑΣ

ΕΚΔΟΤΗΣ

ΧΑΡΑΛ. ΑΝΤΡΕΑΔΗΣ

ΑΘΗΝΑ

ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟ Δ. Γ. ΕΥΣΤΡΑΤΙΟΥ

8 — Δρόμος Πραξιτέλη 8 —

1907

Η ΑΝΙΚΗΤΗ ΕΛΠΙΔΑ

 ΝΗΜΕΡΑ τὰ Φῶτα, τὸ δειλινὸ τῆς παραμονῆς τοῦ "Αη-Γιαννιοῦ, ἡ κάκω ἡ Μήτραινα, σὰν ὅλες τῆς παραμονῆς τοῦ "Αη-Γιαννιοῦ, ἔσφαξε μιὰ παχειὰ καὶ μεγάλη κόττα, ἀπὸ τὲς δέκα-δώδεκα κοττούλες, ποῦ εἶχε στὴν πλατύχωρη αὐλή της, τὴ ζεμάτησε, τὴ μάδησε, καὶ τὴν ἔβαλε νὰ βράσῃ ἀκέρια, μέσα σ' ἓνα κακκάδι, συγύρισε τὸ σπιτοκαλυδὸ της, ἔστρωσε στὴν κορφή τῆς παραστιᾶς τὴ νυφιάτικη τὴν προκόδα της, ἔδωσε τὴ γκρινιάρᾶ της τὴ σκύλλα στὴν κρικέλλα, καὶ περίμενε, σὰν ὅλες τὲς παραμονῆς τοῦ "Αη-Γιαννιοῦ, νᾶρθῇ ὁ ξενιτεμένος της ὁ Γιάννης, ξημερόνοντας τοῦ "Αη-Γιαννιοῦ.

* *

Αὐτὴ ἡ ἱστορία ἐξακολουθοῦσε χρόνια καὶ χρόνια. Εἶταν ἀκόμη νεὶά ἡ κάκω ἡ Μήτραινα, ὅταν, χήρα πεντάμορφη καὶ πεντάρφανη, ξεκίνησε τὸν μονάκριβό της τὸν Γιάννη γιὰ τὴν ἔρημη τὴν Ξενιτεῖά. Δὲν εἶχε ἀκόμα ἄσπρη τρίχα στὰ κατὰμαυρα καὶ σγουρὰ μαλλιά της, ὅταν τὸν φίλησε γιὰ ὕστερη φορά, καὶ τὸν εἶδε ψηλὰ ἀπὸ τὴ ραχούλα, ἀπὸ τ' ἀνάντια ἀπάνω, μὲ δακρυόπνιχτα μάτια, νὰ χάνεται στὸ μακρὸς τοῦ δρόμου, καὶ νὰ γίνεται ἄφαντος. Χρόνια καὶ χρόνια ἀπὸ τότε ἡ δόλια ἡ κάκω-Μήτραινα περνοῦσε τὴ ζωὴ της

μονάχη στὸ σπιτοκάλυβό της, ἔχοντας γιὰ μόνη συντροφιά της τοὺς τέσσερους τοίχους, τὸ εἰκόνησμα, τὴ στιά, μιὰ γίδα, μιὰ γάτα, μιὰ σκύλλα, καὶ καμμιὰ δεκαριά κόττες, μ' ἓναν ὄμιον πετεινό, ποῦ τῆς χρησίμευε κάθε πρωΐ, σὰν ὥρολόγι, νὰ τὴν ξυπνάει γιὰ ν' ἀνάβῃ τὴ φωτιά της, καὶ ν' ἀρχινάει τὸ ἐργόχειρό της: ρόκα, ἢ πλέξιμο, ἢ μπάλωμα, ἢ γιὰ νὰ πηγαίνει στὸ λόγγο νὰ ζαλκόνεται καὶ νὰ κουβαλάει ξύλα.

Τὰ νειόπαιδα τοῦ χωριοῦ πήγαιναν κι' ἔρχονταν στὴν Ξενιτειά, ποῖο σὲ τρία, ποῖο σὲ τέσσαρα, καὶ ποῖο σὲ πέντε χρόνια, τὸ βαρὺ-βαρὺ, ἀλλ' ὁ Γιάννης τῆς κάκως τῆς Μήτραινας οὔτε φαίνονταν, οὔτε ἀκούονταν πουθενά! "Ὁλος ὁ κόσμος τὸν θεωροῦσε χαμένο, καὶ ὁ προεστὸς τοῦ χωριοῦ τὸν ξέγραψε ἀπὸ τὸ δεφτέρι του, γιὰ νὰ μὴ πληρόνη ἡ κακομοῖρα ἡ κάκω-Μήτραινα τὸ χαράτσι του. Καὶ ὅμως ἡ κάκω ἡ Μήτραινα ἔσχισε τὰ ροῦχά της, ἅμα ἔμαθε, ὅτι τῆς ξέγραψε ὁ προεστὸς τὸ παιδί της, καὶ πῆγε στὸ σπίτι του καὶ τὸν ἔκανε ἀπ' ἄσπροῦ.

— 'Ακοῦς ἐκεῖ, ἔλεγε βγαίνοντας ἀπὸ τοῦ προεστοῦ, νὰ μοῦ σήσῃ τὸ παιδί μου! Τί τὸν μέλλ' αὐτόν, σὰν πληρόνω ἐγώ; Νὰ σήσ' τὸ κεφάλι του ὁ παλιάνθρωπος! Κακὸ χρο... νὰ μὴν ἔχῃ!

Εἶχε πάντα τὴν καρδιά της γεμάτη ἐλπίδα, ἐλπίδα: ζουρλή καὶ παράλογη, καὶ τῆς φαίνονταν, ὅτι τὸ παιδί της εἶταν γερὸ καὶ καλὰ, ὅτι κέρδαινε χρήματα, μὲ τὸ σωρό, ὅτι ἀπόκτησε χτήματα, κι' ὅτι βρίσκεται στὸ δρόμο ν' ἀρ-
χεται. Ζοῦσε ἡ καημένη μὲ τ' ἀργατικό, πότε στ' ἀμπέ-
λια καὶ πότε στὰ χωράφια τῶν χωριανῶν της, κι' ἐνῶ ὁ-
λος ὁ κόσμος τὴ συμπονιῶνταν, αὐτὴ δὲν τῷδανε κάτω, ἀλλ' ἀπολογιῶνταν μὲ θυμό:

— Μπα! καὶ πρὶς σὰς πληρόνει νὰ μοῦ τραβάτε τὴν ἀγκοῦσα; Μὴ σὰς πέρασ' ἀπὸ τὴν ιδέα, ὅτι χάθηκε τὸ παιδί μ', καὶ δὲ θὰ μῶρθ'; Αὐτὸ ζῇ καὶ βασιλεύει, δόξα σ' ὁ Θεός!

Ἔτσι μοῦ λέει ἡ ἐλπίδα, πῶχω ἐδῶ μέσα στὴν καρδιά μ'!

Κάθε δειλινάκι, χειμῶν-καλόκαιρο, ὅταν ἔτρεμε ὁ ἥλιος νὰ βασιλέψῃ, ἄφινε τὴν ἀργατεία της, καὶ γνέθοντας πῆγαινε ψηλὰ στὴ ραχοῦλα, στ' ἀγνάντια τοῦ χωριοῦ, ποῦ δίνουν στὸ μάτι μεγάλο δρόμο, κι' ἐκεῖ κάθονταν, κι' ἀγνάντευε τὴ στράτα, ὡς μιὰ ὥρα μακρὰ, ὅσο ἔκοβε τὸ μάτι της, καὶ μὲ ἀνίκητη ἐλπίδα ἀκολουθοῦσε τοὺς διαδάτες, ποῦ ἔρχονταν, καὶ μοναχοκουδέντιαζε:

— Νά! αὐτὸς εἶναι! Αὐτὸς ὁ καθαλλάρης! Κύττα πῶς τρέχει τὸ μουλάρι του! Καλῶς ὠρισε, παιδί μ'! Καλῶς τὰ μάτια σ' τὰ δυό!

Καὶ ξεφώνιζε κι' ἀνοίγε τὴν ἀγκαλιά της μὲ ἄφατη χαρὰ, καὶ ροδολοῦσε δύο-τρία βήματα, ἀλλ' ὁ καθαλλάρης ἐκεῖνος δὲν εἶταν ὁ Γιάννης τῆς κάκως τῆς Μήτραινας, οὔτε κἀν χωριανός της, γιατί, ἄμα ζύγανε πρὸς τὸ χωριό, ἔπαιρνε τὸν ἄλλον ἰὸν δρόμο, τραβῶντας γιὰ ξένο χωριό, κι' ἡ κάκω-Μήτραινα, χαρωπὴ-χαρωπὴ, ἔπαιρνε ἀπὸ κοντὰ μὲ τὸ βλέμμα της ἄλλον καθαλλάρη διαδάτη, γιὰ τὸ Γιάννη της, ὅσα ποῦ κι' αὐτὸς ἔπαιρνε ἄλλον δρόμο, καὶ δὲν ἔφευγε ἀπὸ τ' ἀγνάντια παρὰ ὅταν θόλωνε, κι' ἀρχίζε νὰ χύνεται τὸ σκοτάδι μὲ τὸ σακκὶ ἀπάνω στὴ γῆ. Τότε γύριζε στὸ σπιτοκάλυβό της γελαστή καὶ χαρωπὴ, σὰν πάντα, μὲ τὴν καρδιά της γεμάτη ἐλπίδα, κουνῶντας τὸ κεφάλι της καὶ λέγοντας:

— Ποιὸς ξέρ' τὸ μοναχό μ', ποῦ νὰ νυχτώθῃς! Δὲν τὸ ἄφηκε ἡ κούραση τοῦ δρόμου νὰ φτάσ' ἀπόψε! Κι' αὔριο μέρα τοῦ Θεοῦ ξημερόν! Αὔριο ἔρχεται.....

Αὐτὴ ἡ δουλειὰ ἐξακολούθησε χρόνια καὶ χρόνια. Ἡ ἐλπίδα φώλιαζε βαθυὰ στὰ φυλλοκάρδια τῆς κάκως τῆς Μήτραινας καὶ τίποτε δὲν μποροῦσε νὰ τὴν ξεσκαλίσῃ ἀπὲξ μὲσα. Οἱ μέρες, οἱ μῆνες, τὰ χρόνια περνοῦσαν μπροστὰ της, σὰν ὀρητικὸ ποτάμι, σὰν ὄνειρο φτερωτό, καὶ παρέσερναν στὸ διάδα τοὺς νειάτα, κι' ἐλπίδες, ἀλλ' ἡ κάκω ἡ Μήτραινα

δὲ σκοτίζονταν καθόλου κι' εἶχε πάντα τὴν καρδιά της περι-
βόλι. "Όταν δούλευε μὲ τὴν ἀργατεία, αὐτὴ ἔσερνε πάντα τὸ
τραγούδι, καὶ τραγουδοῦσε ὅλο ξενιτεμένο τραγούδι, γιὰ
τὸν ξενιτεμένο τὸν γιό της, ποῦ πάντα ἔρχονταν σὲ χρυσο-
κάπουλη μούλα, καὶ ποτὲ δὲ φαίνονταν! "Όλος ὁ κόσμος,
ἄντρες καὶ γυναῖκες, τὴν ψυχοπονιῶνταν τὴν καημένη τὴν
κάκω-Μήτραινα, κι' ἔλεγαν μέσα τους :

— 'Ο Θεὸς νὰ τῆς αὐγατᾷ τὴν ἐλπίδα τῆς ὀρφανῆς!

Τὰ λειανόπαιδα ὅμως τοῦ χωριοῦ, ὅταν ἦ κάκω ἢ Μή-
τραινα τραβοῦσε μὲ τὴν ρόκκα στὸ ζωνάρι πρὸς τ' ἀγνάντια,
γιὰ ν' ἀγναντέψῃ τάχα τὸν γιόκα της, ποῦ ἔρχονταν ἀπὸ
τὰ ξένα, τὴν ἐπαιρναν ἀπὸ τὸ κοντό, κι' ὅταν ἄρχιζε νὰ
μοναχοκουθεντιάζῃ τῆς ἔλεγαν μὲ παιδικίσια κακία :

"Όταν ἀσπρίσῃ ὁ κόρακας καὶ γένη περισιτέρι

Τότε κι' ὁ Γιάννης σου θ' ἀρθῇ, μ' ἓνα ραβδί στὸ χέρι».

Χ α χ α χ α χ α χ α χ α χ α α ἄ !

'Η κάκω ἢ Μήτραινα τὲς πλειότερες φορές δὲν τοὺς ἀπο-
λογιῶνταν, ἀλλ' ὅταν τὴν παραφούρκιζαν, τὰ κακολογοῦσε :

Οὐγκζού ! Νὰ δαγκάσετε τὴ γλῶσσά σας ! Οὐγκζού !
Κακὸ χροῦ..... νὰ μὴν ἔχετε ! "Ετσι λέτε σεῖς νὰ μὴν ἔλθῃ
ὁ Γιάννης μου ! Μωρὲ θάρθῃ, παλιόπαιδα, καὶ θὰ σκάσετε !...

Στὸ τέλος ἄλλαζε τὴ φωνή της καὶ τᾶπιανε μὲ τὸ καλό :

— Σωπάτε, παιδάκια μ' ! Σωπάτε καλημέρα σας ! Τὶ
καλούδια θὰ σᾶς φέρῃ ὁ Γιάννης μου ὁλωνῶν, ὅταν ἔρθ' !...

Καὶ τὰ παιδιὰ, ἀκούοντας ὅτι ὁ Γιάννης τῆς Μήτραινας
θὰ τοὺς ἔφερνε καλούδια, προντίζονταν καὶ τὴν ἀφινανήσυχῃ.

Πέρασαν χρόνια καὶ χρόνια, ποῦ ἐξακολουθοῦσε ἡ κάκω
ἢ Μήτραινα νὰ ἐλπίζῃ, κι' ὅλο νὰ ἐλπίζῃ. Κάθε βράδυ πε-
ρίμενε τὸ Γιάννη της, καὶ κάθε βράδυ ξενυχτοῦσε ἔρημῃ καὶ
μοναχῇ στὸ σπιτοκάλυδό-της, χωρὶς νὰ χολιάζῃ, χωρὶς νὰ
ἀδημονάῃ, χωρὶς ν' ἀπελπίζεται, περιμένοντας καὶ βγαίνον-

τας στ' ἀγνάντια. Εἶχε χάσει τὸν λογαρισμὸ πόσα χρόνια εἶχε ὁ Γιάννης τῆς στὰ Ξένα. Δὲ θυμῶνταν πόσα χρόνια τῆς βάραιναν τὴ ράχη, κ' ἀπὸ τὴν ἡμέρα, ποῦ ξεκίνησε τὸ μονάκριβό τῆς, καὶ τ' ἀγνάντεψε ἀπὸ τὴ ραχούλα, ὥς ποῦ τῶχασε ἀπὸ τὰ θακρυόπνιχτα μάτια τῆς, εἶχε σκεπάσει τὸν καθρέφτη τῆς, ποῦ εἶχε κρεμασμένο δεξιά στὴ θύρα τῆς, κι' ἀπὸ τότε δὲν εἶχε ἰδῇ τὸ πρόσωπό τῆς ! Τὰ μαλλιά τῆς εἶχαν ἀσπρίσει ὅλα, τὰ μοῦτρά τῆς εἶχαν ζαρώσει, κι' ἡ ράχη τῆς εἶχε κυρτώσει, κ' αὐτὴ δὲν τὸ γνῶριζε ! Τὰ χρόνια ὥσ-
 ρεύονταν τὸ ἓν' ἀπάνω στ' ἄλλο, κι' ἡ κάκω ἢ Μήτραινα δὲν τὸ καταλάβαινε, γιατί τὰ δόντια τῆς στέκονταν γερά, καὶ κάθε Σάββατο, ποῦ λούζονται, λούζονταν σύνταχα, στὰ σκοτεινὰ στὸ πρῶτο λάλημα τοῦ πετεινοῦ τῆς, καὶ πέταζε τ' ἀποχτενίδια στὴ φωτιά, κι' ἔτσι δὲ μπορούσε νὰ ἰδῇ τὰ μαλλιά τῆς ποῦ εἶχαν γένει ἄσπρα, σὰν βαμπάκι.

Ἄν καὶ κάθε δειλινὸ ἔδβαινε στ' ἀγνάντια ἢ κάκω ἢ Μήτραινα, γιὰ νὰ ἰδῇ τὸ παιδί τῆς νᾶρχεται, ὅμως οὔτε φαγὶ ἐτοίμαζε, οὔτε τὴν προκόδα ἔστρωνε, οὔτε τὴ σκύλλα ἔδενε στὴν κρικέλλα, γιὰ νὰ μὴν ἀληχτάη τοὺς χωριανοὺς. Μόνο τὴν παραμονὴ τοῦ Ἀη-Γιαννιοῦ ἔκανε αὐτὴ τὴ δουλειά. Τὸ εἶχε κομποδεμένο ἐκεῖνη τὴν ἡμέρα, ὅτι θάρ-
 χονταν ὁ Γιάννης τῆς, χωρὶς ἄλλο, ξημερόνδοντας ἢ γιορτὴ του, κι' ἀπὸ τὴν παραμονή, χωρὶς νὰ βγῇ καθόλου στ' ἀγνάντια, ἔσφαζε τὴν παχύτερή τῆς τὴν κόττα, τὴ ζεματοῦσε, τὴ μαδοῦσε, καὶ τὴν ἔδανε νὰ βράσῃ, σκούπιζε τὸ σπῆτι καλὰ καλὰ, ἔστρωνε τὴν προκόδα τῆς τὴ νυφιάτικη στὴν κορφὴ κι' ἔδενε τὴν σκύλλα στὴν κρικέλλα, γιὰ νᾶνε ὅλα ἑτοιμα τὸ πρωτῆ, καὶ νὰ μὴν ἔχη ἄλλη δουλειά, παρὰ νὰ πᾶν μόνο στὴν ἐκκλησιά, κι' οὐδ' ἄλλο, κι' οὐδ' ἄλλο.

Τόσοι Ἀη-Γιάννηδες πέρασαν καρτέρει καὶ καρτέρει, ποῦ μπορούσαν νὰ φκιάσουν ἀκέριο μῆνα κι' ὁ Γιάννης τῆς κάκω Μήτραινας δὲ φαίνονταν ! — Τὶ νὰ εἶχε γείνει ὁ Γιάννης

τῆς κάκως τῆς Μήτραινας ;—Χωρίς ἄλλο θὰ ἔλυωσαν τὰ κόκκαλά του ἄδγαλτα κι' ἀτάραγα, κάτω ἀπὸ τὸ μαῦρο μνήμα, χωρὶς κηρί, χωρὶς λιθάνι, χωρὶς τρισάγιο, χωρὶς λουλούδια, χωρὶς δάκρυα ! Ἀλλὰ, ποῦ περνοῦσαν αὐτὰ ἀπὸ τὸ νοῦ τῆς κάκως τῆς Μήτραινας ! Μπᾶξ' ὁ Θεὸς νὰ τῆς ἔκανε κανεὶς τέτοιον λόγο ! Τὸν ἔτρωε μὲ τὰ σκουτιά ! . . .

— Τί λέγαμε στήν ἀρχή ; . . . Ἀ ! λέγαμε ὅτι ἡ κάκω ἢ Μήτραινα ἔσφαζε τὴν πλειὸ παχειὰ τῆς κόττα, τὴ ζεμάτησε τὴ μάδησε καὶ τὴν ἔβαλε νὰ βράσῃ ἀκέρια, σιγύρισε τὸ σπιτοκάλυδό της, ἔστρωσε στήν κορφὴ τῆς παραστιᾶς τὴν προκόδα τῆς τῆ νυφιάτικη, ἔδωσε στήν κρικέλλα τὴ σκύλλα τῆς καὶ περίμενε νὰ ξημερώσῃ τοῦ Ἀη-Γιαννιοῦ, γιὰ ν' ἄρθῃ ὁ ξενιτεμένος της

* * *

Ὅταν ἔδρασε καλὰ καλὰ ἡ κόττα, εἶχε βασιλέψει ὁ ἥλιος. Τότε ἡ κάκω ἢ Μήτραινα τὴν ἔδγαλε ἀπὸ τὴ φωτιά, τὴν ἀπόθεκε ψηλὰ στὸ πεζούλι τῆς στιᾶς, κι' ὕστερα ἔκανε τὸ σταυρό της μπροστὰ στὸ εἰκόνισμα, παρακαλῶντας τὴν Κυρὰ τὴν Παναγιά καὶ τὸν Ἀη-Γιάννη νὰ τῆς φέρουν τὸ παιδί της γερὸ καὶ καλὰ ἀπὸ τὰ Ξένα, πῆρε τὴν τσέργα της, χάλασε καὶ σκέπασε τὴ φωτιά, ἔσβησε τὸ λυχνάρι, καὶ πλάγιασε ψηλὰ στήν προκόδα τῆς τῆ νυφιάτικη, γιὰ νὰ κοιμηθῇ, γιατί εἶταν περασμένη ἡ ὥρα.

Τὰ πρόσφορα τὰ εἶχε ἔτοιμα ἀπὸ τὴν ἡμέρα τοῦ Σταυροῦ. Τὸ δαθὺ πρωτὶ, νύχτα ἀκόμα, πρὶν λαλήσουν οἱ πετεινοὶ, ἅμα ἤκουσε τὸ σήμαντρο τῆς ἐκκλησιᾶς, σηκώθηκε, νύφτηκε, ἀναψε τὸ καντήλι στὸ εἰκόνισμα, ἔκανε τὸ σταυρό της, ἀναψε τὴ φωτιά, κι' ἔβαλε ψηλὰ ἓνα μεγάλο κούτσουρο ἔφκιασε τρία-τέσσαρα κηριά, ἀπὸ ἓνα κρουγγί κηρί, ποῦ εἶχε ψηλὰ σὲ μιὰ σκαλοφρύδα, γέμισε τὸ ροῦ τῆς λάδι, πῆρε τὸ πρόσφορό της, καὶ κίνησε γιὰ τὴν ἐκκλησιὰ, κλειώνοντας πίσω

της τῇ θύρα μόνον μὲ τὸ μάνταλο, γιὰ νὰ μπορέσῃ νὰ μπῇ μέσα μονάχο του, τὸ ξενιτευμένο της τὸ παιδί. Εἶταν τόσο βέβαιη, ἢ κάκω ἢ Μήτραινα, ὅτι θάρχονταν, χωρὶς ἄλλο, ὁ Γιάννης της ἐκεῖνο τὸ πρωῒ, ποῦ μποροῦσε νὰ στοιχηματίσῃ τὸ κεφάλι της τὸ ἴδιο. Στὴν ἐκκλησιὰ κάθησε ἀπὸ τὴν ἀρχὴ τῆς λειτουργίας ὡς τὸ τέλος, καὶ, κατὰ πῶς τὸ συνηθοῦσε πάντα, πῆγε στὴ θύρα τοῦ ἱεροῦ πρώτη-πρώτη γιὰ νὰ πάρῃ ἀντί-δωρο μπροστύτερα ἀπ' ὅλο τ' ἄλλο τὸ Χωριὸ καὶ νὰ πάγῃ γλήγορα στὸ σπήτι της, νὰ δεχτῇ τὸ παιδί της, ποῦ ἔρχονταν ἀπὸ τὴν Ξενιτειά. Ἔτσι ἔκανε πάντα, κι' ὁ παπᾶς, ποῦ ἤξερε αὐτὴ τὴν ἀδυναμία της, τῆς ἔδινε ἀντίδωρο πρώτα ἀπ' ὅλους, κι' αὐτὴ, παίρνοντας τ' ἀντίδωρο, βγῆκε τρεχάτη ἀπὸ τὴν ἐκκλησιὰ, κρατῶντας στὸ χέρι τὸ ἀδειανὸ τὸ ροῒ, καὶ τράδησε ἴσια γιὰ τὸ σπιτοκάλυβό της.

Καὶ τὸ ὅτι δὲν εἶχε φέξει καλὰ, ὅταν γύριζε, κι' ἡ συννεφιά ἢ βαρειά, ποῦ κρέμονταν στὸν αἰθέρα, ἔκαναν τὸν οὐρανὸ μαῦρον καὶ φόδιον. Ὁ ἄνεμος τραβοῦσε δυνατὰ, κι' ἡ κάκω ἢ Μήτραινα ἔτρεχε γλήγορα, πατῶντας, ὅπως λάχαινε, μέσα στὲς λάσπες, γιὰ νὰ φτάσῃ τὸ γληγορότερο στὸ σπιτοκάλυβό της καὶ νὰ σφίξῃ στὴν ἀγκαλιὰ τὸ παιδί της. Μπαίνοντας μέσα στὴν αὐλὴ, κύτταξε ὀλόγυρα γιὰ νὰ δοκηθῇ ἂν κλωτσοδροντάῃ κανένα μουλάρι, καὶ μὴ δοκιῶντας τίποτε, ἀπόθεκε κάπου τὸ ροῒ της, βγῆκε στὸ δρόμο, καὶ τράδηξε ἴσια κατὰ τ' ἀγνάντια, κι' ἅμα ἔφτασε στὴ μεριά, ποῦ εἶχε ξεχωριστὴ τὸν Γιάννη της, φώναξε μὲ μεγάλη φωνή.

— ὦωωωρε Γιάννηηηηη !!! Γιάννη οὐουουου !!!...

— Ὀρσεεεεεε !!!

Ἀπολογήθηκε μιὰ φωνὴ ἀπὸ μακριὰ.

— Χτύπα γλήγορα, παιδάκι μ', γιὰτὶ σ' ἔφαγε τὸ κρόκο!

Τοῦ ἀπολογήθηκε ἡ κάκω ἢ Μήτραινα.

Σὲ λίγο τὸ ποδοβολητὸ τοῦ μουλαριοῦ ἀκούονταν ξάστε-
ρώτερα, ἀλλ' ἡ κάκω ἢ Μήτραινα δὲν τὸ κουνοῦσε παραπέρα.

ἀπὸ ἐκείνη τῇ μεριά. Τὸν περίμενε ἐκεῖ τὸν Γιάννη της. ὡς ποῦ ἦρθε.

— Παιδάκι μ' ! καὶ ψυχούλα μ' !

— Μαννούλα μ' ! Ποῖος σοῦ πῆρε τὰ σχαρήκια καὶ βγήκες τέτοια ὥρα ἐδῶ νὰ μὲ καρτερᾷς;

— Ἡ Ἑλπίδα μ' ψυχούλα μ'. Ἡ ἀνίκητη Ἑλπίδα μ' ποῦ φώλιαζε μέσα ἐδῶ στὴν καρδιά μ' βαθυά !

Ὁ Γιάννης κατέβηκε ἀπὸ τὸ μουλᾶρι, ἡ κάκω ἡ Μήτραινα ἄνοιξε τὴν ἀγκαλιά, καὶ μάννα καὶ παιδὶ ἔγειναν ἓνα σῶμα ἀπὸ τὸ σφιχταγκάλιασμα. Ἐκεῖ στὴν ἴδια μεριά, ποῦ ἀγκαλιάσθηκαν καὶ φιλήθηκαν μάννα καὶ παιδὶ τὸ θεόπικρο ἀγκάλισμα καὶ φίλημα τοῦ ξεχωρισμοῦ ἐδῶ καὶ τόσα χρόνια, ἐκεῖ στὴν ἴδια τῇ μεριά πάλε μάννα καὶ παιδὶ ξαναφιλιῶνταν καὶ ξαναγκαλιάζονταν τὸ χαρμόσυνο φίλημα κι' ἀγκάλισμα τοῦ ἐρχομοῦ ! Κι' ἔτσι φιλιῶντας κι' ἀγκαλιάζοντας, ἔφτασαν στὸ σπιτοκάλυδο. Μιά βαρειά ντουφεκιὰ ἔπεσε στὸν αὐλόγυρο τῆς κάκως τῆς Μήτραινας, ποῦ βρόντησε ὅλο τὸ Χωριό. Ἡ χαρὰ τῆς κάκως τῆς Μήτραινας, οὔτε γράφεται οὔτε μολογιέται !

*
* *

— Μωρὲ τί τρέχει;

Ἔλεγε ὁ ἓνας στὸν ἄλλο.

— Κάποιος ξενιτεμένος θάρθε !

Ἀπολογιῶνταν.

Σὲ λίγο ὅλο τὸ Χωριό ἔμαθε, ὅτι ἦρθε ὁ Γιάννης τῆς κάκως τῆς Μήτραινας ἀπὸ τὰ Ξένα, κι' ἔτρεξαν νὰ τὸν καλωσορίσουν. Τὸ σπιτοκάλυδο τῆς κάκως τῆς Μήτραινας γέμισε κόσμος κι' ἀχολογοῦσε ἀπὸ φιλήματα, εὐχὲς καὶ καλωσορίσματα. Ὁ οὐρανὸς εἶχε φέξει, κι' ὁ ἥλιος ἔδγαινε πίσω ἀπὸ τὰ σύννεφα.

Κι' ὅταν ὁ κόσμος τραβήχτηκε, καὶ τὰ λειανοπαῖδια πήραν τὰ καλούδια τους, ποῦ τοὺς εἶταν ταγμένα τόσες φορές

κι' ἔμειναν μάννα καὶ παιδὶ μοναχοὶ τοὺς, τότε ἡ κάκω ἡ Μήτραινα κύτταξε καλὰ-καλὰ τὸ Γιάννη της, καὶ βλέποντας λίγες ἄσπρες τρίχες στὰ μούστακια του, καὶ στὰ μαλλιά του, τοῦ εἶπε μὲ κάποιον μελαχολικὸν τόνο :

— Ἀρχισες νὰ γηράζῃς, παιδάκι μ', κακὸ ποῦ μ' ἡῦρε!

— Ἀμ τί δὲ ! Μισοκαίριασα, μάννα μ' !

Τῆς ἀπολογήθηκε ὁ Γιάννης.

Τῆς φάνηκε παράξενο τῆς κάκως τῆς Μήτραινας ἡ κουδέντα τοῦ Γιάννη της, γιὰ τὴν φαίνονταν, ὅτι δὲν εἶχαν περάσῃ παρὰ λίγα χρόνια, τρία ἢ τέσσαρα μοναχὰ, ἀφόντας τὸν ξεκίνησε, ὁλωσδιόλου ἀμούστακο, γιὰ τὰ Ξένα. Παράξενο τῆς φαίνονταν, ποῦ τὸν ἔβλεπε καὶ μούστακωμένον ἀκόμα. Σ' αὐτὰ ἀπάνω ἔπασε τὸ μάτι της στὸν καθρέφτη τῆς ταμπακέρας, ποῦχε ὁ Γιάννης τὸν καπνὸ του, καὶ τῆς φάνηκε, ὅτι εἶδε ἓνα ξένο πρόσωπο μέσα. Γύρισε νὰ ἰδῇ καὶ δὲν βλέπει κανέναν ἄλλον ξένον μέσα στὸ σπίτι. Τρόμαξε. Εἶταν αὐτὴ μέσα στὸν καθρέφτη ; Μὰ πῶς εἶταν δυνατό ! Τότε γιὰ νὰ καταλάβῃ καλύτερα πῆγε στὸ δεξι τῆς θύρας, σήκωσε τὸ σκέπασμα ἀπὸ τὸν καθρέφτη καὶ γιὰ πρώτη φορὰ, ἀφόντας ξενιτεύτηκε ὁ Γιάννης της, κύτταξε μέσα τὸ πρόσωπό της. Εἶδε τὰ μαλλιά της κάτασπρα βαμβάκι καὶ τὸ πρόσωπό της, πρόσωπο βάθως ! Ὅλη ἡ ὁροσιὰ τοῦ προσώπου της εἶταν φευγάτη ! Ἀναστέναξε μὲς ἀπὸ τὴν καρδιά της, καὶ εἶπε μὲ καημὸ μεγάλο :

— Γέρασα ἡ καημένη, καὶ δὲν τῶξερα !

Κι' ὕστερα ἀπὸ λίγη σιωπὴ, ξανάειπε :

— Ἀφοῦ σ' ἀπόλαψα, παιδάκι μ', τὸ ἴδιο κάνει κι' ἂν γέρασα κι' ἂν δὲ γέρασα !

Τὸ κύτταγμα μέσα στὸν καθρέφτη τὴν ἔκανε νὰ μελαγχολήσῃ.....Κρέμασε τὰ μοῦτρα κι' ἄρχισε νὰ συλλογιέται. Συλλογίστηκε, συλλογίστηκε κι' ἄρχισε νὰ κλαίῃ, καὶ τὰ δάκρυα της κίνησαν κι' ἔτρεχαν σὰν κουμπιὰ μαργαριτάρια.

Πλειότερο ἀπὸ τριάντα χρόνια εἶχαν περάσῃ, ποῦ δὲν εἶχαν δακρύσει τὰ μάτια τῆς κάκως τῆς Μήτραινας, ἀπὸ τὴν πολλή της τὴν ἐλπίδα. Ἐκλαιε, ἐκλαιε ἡ κάκω ἡ Μήτραινα, ποῦ δὲν ᾔξερε ὡς τότε τί θὰ εἶπῃ κλάμα καὶ πόνος. Ἐκλαιε τὰ θαμμένα της τὰ νειᾶτα σὲ τριάντα χρόνων καὶ πλειότερο Ξενιτειᾶ. Ὅλη ἡ πολύχρονη Ξενιτειᾶ τοῦ μοναχογιου τῆς ἔγεινε ἓνα καταπότι καὶ τὴν κατάπιε μοναμιᾶς! Τὶ κλωνισμὸ ποῦ αἰσθάνονταν ἐκείνη τὴ στιγμὴ μέσα στὰ τρίςαθα τῆς καρδιᾶς της! Ὅταν ἡ καρδιὰ κολυμπᾷ σὲ πέλαγο ἱερῆς λύπης, ἡ ψυχὴ βρίσκεται σταυροχεριασμένη μπροστὰ στὸν Πλάστη της!

Ὁ Γιάννης, γιὰ νὰ σκορπίσῃ τὴ λύπη της, εἶπε, προσπαθώντας νὰ κρύψῃ καὶ αὐτὸς τὴ συγκίνηση του καὶ τὰ δάκρυα του:

— Δὲ μᾶς φέρ'ς νὰ φᾶμε, μάννα;

— Ἀλήθεια, παιδάκι μ', μοῦ εἶσαι πεινασμένο !....

Εἶπε καὶ σηκώθηκε τρικλίζοντας, ἔστρωσε τραπέζι, καὶ ἀπόθεκε ἀπάνω τὰ χουλιάρια, τὸ ψωμί καὶ τὸ προσφάγι, καὶ κάθησαν νὰ φᾶνε.

Ἵστερα ἀπὸ τὸ φαγητὸ ὁ Γιάννης ἔδωκε στὴ μάννα του μιὰ σακκούλα γεμάτη φλωριά, νὰ τᾶχῃ δικὰ της, καὶ νὰ δίνη γιὰ τὴν ψυχὴ της, καὶ τῆς διηγήθηκε τὴν ἱστορίαν τῆς Ξενιτειᾶς του :

— Φεύγοντας, μαννούλα μ', ἀπέδω, πῆγα στὸ Βουκουρέστι. Τὴν ἴδιαν μέραν μπήκα σ' ἓναν ἀφεντικό, καὶ ὕστερα ἀπὸ μιὰ βδομάδα ξεκινήσαμε μᾶζὺ γιὰ τὴ Μολδαβία, ὅπου εἶχε τὸ σπίτι του καὶ τὰ χτήματά του. Ἐδείξε τόση ἀγάπη καὶ συμπάθεια γιὰ μένα, ὁ ἀφεντικός μ', ποῦ δὲν μολογιέται. Μὲ θεωροῦσε σὰν παιδί τ'. Ἐκεῖ μιὰ μέραν, ὕστερα ἀπὸ λίγον καιρό, μῶδωκε ἓνα γράμμα, καὶ τὸ γράμμα αὐτὸ διαλάβαινε ὅτι εἶχες πεθάνει, ἐσύ ! Μαθόντας αὐτὴν τὴν εἶδηση κόπηκα στὰ κλάματα. Αὐτὸς καὶ ἡ γυναῖκά

προσπάθησαν μὲ κάθε τρόπο νὰ μὲ παρηγορήσῃ, καὶ στὰ ὕστερνα μῶταξαν νὰ μὲ κάνῃ παιδί τ'ς καὶ νὰ μ' ἀρραβωνιάσῃ μὲ τὴν μοναχοθυγατέρα τ'ς! Δὲν εἶταν βολετὸ νὰ παντρευτῶ ποτὲ ἐγὼ στὰ ξένα, ἀλλὰ ὁ θάνατος τῆς μάννας μ'...

— Στάχτη στὴ γλῶσσά τ'ς, παιδάκι μ' !....

Διέκοψε ἡ κάκω ἡ Μήτηρ αἰνὰ μὲ θυμό. . .

— Μ' ἔκανε νὰ μοῦ φαίνεται φαρμάκι ἡ γλυκύτατη Πατρίδα, νὰ μοῦ φαίνεται ἐρημιὰ ! Μέρα μὲ τὴν ἡμέρα ὁμῶς συνήθισα μὲ τὴν ἰδέα τοῦ θανάτου σ'....

— Ἄλας καὶ σκάρφη στὴ γλῶσσά τ'ς

Ξανάειπε ἡ Μήτηρ αἰνὰ.

— Ἄλλ' ἡ πατρίδα, ὅσο γλυκεῖα κι' ἂν εἶναι, χωρὶς μάννα, χωρὶς πατέρα, χωρὶς ἀδέρφια, χωρὶς πρωτοξάδερφα, ὅπως εἶμουν ἐγὼ ἔρημος, μοῦ φαίνονταν μαύρη καὶ σκοτεινὴ, κι' ἔτσι, ὕστερα ἀπὸ τρία χρόνια, παντρεύτηκα τὴν θυγατέρα τοῦ ἀφεντικοῦ μ'....

— Παναγιά μ' ! Ζουρλάθηκες, παιδί μ' ! Τ' εἶν' αὐτὰ ποῦ μοῦ λές ;

Ξεφώνησε ἀπελπιστικὰ ἡ κάκω ἡ Μήτηρ αἰνὰ.

— κι' ἀπόφευγα νὰ γνωρίζωμαι μὲ πατριῶτες, γιὰ νὰ μὴ μοῦ ἀνοίγῃ ἡ πληγὴ τῆς Πατρίδας, ποῦ εἶχα μέσα μ'.

— Οὐί ! παιδάκι μ' τί μοῦ λές ! . . . Παντρεύτηκες!

Ξεφώνησε πάλι ἡ κάκω ἡ Μήτηρ αἰνὰ, τραβῶντας τὰ μαλλιά της.

— Σῶπα, μάννα, τῆς εἶπε ὁ Γιάννης, ν' ἀκούσῃς πρῶτα τὴν ἱστορίαν, καὶ ὕστερα κρίνε !

— Λέγε, γυιέ μ' !

— Πῆρα τὴν θυγατέρα τ' ἀφεντικοῦ μ', ἀλλὰ προκοπὴ τίποτε !

— Βέβια ! βέβια !

Χαμογέλασε ἡ κάκω ἡ Μήτραινα καὶ τῆς ἤρθε ἡ καρδιὰ στὸν τόπο.

— Πέθαναν τὰ πεθερικά μου γλήγορα, σὲ δυὸ χρόνια ἀπάνω, κι' ὕστερα ἀπὸ λίγα χρόνια πάη κι' ἡ γυναῖκά μου στὴ γέννα ἀπανωθιό.

— Ἀς εἶναι ! Σὺ νὰ εἶσαι καλὰ παιδί μ' !

— Μ' ἄφησε ἓνα παιδάκι.

— Τί ; Τί ;

Ἄλλὰ σ' ἓνα-δυὸ μῆνες πάη κι' αὐτό !

— Βέδια ! Βέδια !

Τότε πῆρα ὅλο τό βιό, ποῦ εἶχαν ἀφήσει τὰ πεθερικά μ' καὶ τράδησα τὸν ἀνήφορο μακρύτερα, μέσα στὰ χιόνια, στὴν ξακουσμένη Μόσχα τῆς Ρουσσίας, κι' ἐκεῖ ζοῦσα, σ' ἀνέρημος, ποῦ εἰμουν, χωρὶς νὰ μὲ ξέρη κανεὶς, ποῦθε κρατάει ἡ σκούφια μ'. Τὸν περασμένο Μάη γένοντάν· στὴ Μόσχα ἡ Στέψη τοῦ Αὐτοκράτορα τῆς Ρουσσίας, κι' ἔτρεξαν ἀπὸ τὰ τέσσαρα πέρατα τοῦ κόσμου, κόσμος καὶ κοσμάκης. Ἀνάμεσα στοὺς πολλοὺς ὑπάρχονταν καὶ κᾶμποσοι πλούσιοι πατριῶτές μας κι' ἡ Βασίλισσά μας, ἡ Ὀλγα, μὲ τὸ Διάδοχο τὸν Κωνσταντῖνο καὶ τὸ δεύτερο τῆς παιδι, τὸν Γεώργιο. Ὁ πόνος τῆς Πατρίδας μὲ τραβοῦσε στὸ παλάτι, ποῦ εἶταν κονεμένη ἡ Βασίλισσα. Πῆγα πολλὰς φορὲς, γιὰ νὰ βλέπω τὴ Βασίλισσα καὶ τὰ βασιλόπουλα ἀπὸ μακριά. Ἐκεῖ γνωρίστικα μ' ἓναν ὑπηρέτη τῆς βασιλικῆς συνοδείας. Ἀπ' ὁμιλία σ' ὁμιλία μ' αὐτόν, καὶ μὲ τὸ «ποῦθε εἶσαι» καὶ «ποῦθε εἶμαι», γνωρίστηκαμε πατριῶτες ! καὶ τί πατριῶτες ; Χωριανοί ! Εἶταν ὁ Κώστας τῆς γειτόνισσάς μας τῆς Γιώργαινας ! Κι' ἔταν τοῦ εἶπα, πῶς εἶμαι τῆς Μήτραινας τοῦ Ζώτου παιδί μὲ κύτταξε καλὰ καλὰ, καὶ μοῦ εἶπε :

— «Μωρὲ σὺ εἰς' ὁ Γιάνν'ς ἡ τὸ φάντασμά τ'ς»

— «Ἐγὼ ! ὅλος κι' ὅλος !»

Τοῦ εἶπα καὶ ἄρχισαν νὰ τρέχ'ν τὰ δάκρυα μ' ποτὰ-

μι, κι' ἡ καρδιά μ' νὰ φουσκόνῃ, σὰ βουνό.»

— «Βρὲ τρισκατάρατε, μοῦ εἶπε μὲ θυμό, γιατί δὲ γράφ'ς τῆς μάννας σ'; Γιατί δὲν τῆς στέλλ'ς χρήματα νὰ ζήσῃ;..... Γιατί τῇ λησιμόνησες; Γιατί.....; Γιατί.....; Γιατί.....; κι' ἓνα σωρὸ ἄλλα «γιατί»;

Μοῦ φάνηκε, πὼς ἀνοιζαν τὰ οὐράνια. Θαμπώθηκα ἀπὸ τὸ φῶς, ποῦ χύθηκε μπροστά μου ἀπὸ τὴν εἶδηση, ὅτι ζῇ ἡ μαννούλα μ'.

— «Βρὲ ἀδερφέ, τοῦ λέγω, μὴ μὲ παραπαίρ'ς ἔτσι! Ἐγὼ ἔχω γράμμα ἐδῶ καὶ τριάντα χρόνια, ὅτι ἡ μάννα μ' εἶναι πεθαμένη.... Θάχῃς κανένα λάθος....»

«Τὸν κακὸ σου τὸν καιρό! μοῦ εἶπε. Ἡ μάννα σ', ὥρὲ μπουμπουνισμένε ζῇ καὶ ζαίνεται μὲ τὲς ἀργατιές, καὶ σὺ κάθεσαι στὰ Ξένα καί....»

— «Μά, τὴν ξέρ'ς καλὰ τὴ μάννα μ';»

Τοῦ εἶπα.,

— «Μωρὲ τὴν κάκω τὴ Μήτραινα δὲν ξέρω, τὴ γειτόνισσά μ'; Γιὰ χαμένο μ' ἔχεις;»

Τότε τὸν ἀγκάλιασα σφιχτὰ καὶ φιλιῶντάς τον, τοῦ εἶπα γιὰ ὑστερη φορὰ νὰ βεβαιωθῶ καλύτερα :

— «Ἀλήθεια, ζῇ ἡ μάννα μ';»

— «Ζῇ καὶ παραζῇ, σοῦ εἶπα, καὶ σὲ καρτεράει κάθε μέρα, καὶ κάθε ὥρα καὶ στιγμή!

Μοῦ φάνηκε, ὅτι κέρδισα ἓνα βασίλειο. Μοῦ φάνηκε, ὅτι εἶμουν πλεὶς εὐτυχισμένος ἀπὸ ὅλους, τοὺς βασιλεῖδες τοῦ κόσμου, κι' ὅλας τὰ βασιλόπουλα, ποῦ εἴταν μαζωμένα ἐκεῖ στὴ Μόσχα.

— «Ζῇ ἡ μάννα μ', εἶπα μέσα μ', καὶ μὲ καρτεράει, κι' ἐγὼ κάθομαι στὰ Ξένα! Νὰ φύγω τὸ γληγορώτερο!»

Κι' ἔτσι πούλησα ὅτι εἶχα καὶ δὲν εἶχα, ἔμασα τὸ ἓνα μ' καὶ τὸ ἄλλο μ', κίνησα γιὰ ἐδῶ, κι' ἤρθα γερός καὶ καλά, δόξα σ' ὁ Θεός.

16. X. Χρηστοβασίλη.—Διηγήματα τῆς Ξενιτειᾶς.

Καὶ λέγοντας αὐτὰ τὰ λόγια, ἔκανε τρεῖς φορές τὸ σταυρὸ του, μὲ μεγάλη κατάνυξη.

Ἡ κάκω ἢ Μήτραινα τὸν ξαναγκάλιασε πάλι, καὶ τὸν ἔσφιξε δυνατὰ στὰ στεγνωμένα στήθια τῆς, λέγοντάς του :

— Καλῶς ἦρθες, παιδάκι μ' ! καλῶς ἦρθες!

Ὁ Γιάννης, ἐξακολούθησε :

— Πιστεύω, τὸν ψεύτικο θάνατό σ' τὸν ἔπλασε ὁ μακαρίτης ὁ πεθερός μ', γιὰ νὰ μὲ κάνῃ γαμπρό τ'. Ἀλλὰ βλέπ'ς; δὲν τῷ στρεξε τὸ ἄδικο ὁ Θεὸς ! Ὅπως δούλεψε ἔτσι ἀπόλαψε, κι' ὅπως ἔστρωσε ἔτσ' πλάγιασε! Θεὸς σχωρέσ' τον ὅμως, ἄς ποῦμε τώρα !

Σὲ λίγο ἦρθε κι' ὁ παπᾶς νὰ σηκώσῃ τὸ ὕψωμα, γιὰ τ' ὄνομα τοῦ Γιάννη.

Πρώτη φορὰ, ἀφόντας ξενιτεύτηκε ὁ Γιάννης, θρονιάζονταν ἡ χαρὰ στὸ ταπεινὸ σπιτοκάλυθο τῆς κάκως τῆς Μήτραινας !!

ΤΑ ΧΡΙΣΤΟΥΓΕΝΝΑ ΤΗΣ ΓΡΙΑΣ

ΟΝΤΕΥΕ τὸ βασίλεμα ἡλιοῦ τῆς παραμονῆς τῶν Χριστουγέννων.

Ἐβρεχε δυνατὰ κι' ὁ καιρὸς φαίνονταν ἄγριος. Πυκνὴ συννεφιά σκέπαζε τὸν οὐρανό, τόσῃ ποῦ τὸ ἡλιοδασίλεμα δὲν ἔδειχνε κανένα χρωματισμό.

Μιὰ ἐβδομηντάρη γριά, ἡ πρωτονοικοκυρὰ τοῦ χωριοῦ κάθονταν στὴν κορυφὴ τοῦ δωματιοῦ, δίπλα στὴ γωνιά κι' ἔδινε ὁρμήνειες στὴν ὑπηρέτρα της, πῶς νὰ ζεματήσῃ τὲς τηγανίτες, μὴν τύχη καὶ τὸ νερὸ πάῃ πλειότερο, ἢ τὸ μέλι λιγώτερο, ἢ τὰ καρύδια λειψά, ἐνῶ ἡ ὀχτάχρονη μοναχαγγοιά της, ἡ πολυχαϊδεμένη Μαρνανθούλα, πετοῦσε σὰ ζαρκάδι ἀπὸ τὴν κατάστεγνη καὶ φιλόστοργη ἀγκαλιὰ τῆς γριάς. Στὰ τεψιά, ποῦ εἶχαν μέσα τὲς τηγανίτες, κι' ἀπὸ τὰ τεψιά στὴν ἀγκαλιὰ τῆς γριάς, καὶ πότε ἀγκάλιαζε καὶ φιλοῦσε τὴ βάρδα της, ποῦ τὴ χαίδευε δεκάδιπλο ἀπ' ὃ τι θὰ τὴ χαίδεβε ἡ ἀγουροθανάτισμένη μάννα της, ἂν ζοῦσε, κι' ὁ πατέρας της, ἂν δὲν ἔλειπε στὴν ξενιτειά, καὶ πότε τοιμποῦσε κανένα καρυδοτριμμα ψηλὰ ἀπὸ τὲς τηγανίτες, ἢ κανένα φυλὶ τηγανίτα. Ἡ γριά ὁμῶς, σκυμπιασμένη ἀπὸ τὰ χρόνια, καμένη ἀπὸ τὸ Χάρο, γιατί εἶχε θάψῃ τόσους καὶ μαζὴ μὲ τοὺς πολλοὺς καὶ τὴ μονάκριβή της νύφη—τὴ μάννα τῆς Μαρνανθούλας, φαρ-

μακωμένη ἀπὸ τὴν Ξενιτειὰ τοῦ μοναχογυιου τῆς, ποῦ τὸν πρόσιμενε, μέρα μὲ τὴν μέρα, ἔλεγε στὴν ἄταχτη καὶ ζωηρὴ Μαριανθούλα μὲ ξαστενεμένη φωνή :

Μή, Μαριανθούλα μου, κάνης ζούρλιες καὶ δὲν ἔρχεται ὁ πατέρας σου ἀπὸ τὴν Ξενιτειὰ !

— Τί ζούρλιες κάνω, βάβω μου ;

Τῆς ἀπολογιῶνταν ἐκείνη καὶ ρίχνονταν ἀπ' ἐδῶ κι' ἀπ' ἐκεῖ.

— Ἀλλες ζούρλιες ; Νὰ ποῦ δὲν κάθεται φρόνιμα !

Τῆς ξανάλεγε ἡ γριά.

Σ' αὐτὸ ἀπάνω ἦρθαν τρεῖς-τέσσερες γυναῖκες, ἀπὸ τὲς πλειὸ φτωχότερες τοῦ χωριοῦ, ζητῶντας ἄλλη μέλι, ἄλλη καρύδια κι' ἄλλη ἀλεύρι γιὰ τὲς τηγανίτες, γιὰτι πάντα τὸ ἀνηλιακὸ τῆς γριάς εἶταν γεμᾶτο. Ἡ Γριά σηκώθηκε τότε ἀπὸ τὴ γωνιά τῆς καὶ τρεκλὰ — τρεκλὰ πάη στ' ἀνηλιακὸ μαζὺ μὲ τὲς γυναῖκες, ποῦ ἦρθαν, κι' ἔδωκε τῆς καθεμιανῆς ἀπ' ὅ τι ἤθελαν κι' αὐτὲς, φεύγοντας γιὰ ἔξω, τῆς ἔλεγαν τὴ στερεώτυπη εὐχή :

— Σ' πολλὰ 'τη, Κυραμάννα! Καὶ τοῦ χρόνου τέτοια μέρα ! Νὰ εἶσαι πάντα καλὰ καὶ νὰ καλοδεχτῆς ! . . .

Ἡ γριά, γυρίζοντας ἀπὸ τ' ἀνηλιακὸ ἀγκουσεμένη, ἔλεγε μοναχὴ τῆς :

— Νὰ καλοδεχτῶ καὶ νὰ καλοδεχτῶ μοῦ λέει πάντα ὁ κόσμος, κι' ὁ γυιόκας μ' δὲν ἤρε ἀκόμα δρόμο νάρθη !

Κάθησε πάλι σιμὰ στὴ γωνιά γονατιστὴ καὶ ἔακολούθησε νὰ κουδεντιάξῃ μονάχη τῆς :

— Μωρὲ δὲ μὲ μέλλ' γι' ἄλλο, παρὰ μὴν τὰ κλείσω καὶ μείνῃ αὐτὸ τὸ ἄτυχο στοὺς πέντε δρόμ'ς ! Ποιὸς θὰ μοῦ τὸ συμμάς' τότε, λέλεμ' ; Ποιὰ θὰ μοῦ τὸ πλύν' ; Ποιὰ θὰ μοῦ τὸ λούσῃ ; Μάννα δὲν ἔχ' ἄμοιρο ἐδῶ καὶ τόσα χρόνια, νὰ τῆς λείψ' κι' ἡ βάβω ; Ἀλλοτίμονο στὴν τσιου-πούλα μ' ! Θὰ μοῦ τὴ φάγῃ ἡ ἀναλλαγιά ! Δὲν τὴν ἀγαπῶ

πλειὸ τῇ ζωῇ, γιατί σύμμασε ἡ ὥρα καὶ κατὰ πῶς τὸ λέει
κι' ὁ λόγος:

«Τὰ μακρυνὰ μου κόντιναν, τὰ δυὸ μου γίγκαν τρία»
καὶ καμμιά προκοπὴ δὲν ἔχω. καὶ καμμιά εὐχαρίστηση δὲ
δλέπω πλειὸ, ἀλλὰ μὲλα ταῦτα ἤθελα νὰ ζήσω ἔξη-ἑφτά
χρόνια ἀκόμα—ἂν δὲν εὔρισκε ὡς τότε δρόμο ὁ πατέρας τ'ς
νάρθη—γιά νὰ πάντρευα αὐτὴ τῇ μαυρότσιουπρα, κι' ὕστε-
ρα θάνοιγα τὰ χέρια μου κατὰ τὸν οὐρανὸ καὶ θάλεγα:

—«Στείλε Θεὸ μ' τὸν ἄγγελό σ' νὰ πάρ'ς τὸ πνέμα μ'!»

Ἡ Μαριανθούλα ἀφηκράζονταν μὲ προσοχὴ μεγάλη τὸ
μανόλογο τῆς γριᾶς, ἔχασε στὴ στιγμή τῇ ζωηράδᾳ τῆς καὶ
τὰ τρελλὰ τῆς τὰ παιγνίδια κι' ἄρχισε νὰ κλαίῃ, γυρίζόν-
τας τὸ πρόσωπό τῆς κατὰ τὸν τοῖχο.

—Νᾶ! καημένη κυρά, τί ἔκαμες τώρα μ' αὐτὰ τὰ λό-
για! Εἶπε τῆς γριᾶς ἡ ὑπηρέτρα.

—Χμ !

—Κλαίει ἡ Μαριανθούλα, μὲ τὰ λόγια ποῦ τῆς εἶπες...

—Ἐλαδῶ, μωρὴ χαμένη! εἶπε ἡ γριά στὴ Μαριανθούλα
μὲ τρυφεράδα ἄρρητη. Μὴ φοβᾶσαι, κυρά μου, δὲν πεθαίνω
ἐγὼ πρὶν ἔρθ' ὁ πατέρας σ', ἢ πρὶν παντρέψω ἐσένα! Θὰ
ζήσω ὡς τότε, κι' ὕστερα ἄς παρουσιαστῇ ὁ ἄγγελος τοῦ
Κυρίου. Πιστεύω νὰ βρῇ δρόμο κι' ὁ πατέρας σ' καὶ νὰ
μὴν πάω μὲ τὴν καρδιά καμένη! Α! Ἄν πεθάνω, ὥρὲς
τσοῦπρες, χωρὶς νὰ ἰδῶ τὸ παιδί μ', ἢ χωρὶς νὰ παντρέψω
ἐσένα, μοναχούλα μ' καὶ ἀκριδούλα μ', καὶ νὰ σ' ἀρματώ-
σω νυφούλα μὲ τὰ χεράκια μ', νὰ τὸ ξέρετε! Δὲ θὰ μὲ
φάῃ τὸ χῶμα, καὶ θὰ μὲ βρῇτε ἄλυωτη, ὅταν ἔρθετε νὰ μὲ ξε-
χωνιάσετε!

—Τ' εἶν' αὐτὰ τὰ κακορρίζικα τὰ λόγια, ποῦ τὸ πᾶς
συγκρατούμενο, καημένη κυρά, εἶπε πάλι ἡ ὑπηρέτρα. Σή-
μερα χρονιάρα μέρα, παραμονὴ τῶν Χριστουγέννων, δὲ
θὰ τὰ λησμονή'ῃς αὐτὰ, καμμιά φορὰ;

— Εἶχαι καλὰ τὰ νειᾶτα, ὥρῃς τοιοῦτες! Εἶναι καλὰ τὰ ἔρημα! Τὰ ἔρημα τὰ γεράματα εἶναι κόλαση. "Όταν εἴμουν νειᾶ, τράδηξα ξενιτειᾶς καὶ ξενιτειᾶς! Πότε πέντε χρόνια, πότε δέκα, καὶ πότε δέκα πέντε μὲ τὸν μακαρίτ' τὸν γέροντά μου, χωρὶς νὰ μὲ λείψῃ ποτὲ τὸ δάκρυ ἀπὸ τὸ μάτι, ἀλλὰ δὲν ἀπείπιζον. Νειᾶτα τὰ λέν αὐτὰ! Εἶχα κορμὶ γερό, καὶ πολέμαγα τὸν πόνο. Ἡ Ξενιτειὰ τοῦ παιδιοῦ εἶναι βαρύτερη· γιατί κι' ὁ πόνος εἶναι βαθύτερος καὶ πλατύτερος, καὶ τὸ κορμὶ ἀδυνατώτερο... ἀπὸ τὰ γεράματα:

Καὶ κουνιῶντας τὸ κεφάλι ξακολούθησε:

"Ὁχ! λελέ μ'! Ἀλλωνῶν μαννάδων τὰ παιδιὰ πᾶνε κι' ἔρχονται, καὶ μόνο τὸ δικό μου, ποῦ τὸ λέν ὅλοι προκομμένο στὰ γράμματα καὶ στοὺς λογαριασμοὺς, δὲ βρίσκει ὁρόμο νὰ φανῇ!... Δὲν εἶταν νὰ μὴν εἶχε ὅλες αὐτὲς τὲς χάρες, καὶ νὰ πάῃ καὶ νᾶρχεται κάθε τρία χρόνια; Σ' αὐτὸ ἐγὼ φταίω! Αὐτὸ καλὰ ἀγαποῦσε τὰ γίδια καὶ τὰ πρόβατα, καὶ πήγαινε στὰ λόγγα καὶ στὰ λειβάδια μὲ τοὺς πιστικούς ἀλλὰ ἐγὼ τὸ τρώγομουν νύχτα μέρα καὶ τοῦ ἔλεγα:

— «Πιστικὸς θὰ γέν'ς, παιδάκι μ', ποῦ δὲν ἀγαπᾷς τὰ γράμματα; Σῦρε ψυχούλα μ' στὸ σχολεῖο νὰ μάθ'ς γράμματα καὶ νὰ γέν'ς προκομμένος ἄνθρωπος!» Στὸ τέλος ποῦ τοῦ τὸ πήγαινα συγκρατούμενο «γκιρ-μὴρ» μ' ἄκουσε, ἄφησε τὴν κλύτσα καὶ τὴν κάππα, τὰ γίδια καὶ τὰ πρόβατα, τὲς ράχες καὶ τὰ βουνόπλαγα, τοὺς λόγγους καὶ τὰ λακκώματα μπῆκε στὸ σχολεῖο, ρίχτηκε μὲ τὰ μοῦτρα στὰ γράμματα, ἔφυγε, κι' ἀπὸ τότε τὸ βλέπω κάθε δέκα χρόνια! Νὰ εἶχα κι' ἄλλα παιδιὰ, δὲ θὰ χόλιαζα τόσο, θὰ παρηγοριῶμουν, ἀλλὰ τῶχω ἐν' μοναχό! Νὰ εἶταν μαύρη ὥρα, ποῦ τ' ἀνάγκαζα νὰ μπῇ στὰ γράμματα!...

Λέγοντας αὐτὰ τὰ πικραμένα τὰ λόγια ἡ πονεμένη μάννα, ἔδγαλε τὸ μαντήλι τῆς ἀπὸ μέσα ἀπὸ τὸ ζωνάρι τῆς καὶ σφούγγισε τὰ καταδακρυσμένα τὰ μάτια τῆς, ποῦ εἶχαν

μὴ ἀδιάκοπη κοκκινάδα μέσα, ἀπὸ τ' ἀνέλλειπα μητρικὰ δάκρυα. Ἡ Μαριανθούλα τότε πετάχτηκε ἀπὸ τὸν τοῖχο, ποῦστέκονταν, καὶ ρίχτηκε στὴν ἀγκαλιὰ τῆς βάρως τῆς, κι' ἀφοῦ τὴν ἀγκάλιασε καὶ τὴ φίλησε γλυκὰ, τῆς εἶπε:

— Μὴ βαδούλω μου, κλαῖς καὶ μὴ λές τέτοια λόγια! Μὴ λές πῶς θὰ πεθάν'ς!... Ἐγὼ δὲ θέλω νὰ πεθάν'ς!..

Ἡ γριὰ τὴν ἔσφιξε στὴν ἀγκαλιὰ τῆς καὶ τῆς εἶπε:

— Καλὰ ψυχὴ μ'! Καλὰ χαδιάρα μ'! Δὲν πεθαίνω. Σοῦ εἶπα πότε θὰ πεθάνω. Θὰ βαστάξω τὴν ψυχὴ μου στὰ δόντια, ὅσο νᾶρθῃ ὁ πατέρας σου, ἢ ἂν δὲν ἔρθῃ, ὅσο νὰ σὲ παντρέψω. Δὲ σ' ἀφίνω ἐγὼ ἔρημη! Θὰ σὲ βάλω σὲ ἴσχυο ἀντρὸς κι' ὕστερα...

— Ἐγὼ σὲ θέλω νὰ μὴ πεθάν'ς....

— Ἀχ! τὸ ξέρω, ψυχὴ μ', πῶς τὸ θέλ'ς καὶ τὸ παραθέλ'ς, ἀλλὰ εἶναι ψηλά μας ἓνας μεγάλος νοικοκύρης, ποῦ μᾶς ὀρίζει ὅλους καὶ στέλνει τὸν ἄγγελό τ' καὶ μᾶς μαζεύει ... Ἐπειτα, τσιοῦπρα μ' ... ἐγὼ ζῶ ἄδικα πλειό. Εἶμαι πεθαμένη κι' ἄθαφτη. Μόνο οἱ δυὸ πόθοι μὲ συγκρατοῦν καὶ μὲ βαστοῦν σὲ τοῦτον τὸν κόσμον. Ὁ καιρὸς μ' ἤρθε ἀπὸ πολλῆς. Οὕρμασε τ' ἀπίδι καὶ θὰ πέσῃ κάτω ἀπὸ τὴν ἀπιδιά. Τί; Θέλ'ς νὰ ζήσω ὀγδοήντα, ἐννενηντα, ἑκατὸ χρόνια, νὰ ξωλαλάω, νὰ μὴ γνωρίζω, νὰ μὴ βλέπω, καὶ νὰ λέγω τὴν ψεῖρα μπούμπα; Ὁ Θεὸς νὰ μὴ μ' τὸ χρωστάῃ! Τὸ καλὸ μ' εἶναι νὰ τὰ κλείσω μὲ τὰ φρένα μ'!..

Ἐκείνη τὴ στιγμὴ μπῆκε μιὰ μαύρη κόττα στὸ δωμάτιο, σήκωσε τὰ φτερά τῆς, τὰ τέντωσε καὶ τὰ χτύπησε σὰ νὰ ἤθελε νὰ λαλήσῃ. Βλέποντας αὐτὸ τὸ σημάδι ἡ Μαριανθούλα, εἶπε χαρούμενη στὴ βάρω τῆς:

— Βάρω! βάρω! Εἶδες, καλημέρα μ'! τί ἔκαμε ἡ κόττα; Σήκωσε τὰ φτερά τῆς καὶ τὰ χτύπησε, καὶ τέντώθηκε, σὰ νὰ ἤθελε τὰ λαλήσ'!...

— Ἐ! κι' ὕστερα;.... εἶπε ἡ γριὰ, σὰ μὲ θυμὸ.

—Δὲν ἔλεγες, βαβούλω μ', ὅτι, ὅταν κάνουν ἔτις οἱ κόττες, ἔρχεται ὁ πατέρας μ';

—Τὸ ἔλεγα, τριούπρα μ', ἀλλὰ τὸ εἶδα τόσες φορές αὐτὸ τὸ σημάδι, ποῦ δὲν μοῦ κἀν' ἡ καρδιά νὰ τὸ πιστέψω πλεῖσ'. Κατὰ τὸ χοντινὸ τὸ γράμμα τ' ὁ πατέρας σ' λέει, ὅτι θὰ εἶναι ἐδῶ πρὶν ἀπὸ τὰ Χριστούγεννα. Τὰ Χριστούγεννα ἤρθαν, κι' αὐτὸς ποῦναί τοις; Πάη τελείωσε κι' αὐτὴ ἡ μέρα. Πάη, ψυχὴ μ', κι' αὐτὴ ἡ διορία τοῦ πατρός σ' μαζὺ μὲ τὲς πολλὰς! Τώρα θὰ μᾶς ρίξῃ μὲ κανένα ἄλλο του γράμμα στὴ μεγάλη Πασκαλιά! Ἐτις πᾶμε τώρα τόσα χρόνια! Ἀπὸ πασκαλιά σὲ πασκαλιά κι' ἀπ' "Αἰ-Γεώργη σ' "Αἰ-Δημήτρη!....

—Ποῦ τὸ ξέρ'ς, καημένη κυρά; τῆς εἶπε ἡ ὑπηρέτρα. Μπορεῖ ν' ἄρθῃ κι' ἀπόψε. Ἡ μέρα δὲ σώθηκε ἀκόμα!

Ἐκείνη τῇ στιγμῇ ἀκούστηκ' ὁ σήμαντρος τῆς ἐκκλησιᾶς, ποῦ σήμαινε τὸν ἑσπερινὸ «τοιγγ τοιάγγ... τοιγγ τοιάγγ».

Σηκώθηκε ἡ γριά ὀρθή κι' εἶπε στὴ Μαριανθούλα περίλυπα:

—Νὰ τὸ σήκωμα τῶν φτερῶν τῆς κόττας! Πάη κι' αὐτὴ ἡ ἐλπίδα! Τὸ σημάδι ἔδειχνε τὸν ἐρχομὸ τοῦ παπᾶ, πούρθε ἀπὸ τὸ χωριὸ τ' νὰ μᾶς λειτουργήσ' αὔριο..

Ἔστερα σηκώθηκε καὶ πάη μπροστὰ στὸ εἰκονοστάσι, σταυροκοπήθηκε, σκύβοντας σὲ κάθε σταυροκόπημα τὸ γέρι-κο κορμί της, σὰ χοντρόκορμη βαλανιδιά, ποῦ τὴν κλονίζει ἡ δύναμη τοῦ βοριά, κι' ἀφοῦ τελείωσαν τὰ σταυροκοπήματα ἔβαλε ἓνα σκαμνὶ μπροστὰ στὸ εἰκονοστάσι, ἀνέδηκε ψηλὰ μὲ τρεμάμενα ποδάρια, ξεκρέμασε τὴ σδυστή καντήλα, τὴν κατέβασε ἀνάγαλια-ἀνάγαλια, τὴν ἔχυσε στὸ βάθος τῆς σπιᾶς, τὴν ἔπλυνε μὲ στάχτη, τὴν γέμισε πάλι μὲ καθαρὸ νερὸ καὶ τὴν ἔδωκε τῆς Μαριανθούλας νὰ τὴν κρατᾷ, ἔβγαλε ἀπὸ ἓνα ξύλινο κουτὶ καινούριον ἀφαλὸ, πέρασε τὸ φυτῆλι στὸν ἀφαλὸ, ἔρριξε στὴν καντήλα καθαροκάθαρο λάδι, ἀναψε τὸ φυτῆλι, ἀπόθηκε τὸν ἀφαλὸ ἀναμμένο μέσα στὸ πλεούμενο λάδι.

καὶ κρατῶντας τὴν ἀστραφτερὴ καντήλα μὲ τρεμάμενο χέρι, ξαναπάη στο σκαμνὶ, ἀνέβηκε πάλε ψηλά καὶ τὴν κρέμασε μ'εὐλάβεια μπροστὰ στο εἰκόνισμα· ξανακατέβηκε μὲ προσοχὴ ἀνασκήρησε τὸ σκαμνὶ, ξανασταυροκοπήθη καὶ ἀρχισε νὰ πέφτει στὰ γόνατα καὶ νὰ κάμῃ μετάνοιες μπροστὰ στὴν εἰκόνα τῆς Μάννας τοῦ Θεοῦ, ποῦ κρατοῦσε στὴν τρυφερὴ τῆς ἀγκαλιά τὸ Παιδάκι τῆς, χαρούμενη ποῦ τοῦ χεμπροστάτης. Τί πέλαγο θλίψης χτυποῦσε μέσα στὰ κατάστεγνα στήθια τῆς γριᾶς.

Τὸ παράδειγμα τῆς Γριᾶς μιμήθηκαν κι' ἡ Μαριανθούλα μὲ τὴν ὑπηρέτρα, καὶ γιὰ κάμποση ὥρα ὅλη ἐκείνη ἡ χριστιανικώτατη τριάδα προσεύχονταν μπροστὰ στοὺς ἐφέστιους θεοὺς τῆς, ἐνῶ ἡ φωτόλουστη καντήλα πήγαινε πέρα-δῶθε ἀκόμα μπροστὰ στὲς εἰκόνες, ποῦ εἴταν ζωγραφισμένες σ' ἓνα παμπάλαιο τριμόρφι, καὶ μαζὺ μὲ τὴν καντήλα πήγαιναν πέρα-δῶθε κι' οἱ ἀργυρόχρυσες ἀχτῖδες τῆς κι' ἔδιναν μιὰν ἀγία ὄψη παρεκκλησιοῦ σ' ἐκείνη τὴ χριστιανικὴ κατοικία.

Εἶχε θολώσει στὰ καλὰ πλειό. Οἱ ἀγέλες τοῦ χωριοῦ συμμαζεῦονταν ἀπὸ τοὺς κάμπους στὰ κατώγια τῶν σπιτιῶν ἢ στὲς καλύβες, κι' ἀκούονταν τὰ μουγκρητὰ τῶν βωδιῶν. Τὰ σπιτιάρικα τὰ γίδια ἔμπαιναν στὲς πλατύχωρες αὐλές, λαλῶντας τὰ κυπριά τους «γλάν-γλάν», κάθε σπιτιοῦ κοπὴ χωριστά, γνωρίζοντας τὸ κατοικειό τῆς.

Ἡ Μαριανθούλα, ἡ μοσχαναθρεμμένη μοναχαγγογιὰ τῆς γριᾶς, ἅμα ἤκουσε τὰ κυπριά τῶν γιδιῶν, ποῦ ἔμπαιναν στὴν αὐλὴ τοῦ σπιτιοῦ, ἔτρεξε σὰν ἀστραπὴ, κατεβαίνοντας τὲς σκάλες, κι' ἀνακατεύτηκε μὲ τὸ καλοβοσκημένο κοπάδι, γιὰ νὰ ἰδῇ τὰ νιογέννητα κατοικᾶκια, ποῦ εἶχαν γεννηθῇ ἐκείνη τὴν ἡμέρα στο λόγγο, κι' ἐνῶ τὸ πιστικόπουλο ἀπολοῦσε τ' ἄλλα τὰ κατοικᾶκια ἀπὸ τὸν τσάρκο, γιὰ νὰ βυζάξουν τὰ καμμένα, αὐτὴ ἄρπαξε ἓνα-ἓνα τὰ τρία νιογέννητα κατοικᾶκια καὶ τὰ κουδάλισε ψηλά στὴ βάρβα τῆς, μὲ γέλοια καὶ μὲ χαρὲς, γιὰ νὰ ἰδῇ κι' ἐκείνη καὶ νὰ χαρῇ.

—Νά τα ! βάδω μ', τῆς εἶπε, τὰ κατσικάκια μας ! Δὲν σοῦ τῶλεγα ἐγὼ σήμερα, ὅτι θὰ γεννήσῃ Νιάγγρα ἡ σκουλαρικήτη, ἡ Γκιώσσα ἡ πρωτόγεννη κι' ἡ Κανούτα ἡ κουτσοκέρατη; Νά! αὐτὸ τὸ παρδαλὸ εἶναι τῆς Κανούτας, τὸ μπάλλιο εἶναι τῆς Νιάγγρας, καὶ τοῦτο τὸ μετσένιο τῆς Γκιώσσας. Τὰ καημένα! Τὶ ὠμορφα ποῦ εἶναι! Εἶναι καὶ τὰ τρία θηλυκά, καλημέρα μας !

Ἄλλ' ἐνῶ ἡ Μαριανθούλα μὲ τήγρια χάιρονταν τὰ νιογέννητα κατσικάκια, ποῦ αὐγατοῦσαν τῇ σπιτιάρικῇ τους τῇ στάνῃ, οἱ τρεῖς γίδες, ἡ Νιάγγρα ἡ σκουλαρικήτη, ἡ Γκιώσσα ἡ πρωτόγεννη, κι' ἡ Κανούτα ἡ κουτσοκέρατη, ἀνέδθηκαν τῇ σκάλα καὶ μπῆκαν μέσα στὸ δωμάτιο. Ἡ γριά, ἀκούοντας τὸν ποδοβολητὸ, νόμισε ὅτι εἶταν ὁ παπᾶς καὶ προσηκώθηκε λέγοντας :

—Κόπιασε, Δέσποτά μ', στὴν κορφή. . .

Στὸ προσκάλεσμα τῆς γριάς οἱ τρεῖς γίδες ἀποκρίθηκαν μ' ἓνα μακρὸ «μεκεκεεέ,» ἡ καθεμιὰ γυρεύοντας τὸ παιδί της. Ἡ Μαριανθούλα μὲ τὴν ὑπηρέτρα ἄρχισαν νὰ ξεκαρδίζονται στὰ γέλοια, κι' ἡ Γριά τοὺς εἶπε μὲ παράπονο:

—Γελᾶτέ με! Γελᾶτέ με! πηλιότσουπρες! Ἐγὼ δὲ θὰ ξαναγυρίσω αὐτοῦ ποῦ εἰστε σεῖς, ἀλλὰ σεῖς—ζωὴ νᾶχετε—θάρθῃτε ἐδῶ ποῦ εἶμαι ἐγὼ! . . .

Οἱ τσιούπρες ὅμως δὲν ἔπαδαν τὰ γέλοια, ὥς ποῦ ἀνέθηκε τῇ σκάλα στὰ σωστὰ ὁ παπᾶς, καὶ μπῆκε στὸ δωμάτιο, κι' ἔτσι θέλοντας καὶ μὴ, ἀναγκάστηκαν νὰ λουφάξουν, καὶ νὰ πᾶν νὰ τοῦ φιλήσουν τὸ χέρι, μιμῶντας τῇ γριά, ποῦ πρώτη-πρώτη ἔτρεξε νὰ τοῦ τὸ φιλήσῃ.

Ὁ παπᾶς, ἀφοῦ πρῶτα ἔβγαλε στὴν ἄκρῃ τῆς θύρας τὰ κουντούρια τοῦ, κάθισε φαρδύς-πλατὺς σταυροπόδι δίπλα στὴν ὠμορφοκαμωμένη φωτιά, ποῦ ἔκαιε σὰ φούρνος, κι' ἐπεφταν λαχταριστὰ ἀπὸ τ' ἀναμμένα τὰ κούτσουρα μεγάλα κάρβουνα φλογισμένα. Ἀντίκρυ τοῦ παπᾶ, ἀπὸ τὴν ἄλλη

τὴν κορφή, κάθησε ἡ γριὰ καὶ δίπλα στὴ γριὰ ἡ Μαριάνθη ἔχοντας τὰ τρία τὰ κατσιάκια στὴν ποδιά της, κι' αὐτὰ μούλωναν ἡσυχα-ἡσυχα μέσα ἐκεῖ, ἀπὸ τὴ γλύκα τῆς φωτιᾶς. Δίπλα στὴ Μαριάνθη κάθονταν οἱ τρεῖς γιδομάννες, μασσώντας κριθάρι, ποῦ τοὺς εἶχαν βάλει μέσα σ' ἓνα γκριμπούρι, γιὰ μεγαλύτερη περιποίηση, καὶ γιὰ νὰ κατεβάσουνε πλειότερο γάλα. Ἡ ὑπηρέτρα ἄναψε τὴν λάμπα καὶ τὴν κρέμασε στὸν τοῖχο, κι' ἔτσι ἔφεγγε πλειότερο τὸ δωμάτιο, ποῦ ὡς τότε φωτίζονταν μόνον ἀπὸ τὸ γλυκὸ καὶ ἡμερο φῶς τῆς καντήλας τοῦ εἰκονοστασιοῦ.

Ὁ παπᾶς ἰδόντας τὰ κατσιάκια καὶ τὰς γίδες, εἶπε :

— Ἄ!.. βλέπω ἀπόψε, Μαριανθούλα, ἔχετε καὶ φιλιγιάδες!

— Ἐχομε γιὰ ! Σήμερα γεννήθηκαν τοῦτα τὰ μικρούλακια...

— Ἐ ! τὰ καημένα ξανάειπε ὁ παπᾶς, τί ὠμορφα καὶ τί μεγάλα καὶ πρόθυμα ποῦ εἶναι !

— Φτύσ'τα, παπᾶ μ', τοῦ εἶπε ἡ Μαριανθούλα, γιὰ νὰ μὴ μᾶς τὰ φᾶς μὲ τὸ μάτι...

— Φτοῦ ! Φτοῦ ! νὰ μὴ μᾶς βασκαθοῦν !

Ἐφτυσε κι' εἶπε ὁ παπᾶς, ἀλλὰ τῆς γριᾶς τῆς κακοφάνηκε, ποῦ τοῦ εἶπε ἔτσι ἡ Μαριανθούλα, καὶ τῆς εἶπε χαμηλά, γιὰ νὰ μὴ τ' ἀκούσῃ ἐκεῖνος :

— Ἄχ ! στρίγλα ! Ἄχ ! γουρούνα ! Ποῖδὸν ὀρμηγεύω ἐγώ ; Ἐτσι λὲν τοῦ παπᾶ ;...

Ἡ Μαριανθούλα χαμήλωσε τὰ μεγάλα καὶ μαῦρά της μάτια ἀπὸ τὴν ἐντροπή της κι' ὁ παπᾶς, γιὰ νὰ τῆς κάνῃ τὴν καρδιά, εἶπε στὴ γριὰ :

— Τὸ μάτι εἶναι κακὸ. Ἐχει κακὴ ἑλξη. Κάνει κανεὶς μ' αὐτὸ τὸ κακὸ, χωρὶς νὰ τὸ καταλαβαίνει καὶ χωρὶς νὰ τὸ θέλῃ. Ἐτσι ἐκανοποιήθηκε ἡ Μαριανθούλα, σήκωσε τὸ πρὸσωπό της τὸ πεντάμοφο καὶ χάρηδεψε τὰ κατσιάκια, ποῦ μούλωναν μέσα στὴν ἀγκαλιά της, σὰν πουλλάκια στὴ φωλιά.

Ἡ γριὰ τότε εἶπε διαταχτικὰ στὴ Μαριάνθη καὶ στὴν ὑπηρέτρα :

— Σκωθῆτε τσιούπρες μ' ! Πάρτε τὲς γίδες καὶ τὰ κατσίκια καὶ σύρτε καὶ κλείστε τες στὴν ἀχυροκαλύδα, γιατίι ἀπόψε εἶναι κακοκαιρία, θὰ μαζευτοῦν πολὺ τὰ γίδια στὸ μαντρί καὶ θὰ τσαλαπατήσ'ν τὰ μικρά. Πέτε καὶ τοῦ πιτσικόπουλου τὰπόδειπνο νὰ μᾶς' τᾶλλα τὰ κατσίκια, στὸν τσάρκο, χωρὶς νὰφήση κανένα ὄξω καὶ νὰ τὸν κλείσῃ καλά..

Ἡ ὑπηρέτρα μὲ τὴ Μαριάνθη βγήκαν ἀπὸ τὸ δωμάτιο μὲ τὰς γίδες καὶ μὲ τὰ κατσίκια, κι' ἡ γριὰ σηκώθηκε, πῆγε στὸ τουλάπι, πῆρε τὸ μισοκάρικο τὸ παγούρι, ποῦ εἶταν γεμάτο ρακί, καὶ τῷδωκε στὸν παπᾶ, κατέβασε καὶ τὸ κανίστρι μὲ τὰ καφουκούτια ἀπὸ τ'ἀράφι κι' ὅσο νὰ φτιάσῃ τὸν καφέ γιὰ τὸν παπᾶ, μὲ τὸ ζεστὸ τὸ νερό, ποῦ εἶταν παρastiᾶς ἔτοιμο στὸ χαλκούτσι, γύρισαν ἀπὸ τὴ δουλειὰ ἡ Μαριάνθη μετὴν ὑπηρέτρα καὶ κάθησαν κι' αὐτὲς γύρα στὴ φωτιά..

— Σ' ὑγεία, κυρά ! Νὰ καλοδεχτῆς ! Καὶ χρόνους πολλοὺς σὰν αὔριο... εἶπε ὁ παπᾶς καὶ τράβησε τὴν πρώτη ρουφησιά.

— Εὐχαριστῶ, δέσποτά μ', εἶπε ἡ γριὰ ξέκαρδα, καλὴ ἱερωσύνη καὶ καλὸν παράδεισο...

Ὁ παπᾶς, μὴ γινωρίζοντας, ποῦ νὰποδώσῃ τὴ στενοχώρια τῆς γριάς, τὴ ρώτησε :

— Τ' ἔπαθες κι' εἶσαι ἔτσι χολιασμένη ;

— Τί νὰ μὴν εἶμαι, παπᾶ μου ! τοῦ ἀπολογήθηκε ἡ γριά. Τὸ ξέρ'ς. Ἐχω τόσον καιρό, ποῦ καρτεράω κι' ἀκόμα ὁ γιός μου δὲν ἤρρε ὁρόμο ! Γριά γυναῖκα εἶμαι. Ποῦ ξέρω τί μοῦ ξημερόν' ;

Καὶ λέγοντας αὐτὰ, ἔρριξε τὰ μάτια δακρυσμένα ψηλὰ στὴ Μαριανθούλα, γιὰ νὰ δώσῃ τοῦ παπᾶ νὰ νοιώσῃ πλειότερα.

— Δὲν ἔλαβες ἄλλο γράμμα ; Τὴ ρώτησε πάλι ὁ παπᾶς, ἀπὸ κεῖνο ποῦ σοῦ ἔχω διαβάσει ἐδῶ κι' ἓνα μήνα ;

— Δὲν ἔλαβα ἄλλο...

— Τότε θὰ πῆ πῶς μπορεῖ νάρθῃ αὐτὲς τὲς ἡμέρες...

— Ποῦν' τος, παπα μ' ! Ἀφοῦ δὲν ἦρθε ὡς τὰ πόφε, κόπησαν οἱ ἐλπίδες μ' !...

Ἄ ! κυρά ! Μὴ στενοχωριέσαι ἔτσι ! Δρόμος εἶν' αὐτός! Θάλασσες, ποτάμια, βροχές χιόνια...

Ἡ καὶ μένη ἡ γριά δὲν μπόρεσε ν' ἀπαντήσῃ ἄλλο, ἀλλ' ἀκούμπησε τὲς πλάτες τῆς στὸν τοῖχο κι' ἀφαιρέθηκε μονάχη τῆς.

Ὁ παπᾶς, μὴ θέλοντας ν' ἀνακατέψῃ πλειότερα τὴ χολὴ τῆς καρδιάς τῆς, ἀκούμπησε κι' αὐτὸς στὸ προσκέφαλο κι' ἄρχισε νὰ παίζῃ τὸ κομπολόγι του «τίκ- τάκ, τίκ- τάκ...» κι' ἡ Μαριανθούλα ἔγειρε στὴν ἀγκαλιὰ τῆς γριάς μὲ τὰ μάγουλα κατακόκκινα ἀπὸ τὴν ἐπιρροή τῆς μεγάλης φωτιᾶς.

Βάδω κι' ἀγγονιά, ἐνωμένες μὲ τὴν ἀπεριόριστη ἀγάπη, ποῦ ἐνώνει τὲς βάδες πρὸς τ' ἀγγόνια, καὶ τ' ἀγγόνια πρὸς τὲς βάδες, μ' ἓνα ἄγουρο μνημῆμα, ποῦ εἶχεν ἀνοιχτὴ στὴ μαύρη γῆ, καὶ μιὰ ψυχὴ, ποῦ περίμεναν καὶ οἱ δύο μ' ἀνυπομονησιὰ ἀπὸ τὴν Ξενιτιά, καθισμένες ἐκεῖ παρασιτᾶς ἡ μιὰ κοντὰ στὴν ἄλλη, σὰν ὄνειροφάνταχτη συνέχεια τῆς δημιουργίας τῆς ἀνθρωπότητος, σχηματίζαν ἓνα ἀπὸ τὰ πλεῖο συγκινητικὰ καὶ τὰ πλεῖο ὠμορφα συμπλέγματα, ποῦ μποροῦσε νὰ πλάσῃ ἡ φαντασία ἐνὸς καλοῦ ζωγράφου.

Γέρικη καὶ κουφαλισμένη βαλανιδιά ἡ βάδω, μ' ἓνα σῶρ ξηρὰ κλωνάρια: ἔτοιμη νὰ ξεραθῇ καὶ νὰ πέσῃ σὺριζα κατὰ γῆς γιὰ νὰ τὴ φάῃ ἡ σαπὴλα καὶ νὰ χαθῇ, κρουσταλένια κι' ἀργυρογάργαρη βρυσούλα ἡ ἀγγονιά στὴ ρίζα τῆς βαλανιδιάς ποῦ ἔδινε, μὲ τὸ νᾶμα τῆς, ζωὴ καὶ τὴν ἔκανε νὰ βγάξῃ φύλλα... Χωρὶς τὴ βαλανιδιά ἀσκήμιζε, κ' ἀπαριάζονταν ἡ ἀργυρογάργαρη βρυσούλα, ἀλλὰ καὶ χωρὶς τὴ βρυσούλα, στέγνονε καὶ χάνονταν ἡ γέρικη βαλανιδιά. Βάδω κι' ἀγγονιά εἶταν-δυὸ πράγματα στὸν κόσμο, ποῦ τὸ

ένα εἶχε τόσο τὴν ἀνάγκη τ' ἄλλουνοῦ, ποῦ δὲ μπορούσε νὰ ζήσει τὸ ἓνα χωρὶς τὸ ἄλλο!

Ἄχ! δόσε, Θεέ μου! νερὸ στὴν κρουσταλλένια κι' ἀργυρογάργαρη βρυσούλα νὰ ποτίζει τὴ γέριχη καὶ κουφαλισμένη βαλανιδιά! Ἄχ! δόσε Θεέ μ', δύναμη στὴ γέριχη καὶ κουφαλισμένη βαλανιδιά νὰ ἰσχιόνη, νὰ προστατεύη καὶ νὰ ὁμορφαίνει τὴ βρυσούλα τὴν ἀργυρογάργαρη καὶ κρουσταλλένια!

Ἄξαφνα ξεπετιέται ἡ γριά, σὰ νὰ τὴν εἶχε ξυπνήσει τροπικὸν ὄνειρο, καὶ λέει στὴ Μαριανθούλα:

— Σήκου, κυρά μ', καλὴ μέρα σ', καὶ βάλε τραπέζι νὰ με, γιατί θὰ ξυπνήσωμε πολὺ ταχυὰ αὔριο, γιὰ νὰ πᾶ στὴν ἐκκλησιά!...

— τὴ διαταγὴ τῆς γριάς ἡ Μαριανθούλα κι' ἡ ὑπηρετέρα κινήθηκαν. Στρώθηκε τὸ τραπέζι, κάθησαν ὅλοι γύρα-γύρα, βλόγησε ὁ παπᾶς, σταυροκοπήθηκαν, ἄρχισαν νὰ τρῶνε, ἀπόφαγαν, ξαναβλόγησε ὁ παπᾶς, ξανασταυροκοπήθηκαν, κι' ἔτσι σηκώθηκε τὸ στρογγυλὸ τραπέζι ἀπὸ τὴ μέση καὶ σκούπισε ἡ Μαριανθούλα τὰ τρίμματα ἀπὸ καταγῆς, γιὰ νὰ μὴ πατηθοῦν καὶ γείνη ἁμαρτία. Ὑστερα ἀπὸ ὅλα αὐτά, ὁ παπᾶς καλονύχτησε τὴ γριά καὶ τράβηξε γιὰ τὸ δωμάτιο, ποῦ πήγαινε πάντα ταχτικά καὶ κοιμῶνταν, κάθε φορὰ, ποῦ ἔρχονταν ἀπὸ τὸ χωριό του, γιὰ νὰ λειτουργήσει. Ἡ γριά κατέδηκε τότε νὰ κοιμηθῇ μετὰ τὴ Μαριανθούλα τῆς στοὺς ζεστὸ μαντζᾶτο, κι' ἡ ὑπηρετέρα, μένοντας μοναχὴ τῆς, ξαδέρφωσε τὰ δαυλιά τῆς φωτιάς, σκέπασε τὴν ἀθράκα με κρύα στάχτη, γιὰ νὰ βαστάξουν τὰ κάρβουνα ἀναμμένα ὡς τὸ πρωῒ, καὶ νὰ μὴν ἔχουν ἄκρα στοὺς σπῖτι τὰ ἰσκιώματα, τὰ φαντάσματα, οἱ πειρασμοὶ, οἱ δαιμόνοι οἱ κατοικοποδαράτοι κι' οἱ καληκαντζάροι, πῆρε τὸ προσκέφαλό τῆς καὶ τὸ σάγισμά τῆς κι' ἔγειρε παρασιᾶς νὰ κοιμηθῇ.

Ἐνῶ ἀπὸ μιὰ μεριά ὁ παπᾶς στοὺς δωματίό του, κι' ἀπὸ

τὴν ἄλλη ἢ ὑπηρετέρα στὴν τραπεζαρία, ἔπαιρναν τὸ πρωτοῦ-
 πνι, ἢ γριὰ μὲ τὴ Μαριανθούλα δὲν εἶχαν πλαγιάσῃ ἀκόμα.
 Ἔκαναν μετάνοιες καὶ σταυροὺς καὶ παρακαλοῦσαν μυστικά
 τὴν Παναγιά καὶ τὸ Χριστὸ, νὰ τοὺς φέρουν ἀπὸ τὴν Ξενι-
 τειά τῆς μιανῆς τὸν γιό της καὶ τῆς ἁλληνῆς τὸν πατέρα της
 καὶ μόνον ὅταν κόπησαν ἀπὸ τὴν κούραση, μπῆκαν κάτω ἀπὸ
 τὴν φλοκωτὴ τὴν τσέργα, γιὰ νὰ κοιμηθοῦν ἡ μιὰ στὴν ἀγκα-
 λιά τῆς ἁλληνῆς. Κοιμήθηκε στὴ στιγμή ἡ Μαριανθούλα μὲ
 τὴ γλυκεῖα ἰδέα, πῶς τὸ πρωτὶ, ἅμα θὰ ἔρθ' ἀπὸ τὴν ἐκκλησία, θὰ-
 τρωγε γκουλιάστρα, αὐγὰ, τυρὶ, μανέστρα, καὶ κόττα δύο λογι-
 ῶν: βραστή καὶ ψητὴ, ἀλλ' ἡ καημένη ἢ γριὰ δὲ μπορούσε
 νὰ κλείσῃ μάτι. Ὁ νοῦς της πετοῦσε μακριά, σὰν πουλλί, κι'
 ἔφευγε μὲ γληγοράδα ἀστραπῆς, καὶ πῆγαινε στὴν Ξενιτειά
 τὴ χρυσοσπαρτή, γιὰ νὰ βρῇ τὸ παιδί της, ποῦ τὸ καρτεροῦ-
 σε τόσα χρόνια μὲ τὰ δάκρυα στὰ μάτια, καὶ μὲ τὴ ψυχὴ
 στὰ δόντια, ἔτοιμη νὰ φτερουγήσῃ. Ἡ νύχτα προχωροῦσε
 συννεφιασμένη καὶ κατάμαυρη μὲ τὰ σκοτάδια της, μὲ τὰ
 ἱσκιώματά της, μὲ τὰ φαντάσματά της, μὲ τοὺς πειρασμοὺς
 της, μὲ τοὺς δαιμόνους της, μὲ τοὺς κατσιποδιαραίους της, μὲ
 τοὺς καληκαντζάρους της, μὲ τοὺς βρυκολάκους της, μὲ τὰ
 στοιχεῖά της, μὲ τὰ σκοτεινά της τὰ μυστήρια, μὲ τὸν ἄγριο
 τὸν ἄνεμό της, ποῦ βογγοῦσε ψηλὰ στὲς στέγες, σὰν ψυχὴ
 κολασμένου γίγαντα, καὶ μὲ τὰ τρομαχτικὰ γαυγίσματά τῶν
 σκυλλιών, μέσα στοὺς αὐλόγυρους, ἢ ὅξω στοὺς δρόμους, κι' ἡ
 Μαριανθούλα κοιμῶνταν βαρυὰ-βαρυὰ, σὰν ὅλα τὰ παιδάκια,
 στὴν ἀγκαλιὰ τῆ γλυκύτατῃ τῆς βάβως της, κι' ἔπλεε σ' εὐ-
 τυχισμένα παιδικὰ ὄνειρα, ἀλλ' ἡ καημένη ἢ γριὰ ξαγρυ-
 πνοῦσε, μὴ μπορῶντας νὰ κλείσῃ μάτι, καὶ γιὰ νὰ χαλινώσῃ
 τὸν νοῦ της καὶ νὰ τὸν γυρίσῃ πίσω ἀπὸ τὴν Ξενιτειά, ποῦ
 πλανιῶνταν, σὰν τὸ ἔρημο πουλλί, τὸν ἔστρεφε πίσω, πολὺ πί-
 σω, στὸν καιρὸν ποῦ εἶταν νύφη ἀκόμα, καὶ γεννοῦσε τὸ πο-
 λυαγαπημένο της καὶ τὸ μονάκριβό της τὸ παιδί. Θυμῶνταν

πῶς τὸ βύζανε, ὅταν εἶταν μικρὸ, θυμῶνταν πῶς τὸ κουνοῦσε στὴ σαρμανίτσα καὶ πῶς τὸ νανούριζε με ὠμορφα καὶ με ἡγ-
καιροφκιασμένα τραγουδάκια, θυμῶνταν πῶς τὸ ζαλόνονταν,
ὅταν πήγαινε στ' ἀμπέλι, στὸ θέρο, στὸ σκάλο, στὰ μαντριά..,
θυμῶνταν πῶς τὸ εἶχε τάξει στὴ Μεγαλόχαρη, ὅταν τῆς
εἶχε ἀρρωστήσει βαρυὰ μιὰ φορά, θυμῶνταν ὅταν τῷ στελνε
στὸ σκολειό. Θυμῶνταν ὅταν τὸ ξεκίνησε γαμπρὸ με δυνα-
τὸ ψίκι, θυμῶνταν ὅταν τὸ πρωτοξεκίνησε γιὰ τὴν Ξενιτειᾶ
τὴν ἔρημη καὶ τὴ φλογισμένη.

Τὰ θυμῶνταν ὅλα, ὅλα. Ὅλη ἡ ζωὴ του καθρεφτίζον-
ταν μέσα στὴ μνήμη τῆς καημένης τῆς μάννας σὰν πῶς κα-
θρεφτίζονται μέσα στὰ κατάργυρα νερὰ τῆς λίμνης τὰ
βουνὰ κι' οἱ ράχες, ποῦ στέκονται δλόγυρά της.

Ἐνῷ ἡ γριὰ πάλευε κατ' αὐτὸν τὸν τρόπο με τὲς ἀ-
ναμνήσεις της καὶ τὸν μητρικὸ της τὸν πόνο, κι' ὁ ὕπνος πε-
τοῦσε μακρυὰ ἀπὸ τὰ μάτια της, καὶ προχωροῦσε ἡ συννεφι-
ασμένη καὶ κατὰμαυρη νύχτα με τὰ σκοτάδια της, με τὰ
ἱσκιώματά της, με τὰ φαντάσματά της, με τοὺς πειρασμούς
της, με τοὺς δαιμόνους της, με τοὺς κατσιποδαραίους της, με
τοὺς καληκαντζάρους της, με τοὺς βρυκολάκους της, με τὰ
στοιχεῖά της, με τὰ σκοτεινὰ της τὰ μυστήρια, με τὸν ἄγρια
τὸν ἄνεμό της, ποῦ βογγοῦσε ψηλὰ στὲς στέγες, σὰν ψυχὴ
κολασμένου γίγαντα, καὶ με τὰ τρομαχτικὰ γαυγίσματα
τῶν σκυλλιῶν, μέσα στοὺς αὐλόγυρους ἢ δῆω στοὺς δρόμους
καὶ κοιμῶνταν ἡ Μαρνανθούλα βαρυὰ-βαρυὰ, σὰν ὅλα τὰ παι-
δάκια στὴν ἀγκαλιὰ τῆ γλυκύτατῆ τῆς βάβως της, σὰν
ἀρνάδα στὸν προσήλιο. . . .

— «Κικιρίκουουου!!» λάλησε μέσα ἀπὸ τὸ κοιτίτσι ὁ
μεγάλος ὁ πετεινὸς τοῦ σπιτιοῦ, «Κικιρίκουουου!!..» λάλη-
σαν κι' οἱ ἄλλοι οἱ μικρότεροι «Κικιρίκουουου!!» φώναξαν
κι' οἱ πετεινοὶ τῆς γειτονιάς κι' ὅλο τοῦ χωριοῦ.

Ὁ παπᾶς ξεπετάχτηκε ἀμέσως ἀπὸ τὴ στρώση του, τρά-

ἔβγαλε ἀπὸ τὸν κόρφο του, βγήκε ὁξω στὸ πεζούλι τῆς κρεβάτας, μур-μουρίζοντας κάτι προσευχὲς, νίφτηκε, χτενίστηκε μὲ μιὰ ἀ-ριὰ τσατσάρα κι' ὕστερα πῆρε τὸ ραβδί του, κατέβηκε τῇ σκάλα καὶ φτάνοντας ὁξω ἀπὸ τὰ μαντζῶτα φώναξε:

— Κυρά ! Κυρά !

— Ὅρσε, παπᾶ !

Ἀπολογήθηκε ἡ γριά καὶ πετάχτηκε ὀρθή.

— Δόσμου τὸ πρόσφορο κι' τ' ἀνάμα, εὐλογημένη ! τῆς εἶπε.

Ἡ γριά, πασπατεύοντας στὰ σκοτεινά, πῆρε τὴν προσ-φορὰ καὶ τ' ἀνάμα, ποῦ τὰ εἶχε μαζὺ στῇ σκαλοφρύδα, ἔβ-γαλε καὶ τρεῖς κόκκινες λαμπάδες μέσα ἀπὸ μιὰ κασσέλα κι' ἀνοίγοντας τὴ θύρα τοῦ δωματιοῦ τῆς, τοῦ τᾶδωκε ὅλα τοῦ παπᾶ, ρωτῶντας:

— Κάνει, δέσποτά μ', νὰ κοινωνήσω, ποῦ δὲν κοιμή-θηκα καθόλου ἀπόψε;

— Κάνει, εὐλογημένη, κάνει, τῆς εἶπε ὁ παπᾶς. Ἀλ-λὰ τί δουλειὰ εἶχες, ποῦ δὲν κοιμήθηκες;

— Δὲν εἶχα καμμιά δουλειὰ, δέσποτά μ', ἀλλὰ μ' ἔ-τρωγε ἡ συλλογὴ καὶ δὲ μπορούσα νὰ κοιμηθῶ.

Ἐφυγε ὁ παπᾶς καὶ σὲ λίγο ἀκούστηκε ὁ σήμαντρος τῆς ἐκκλησιᾶς. Ἡ γριά ξύπνησε τὴν ὑπηρέτρα καὶ τὸ πι-στικούδι καὶ διέταξε ν' ἀνάψουν τὴ φωτιά γιὰ ν' ἀνεβῇ ἀπάνω μὲ τὴν τσιούπρα καὶ νὰ περιμείνουν ἐκεῖ ὡς τὸ δεύ-τερο τὸ σήμαντρο. Τὸ πιτσικόπουλο πῆγε ξύλα ἀπὸ τὴν αὐλὴ, ἡ ὑπηρέτρα ἀναψε τὴ φωτιά, ἔχοντας ὡς προσάναμμα τ' ἀποδαύλια καὶ ἡ γριά ἄρχισε νὰ φωνάζῃ τῆς τσιούπρας νὰ ξυπνήσῃ. Ἡ Μαριανθούλα κοιμῶνταν βαρυά-βαρυά, σὰν ὅλα τὰ μικρόπαιδα καὶ δὲν ξυπνοῦσε εὐκολα.

— Εὐπνα, Μαριανθούλα μ' ! Φώναζε ἡ γριά. Εὐπνα καὶ μᾶς καρτεράει ὁ παπᾶς στὴν ἐκκλησιά, νὰ μᾶς δώσῃ πα-σκαλίτσα, καὶ νὰ γυρίσωμε γλήγορα νὰ φᾶμε γκουλιάστρα.

γάλα, αὐγά, τυρί, κόττες καὶ τηγανίτες, ποῦ φάσκιονε ἡ Κυρά μας ἡ Παναγιά τὸ Παιδάκι τῆς τὸ Χριστό, ὅταν εἶταν κι' αὐτὸς μικρὸς. Σήκου, Μαριανθούλα μ', καὶ μᾶς περιμένει ὁ παπᾶς! Σήκου νὰ πᾶμε γλήγορα! Σήκου, καμάρι μου! Σήκου, γιὰ νὰ γυρίσωμε γλήγορα καὶ νὰ φᾶμε γαλατάκι ἀπὸ τὲς γιδοῦλες μας!

Μὲ τὰ πολλὰ ξύπνησε ἡ τσοῦπρα. Ἄνοιξε τὰ μάτια τῆς καὶ κύτταξε κακιωμένα τὴ βάδω τῆς, δακρύνοντας καὶ λέγοντας:

— Ἄχ! μωρὴ βάδω, καὶ σὺ τί μῶκανες! Ἄχ! τί μῶκαμες, παλιοβάδω! Ἄχ! τί μῶκανες!

— Τί σῶκανα, ψυχὴ μ'; Τί σῶκανα, καρδούλα μ'! τὴ ρώτησε μὲ τρυφεράδα ἡ γριά.

— Πῶς τί μῶκανες; Ἐγὼ ἔγλεπα στὸν ὕπνο τὸν πατερούλη μ', κι' ἐκεῖ ποῦ τὸν ἀγκάλιαζα καὶ τὸν φιλοῦσα, μὲ ξύπνησες ἐσύ! Γιατὶ νὰ μὲ ξυπνήσης, καημένη βάδω; Ἄχ! ἡ καημένη, πῶς ἔχασα τὸν πατέρα μ' μὲς ἀπὸ τὴν ἀγκαλιά μ'! Ἄχ! γιατί νὰ μὴ τὸν ἀγκαλιάσω πολὺ σφιχτά, γιὰ νὰ μὴ μοῦ φύγῃ, καὶ νὰ ξυπνήσωμε μαζὺ! Ἄχ! τί ὤμορφος, ποῦ εἶταν ὁ πατερούλης μ'! Ψηλὸς, ἀσπροκόκκινος, μαυρομμάτης, μαυροφρύδης καὶ μαυρομούστακος. Ἄγγελος γραμμένος, βαβούλα μ'! Τὶ πατέρα ὤμορφον ἔχω ἡ καημένη καὶ δὲν τὸ γνῶριζα ὥς τὰ τώρα!

Ἡ γριά, ἀκούοντας τὰ λόγια τῆς ἀγγονιάς τῆς, ἄρχισε νὰ σταυροκοπιέται, ἐνῶ τὰ δάκρυα τῆς ἀνέβαιναν ἀπὸ τὴν καρδιὰ στὰ μάτια, ἡ τσιούπρα στέκονταν κακιωμένη, κι' ἡ ὑπηρέτρα ἔφερε τὰ μπρικολίγενα νὰ νίφτοῦν. Νίφτηκε ἡ γριά νίφτηκε κι' ἡ τσιούπρα, κι' ἀφοῦ σφουγγίστηκαν, ἀνέβηκαν στὴν τραπεζαρία, κάθησαν στὴν παραστιά, κι' ἀπλώσαν τὰ χέρια κατὰ τὴ φωτιά γιὰ νὰ πυρωθοῦν, κι' ἔμειναν ἔτσι κοντὰ στὴ φωτιά, ὥς ποῦ χτύπησε κι' ὁ δεῦτερος ὁ σήμαντρος.

Τότε ἡ γριά, ἡ Μαριανθούλα κι' ἡ ὑπηρέτρα ξεκίνησαν γιὰ

τὴν ἐκκλησιά, ἀφοῦ ἐκλείσαν τὴν ἐξώθυρα. Τὸ πιστικούδι πῆγαινε μπροστὰ, κρατῶντας στὸ δεξί του χέρι μιὰ μεγάλη δαύλα ἀναμμένη καὶ τὴν ἔσερνε πέρα δῶθε γιὰ νὰ φέγγῃ τὸν δρόμο, γιατί τ' ἀνεμοσούρι δὲν ἄφινε οὔτε λαμπάδα, οὔτε δαδι ἀναμμένο. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπο πῆγαινε στὴν ἐκκλησιά κι' ὅλο τ' ἄλλο Χωριό. Κάθε φαμίλλια ἔδανε μπροστὰ ἓναν ἄντρα, ἢ μιὰ γυναῖκα, μ' ἓνα δαυλι στὸ χέρι καὶ τραβοῦσε γιὰ τὴν ἐκκλησιά. Τὸ εἶδος αὐτὸ τοῦ πηγαιμοῦ στὴν ἐκκλησιά, κάθε φορά, ποῦ γίνεται ἡ λειτουργία πάλυ νύχτα, δίνει μιὰ καταχθόνια ὄψη στὸ χωριό, ὄψη, ποῦ ἐξυψόνηται σὲ πραγματικὴ σκηνὴ τοῦ "Ἄδη, ἀπὸ τὸ σκοτάδι, ἀπὸ τὲς ἀφλογες λάμπες τῶν δαυλιῶν κι' ἀπὸ τὰ φοβερά κι' ἀκατάπαυτα γαυγίσματα τῶν σκυλλιῶν, ποῦ δὲν εἶναι συνηθισμένα νὰ βλέπουν συχνὰ τέτοιο θέαμα.

Δὲν πέρασε πολλὴ ὥρα ἀπὸ τὴ στιγμὴ, ποῦ βάρεσε ὁ δεῦτερος ὁ σήμαντρος κι' ἡ ἐκκλησιά ἀγκάλιασε μέσους τέσσερους τοίχους τῆς ὅλον τὸν κόσμον τοῦ χωριοῦ. "Ἄντρες, γυναῖκες, γέροι καὶ παιδιὰ, ὅσες ψυχὲς βρίσκονταν στὸ χωριό, ἐξὸν μία λεχὼνα κι' ἓνα βρέφος ἀδάφτιστο ἀκόμα, εἴταν συμμαζωμένοι μέσα στὴν ταπεινὴ ἐκκλησιόουλα κι' ἀκουρμαίνονταν μὲ κατάνυξη τὸ χαρμόσυνο τροπάρι : « Ἡ γέννησί σου Χριστέ ὁ Θεός... »

Εἶπε ὁ παππᾶς τὰ γράμματα. τέλειωσε ἡ λειτουργία κι' ἄρχισεν ὁ κόσμος νὰ μεταλαβαίνουν ἀπὸ τὴ μιὰ μεριά, κι' ἀπὸ τὴν ἄλλην νὰ παίρνουν ἀντίδωρο ἀπὸ τὸ δίσκο, ποῦ τὸν κρατοῦσε ἓνα ἀπὸ τὰ λίγα παιδιὰ τοῦ χωριοῦ, ποῦ ἔχαναν τὸν ἀναγνώστη τῆς ἐκκλησιᾶς. Πρώτη-πρώτη μετάλαβε ἡ γριά μὲ τὴ φαμίλλια τῆς, αὐτὴ πῆρε πρώτη ἀντίδωρο κι' αὐτὴ βγῆκε πρώτη ἀπὸ τὴν ἐκκλησιάν καὶ τράδησε γιὰ τὸ σπίτι τῆς, γιατί εἴταν ἡ πρώτη τοῦ χωριοῦ καὶ κανένας ἄλλος δὲ μπορούσε νὰ τῆς πατήσῃ αὐτὸ τὸ δικαίωμα.

"Ἄμα μπῆκε στὸ σπίτι ἡ γριά μὲ τὴ φαμίλλια τῆς, ἡ

Ὑπηρέτρα ἀναψε τὴ λάμπα καὶ τὴ φωτιά, ἀνασκήρησε τὸ ἓνα καὶ τὸ ἄλλο μὲς ἀπὸ τὸ δωμάτιο, ἔβαλε τὸ τραπέζι κι' ἀπόθεκε ψηλὰ τὸ τεψὶ μὲ τὲς μελοποτισμένες τηγανίτες. Ἡ γριὰ ἔβαλε τότε στὴν πυροστιά τὴ χύτρα, γεμάτη ζωμὶ τε-
τράπαχης ὀρνίθας, ποῦ εἴταν καταντεμένη ἀπὸ τὴν ἄλλη τὴν
ἡμέρα, θέλοντας νὰ φτιάσῃ τὴ μανέστρα, ὅσο νᾶρθῃ ὁ πα-
πᾶς ἀπὸ τὴν ἐκκλησιὰ, τὸ πιστικόπουλο ἔφερε μιὰ μεγάλη
λίμπα γεμάτη γάλα κι' ἄλλη μιὰ μικρότερη γεμάτη κου-
λάστρα, ποῦ εἶχε ἀρμέξει ἐκείνη τὴ στιγμή ἀπὸ τὲς γίδες,
τὲς ἀπόθεκε καὶ τὲς δύο στὴ γωνιά, γιὰ νὰ χύσουν καὶ τὸ
ἓνα καὶ τὸ ἄλλο γάλα, σὲ ἰδιαίτερα ἀγγεῖα νὰ βράσουν,
κι' ἡ Μαριανθούλα ἄπλωνε τὸ χέρι τῆς σ' ἓναν ταβᾶ, ποῦ εἶχε
μέσα μιὰ κόττα ψημένη στὴ γάστρα, γιὰ νὰ τσιμπήσῃ κάτι
τι ἀπὸ μέσα, γιὰτὶ εἶχε ἀποθυμήσει τὴν ἀρτυρὴ ἓνα σαραν-
τάημερο, ἀλλὰ τὸ ἄγρυπνο μάτι τῆς γριᾶς τὴν εἶδε καί:

— Μὴ, βλαστάρη μ', τῆς εἶπε. Μὴν εἶσαι λαίμαργη!
Νὰ ἔφτασε ὁ παπᾶς νὰ μᾶς βλογήσῃ τὸ τραπέζι. Γιατί, ψυ-
χούλα μ', νὰ φᾶς ἀβλόγητο φαγὶ, ἀφοῦ μπορεῖς νὰ καρ-
τερέσῃς λίγο ἀκόμα, καὶ νὰ τὸ φᾶς βλογημένο!

— Δὲν μπορῶ, βάδω μ', νὰ βαστάξω πλειότερο!

— Περύμενε καὶ λίγο ἀκόμα! Σαράντα μέρες βάσταξες
καὶ μιὰ στιγμή δὲ βαστάς; Ὁ παπᾶς σὲ λίγο θὰ εἶναι ἐδῶ!

Ἡ Μαριανθούλα, θέλοντας καὶ μὴ, τραδήχτηκε, καὶ γιὰ
νὰ μὴ σκανταλίζεται βγῆκε ὀξω στὸ πεζούλι τῆς κρεβάτας,
περιμένοντας τὸν παπᾶ νὰ φανῇ στὴν αὐλή. Δὲν πέρασε ὅ-
μως πολλὴ ὥρα κι' ἤρθε ὁ παπᾶς, καὶ κάθησε στὴν κορφὴ
τῆς στιᾶς, κι' ἀφοῦ τράβησε μιὰ γερὴ ρακὴ μὲ τὸ παγούρι,
κι' ἔπινε καὶ τὸν καφέ, ποῦ τοῦ εἶχεν ἔτοιμο ἡ γριὰ, καὶ κύ-
κλωσαν ὅλοι τὸ καταφορτωμένο τὸ τραπέζι ἀπὸ χριστουγεν-
νιάτικα φαγητὰ, ἔβαλε τὸ βλογητό: «Χριστὲ ὁ Θεὸς εὐλόγη-
σον τὴν βρωσίαν καὶ τὴν πόσιν...» ἀλλὰ πρὶν τελειώσῃ
τὸ βλογητό του «μποῦμ» ἀκούστηκε μιὰ ντουφεκιά στὴν

Ξεώθυρα. «Μπούμ!» κι' ἄλλη μιὰ. Ἀντραλλεύτηκαν τὰ σκυλιά. Πετάχτηκαν ὅλοι ὄρθοι καὶ σωρὸ-κουδάρι κατέβηκαν τῇ σκάλα καὶ βγήκαν στὴν αὐλή.

— Ψυχούλα μ', παιδάκι μ'! φώναξε ἡ γριά μὲ ψυχόπονο. Δόξα σοι ὁ Θεὸς ποῦρθεσ γερὸς καὶ καλὰ!

— Ψυχούλα μ', πατερούλη μ'! φώναξε κ' ἡ Μαριανθούλα. Καλῶς ὦρises!

Κατέβηκε ὁ ξενιτεμένος, ὁ γιὸς τῆς γριᾶς κι' ὁ πατέρας τῆς τσιούπρας, ἀπὸ τ' ἄλογό του, καὶ μάνα καὶ παιδί, πατέρας καὶ τσιούπρα καὶ βάβω κι' ἀγγοιὰ, ἔγειναν κι' οἱ τρεῖς ἓνα δυσκολοχώριστο σύμπλεγμα ἀγάπης καὶ πόνου, χαρᾶς κι' εὐφροσύνης. Ἡ ὑπηρέτρα μὲ τὸ πιστικόπουλο τράβησαν τὸ κατακουρασμένο τᾶλογο, στὸ κατώγι νὰ τὸ ξεφορτώσουν καὶ νὰ τὸ σηλαρώσουν, ἐνῶ οἱ τρεῖς οἱ καλοκαρδισμένοι ἀνέβηκαν τῇ σκάλα μαζὺ μὲ τὸν παπᾶ, καὶ μπήκαν στὸ δωμάτιο, ποῦ εἶταν τὸ τραπέζι στρωμένο. Οἱ γάτες εἶχαν στήσει πανηγύρι ἀπὸ τὴ στιγμή, ποῦ, πέφτοντας οἱ ντουφεκιές, πετάχτηκαν οἱ ἀνθρώποι ὀξω. Εἶχαν φάγει ὅλο τὸ γάλα, καὶ τὴ στιγμή, ποῦ ἔμπαιναν οἱ νοικοκυραῖοι στὸ δωμάτιο, ξέσκιζαν τὴ βραστή τὴν κόττα, τὴν τετράπαχη! Δὲν εἶχαν λάβει ἀκόμα καιρὸ νὰ γγίξουν τὴν κόττα, ποῦ εἶταν στὸν ταβᾶ, τὴ μανέστρα, ποῦ εἶταν στὴ σουπιέρα, καὶ τὸ τεψὶ μὲ τὲς τηγανίτες. Σπολλάτη!

— «Τοῖτ! τοῖτ!» καταραμένες!—φώναξε ὁ παπᾶς γιὰ νὰ τὲς διώξη, ἡ γριά ὅμως, ποῦ σ' ἄλλή περίσταση θὰ εἶταν ἱκανὴ νὰ τὲς σκοτώσῃ, δὲ θύμωσε καθόλου, ἀλλὰ εἶπε:

— Ἄφες τες, παπᾶ μ'! Ζῶα εἶναι. Ἐχ'ν κι' αὐτὲς δικιο σήμερα νὰ κάν'ν πασκαλιά.

Κάθησαν τότε γύρα στὸ τραπέζι, ὁ παπᾶς ξαναβλόχησε κι' ἄρχισαν νὰ τρῶνε. Μόνον ἡ γριά μὲ τὴ Μαριανθούλα δὲν ἔτρωγαν μ' ὄρεξη. Ἡ χαρὰ τοὺς τὴν εἶχε κόψει.

Πρὶν σηκωθῇ τὸ τραπέζι ἀκόμα, ὁ παπᾶς εἶπε στὴ γριά:

—Ἔ ! τώρα, κυρά, ἐτοιμάσου νὰ πεθάνῃς, ὅπως ἔλε-
γες, γιατί ἀπόλαψες ὅ τι ποθοῦσες !

— Τί λές, δέσποτά μ' ; Τί κουθεντιάζεις ; Ἄμ τώρα
θέλω νὰ ζήσω καὶ νὰ χαρῶ ! Ἡ ζωὴ εἶναι γλυκὴ ὅταν
ἀδερφόνεται μὲ τὴ χαρά. Ὁ πόθος συγκρατᾷ τὴ ζωὴ
μας κι' ἡ λύπη τὴ σβυεῖ. Τώρα θέλω νὰ ζήσω νὰ παν-
τρέψω τὴ Μαριανθούλα μ', νὰ τὴ νυφστολίσω μὲ τὰ χε-
ράκια μ', νὰ ἰδῶ κι' ἕνα-δυὸ δίγγονα, ποῦ λέει ὁ λόγος,
κι' ὕστερα ἄς παρουσιαστῇ ὁ ἄγγελος νὰ τοῦ παραδῶσω τὴν
παρακαταθήκη, ποῦ μοῦ ἔβαλε ὁ Θεός. Καὶ τί κατάλαβα
ἀπὸ τὴ ζωὴ, ἂν δὲ ζήσω τώρα;

Ὑστερα ἀπ' αὐτὰ τὰ λόγια σήκωσε τὸ ποτήρι, ποῦ
εἶταν γεμάτο κρασί, ἔκανε τὸ σταυρό της καὶ τῶπιε ὡς τὸν
πάτο, λέγοντας :

— Δόξα σοι Θεέ μου ! Σ' εὐχαριστῶ ! Καλῶς ὤρισες.
παιδί μ' !

Ο ΞΕΝΙΤΕΜΕΝΟΣ

ΕΙΤΑΝ ένα Σαβδάτο βράδυ του χειμώνα του 186... Καμμιά δεκαριά γυναίκες του Μικρού Χωριού, που είναι ψηλά στην άγκαλιά της ράχης, έπαιρναν νερό στην άκρη του Καλαμά, που σκίζει την Ήπειρο από βοριά κατὰ νοτιά. Κάθε μιὰ απ' αυτές ήθελαν καὶ παραήθελαν ποιά νὰ γιομίση πρότερα, γιατί εἶταν ἡ ὥρα περασμένη καὶ μιὰ κατεδασιὰ μοναχὰ εἶταν στὸν ὄχτρο τοῦ ποταμοῦ, κι' ἀπὸ κεῖ ἔπρεπε νὰ γιομίσουν τὲς βουτσέλλες τους, κατεδαίνοντας μιὰ-μιὰ, γιατί τὸ μέρος τῆς κατεδασιᾶς εἶταν στενό. Οἱ νύφες ὅμως κι' οἱ τσιούπρες, ἂν κι' εἶταν ἀπὸ πολλή ὥρα στὴν ἄκρη τοῦ ποταμοῦ, ἄφιναν τὲς μεγαλύτερες, ἂν κι' αὐτὲς ἔρχονταν ἀργότερα, γιατί ἡ ἡλικία χαίρει πολλὰ δικαιώματα στὸν τόπον ἐκεῖνον τὸν μισοάγριο.

Ἡ μέρα ἐκεῖνη, ποῦ ψυχorraγοῦσε, εἶταν βροχερή. Γι' αὐτὸ καὶ τὸ νερὸ τοῦ ποταμοῦ εἶταν θολὸ. Οἱ Μικροχωρίτες, ἂν κι' ἔχουν γύρα τους ἄλλα ποταμάκια καὶ ρεματιὲς μὲ ξάστερα νερά, πάντοτε παίρνουν νερὸ ἀπὸ τὸν Καλαμά.

Τὰ ὕστερὰ σύννεφα, ποῦ ἔκαναν τὸ ἡλιοβασίλεμα σὰν φλωρένιο κάμπο, λίγο κατ' ὀλίγο ἔγειναν μαῦρα, φοβερά, κι' ἔλαβαν χίλιων λογίων μορφές, κι' ἡ Νύχτα, ποῦ ἄρχισε ἡ ἀπλώνη τὰ φτερά της, ἔδινε ἓνα γλυκὸ φίλημα στὸ πρό-

σωπο τῆς Ἡμέρας, ποῦ ἔφευγε, γέροντας πίσω ἀπὸ τὸ φωτεινὸ ὄχτο, ποῦ φκιάνουν οἱ κορφές τῶν βουνῶν, κι' ἐπὶ γαίνει περίλυπη νὰ θαφτῇ στὴν ἀπέραντη νεκρόπολι τῶν περασμένων.

Ὁ ποταμὸς κατρακυλῶνταν μὲ θυμὸ, κι' ἡ φωνή, ποῦ ἔδγαине ἀπὸ τὰ νερά του, ἔκανε ἓνα εἶδος ἄγριας, περίφανης καὶ μονότονης μουσικῆς, ποῦ χύνει ἀπέραντο πέλαγα μελαγχολίας στὴν ψυχή.

Μιὰ φωνή, ἴσως τῆς νιώτερης, ἀπὸ τὲς γυναῖκες πῶ-
παιρναν νερὸ ἐκεῖ, σηκώθηκε μ' ἀνυπομονησιά:

— Ντέτεστε! καμμιά βολά, καημένες!, μᾶς πήραν τὰ μεσάνυχτα στὴν ποταμιὰ!

Πρέπει ὅμως νὰ ξέρη κανένας, ὅτι μόνο τὲς παραμονές τῶν γιορτῶν οἱ γυναῖκες τοῦ Μικροῦ-Χωριοῦ πηγαίνουν πολὺ ἄργα γιὰ νερὸ ἐξ αἰτίας ποῦ οἱ παραμονές τῶν γιορτῶν ἔχουν πολλὲς ἐτοιμασίες καὶ μεγάλες φροντίδες.

Στὴ φωνή αὐτή, ἄλλη φωνή γερασμένης γυναίκας, ἀπάντησε μὲ ἀδιαφορία:

— Μὴ βιάζεστε, τσιουπρες!, γιατί γεράζετε γλήγορα! Δυὸ δρασκέλες εἶναι τὸ χωριό. . .

Μιὰ ἄλλη πάλι φωνή ἀπολογήθηκε λυπητερά:

— Μ' ἐγώ, χαλασιὰ μου, πῶχω νὰ διαβάσω καὶ τὰ σκουτιὰ τοῦ παιδιοῦ μου.

Νὰ καὶ μιὰ ἄλλη σημείωση γιὰ τὲς γυναῖκες τοῦ Μικροῦ-Χωριοῦ, ὅταν παίρνουν νερό: "Ὅποια ἔχει νὰ πλύνῃ σκουτιὰ ἀπομένει πάντα ἡ κοντινή, ὅσο μεγάλη κι' ἂν εἶναι, ἐξὸν ἂν εἶναι πολὺ γριά, ἀλλὰ οἱ γριές δέν πᾶν ποτὲ γιὰ νερό. Τὸ νερὸ εἶναι ἔργο ἐκαινῶν, πῶχουν μαῦρα μαλλιά.

"Ὅσο ξακολουθοῦσε τὸ γιόμισμα τῶν βουτσελλῶν, γέγοναν στὸν ἀνήφορο μιὰ γραμμὴ ἀπὸ φορτωμένες γυναῖκες βουτσελλές μὲ νερό. Ἀνηφοροῦσαν ἀργά-ἀργά τὸν ὁρμό,

ποῦ βγαίνει στὸ Μικρὸ-Χωριό. Ὑστερνὴ εἶταν ἡ μικρομά-
να ἐκείνη, ποῦχε νὰ διαβάσῃ τὰ σκοτιά τοῦ παιδιοῦ της.
Τὸ σκοτάδι εἶχε ἀρχίσει νὰ ξαπλώνῃ τὰ μαῦρά του φτερὰ
στὴ γῆ καὶ στὸν συννεφιασμένον οὐρανό, καὶ οἱ γυναῖκες
μὲ τὸ νερὸ ἀνέβαιναν τὸν ἀνήφορο, βλέποντας ὅχι πλεῖο μὲ
τὰ μάτια, ἀλλὰ μὲ τὸν νοῦ, γιατίι κάθε μιὰ ἀπὸ τὲς γυναῖ-
κες ἐκεῖνες, ποῦ πήγαιναν ἡ μιὰ πίσω ἀπὸ τὴν ἄλλη, σὰν
ἄλυσος, εἶχεν ἀναιδῆ καὶ καταιδῆ χιλιάδες βολὲς ἐκείνον
τὸ στενόδρομο. Ἐνῶ ἡ συνοδεία τῶν γυναικῶν ἀνέβαινε
σκυφτὴ ἀπὸ τὸ βάρος τοῦ νεροῦ, γλυκὸς ἦχος κυπριοῦ ἀκού-
στηκε πίσω τους «τρίγκ...τρίγκ...τρίγκ...» κι' ὅσο οἱ γυναῖκες
ἀνέβαιναν ἄλλο τόσο κι' ὁ γλυκὸς ἦχος τοῦ κυπριοῦ ἀκούονταν
καθαρώτερα καὶ δυνατώτερα «τρίγκ...τρίγκ...τρίγκ...» κι'
ἀπὸ τὰ ξηρὰ καὶ βροντερὰ πατήματα πεταλωμένου ζώου
φαίνονταν, ὅτι πίσω τους βρίσκοντον καθαλλάρης. Δὲν πέ-
ρασαν πολλὲς στιγμὲς κι' ὁ καθαλλάρης βρίσκονταν πίσω
ἀπὸ τὲς πλάτες τῆς γυναικὸς, ποῦ εἶταν παραπίσω ἀπ'
ὅλες. Ἐκείνη τότε φώναξε:

— Ἀναμερᾶσιε, μωρές, νὰ περάσῃ ὁ ἄνθρωπος μὲ τὸ
μουλάρι !..

Ἀπὸ τὸ πολὺ σκοτάδι, κι' ἀπὸ τὸν βαρυσυννεφιασμένον
καιρὸ δὲν εἶταν δυνατό νὰ καταλάβῃ αὐτὴ ἡ γυναῖκα, ἂν
τὸ ζῶο, ποῦ καθαλίκευε ἐκεῖνος, πῶρχονταν ἀπὸ πίσω της,
εἶταν μουλάρι ἢ ἄλογο, ἀλλὰ τὸ γνώριζε, ὅτι σωστὰ εἶταν
μουλάρι, γιατίι καμμιά φορὰ ποδᾶρι ἀλογινὸ δὲν εἶχε πα-
τήσῃ στὸ Μικρὸ-Χωριό, κι' ἐξὸν ἀπ' αὐτὸ, μόνο στὸ λαιμὸ
τῶν μουλαριῶν συνηθίζου νὰ κρεμοῦν κυπρί, μικρὸ κου-
δουνάκι ἀπὸ μπροῦξο, ποῦ κάνει «τρίγκ...τρίγκ...τρίγκ...»

Στὸ χουγιατὸ αὐτὸ τῆς γυναικὸς τῆς ὕστερνῆς, ὅλες
οἱ γυναῖκες ἐστριμώχτηκαν δεξιὰ καὶ ξερδιὰ τοῦ μονοπα-
τιοῦ, γιὰ νὰ κάνουν τόπο νὰ διαδῇ τὸ μουλάρι, ποῦχε ψη-
λά του ἓναν ἄνθρωπο κουκουλωμένο μὲ πλατεῖα καὶ μα-

κρεῖα καπότα. Ἐρριξαῖ ὅλες τὰ μάτια τους περίεργα ἀπάνω του, γιὰ νὰ καταλάβουν ποιὸς εἶταν ἐκεῖνος ὁ ἄνθρωπος, ποῦ δὲν ὥμοιαζε γιὰ χωριανὸς τους, ἀλλὰ καμμιὰ δὲ μπόρεσε νὰ καταλάβῃ τίποτε.

—Σᾶν ποιὸς νᾶναι, μωρὲς γυναῖκες, αὐτὸς ὁ ἄνθρωπος; Εἶπε μιὰ.

—Ξέρω κι' ἐγώ;

Εἶπε ἄλλη.

—Σ' ἀφίνει τὸ ἔρμο τὸ σκοτάδι νὰ ἰδῇ;

Εἶπε πάλι μι' ἄλλη.

—Νᾶναι τάχα καένανς ξενιτεμένους;

Εἶπε ἄλλη μιὰ πάλι.

—Νὰ εἶταν ξενιτεμένος· εἶπε μιὰ ἄλλη, δὲ θᾶρριχνε καένα ντουφέκι, ἅμα μπῆκε στὸ σύνορο τοῦ χωριοῦ μας; Τί διάτανο; Ντίπου στὰ κρυφὰ θὰ μᾶς ἔρχονταν;

—Καλὰ λές, εἶπε ἡ γεροντότερη τῆς συνοδειᾶς, μ' ἀναστεναγμὸ, ἀλλὰ νὰ ξεπεζέφῃ τέτοια ὥρα καὶ σαθδατό-δραδο σὲ ξένο χωριὸ δὲν πάει! Θᾶναι δικὸς μας αὐτός! Θᾶναι χωρὶς ἄλλο ξενιτεμένος ἀπὸ τὸ χωριό μας! . .

—Τί κάθεσαι καὶ λές, κακορρίζικη Κυρὰ-Κώσταινα, εἶπε μιὰ γυναῖκα, σᾶν ἀπὸ μέσα της, ἀλλὰ φωναχτά. Τί καφαπαντοχὴ ἔχ'ς καὶ νειρεύεσαι ξενιτεμένους; Δὲν πῆρες ἀκόμα τὸν ἀπόθωρό σ';

—Τί νὰ σᾶς πῶ; μωρὲς τσιουῦπρες, εἶπ' ἡ Κώσταινα, καὶ στάθηκε κι' ἀκκούμπησε σ' ἓνα μεγάλο λιθάρι, γιὰ ν' ἀνασάνῃ. Ἀλήθεια σαράντα χρόνια ἔχω ξενιτεμένη, σαράντα χρόνια ἔχω, ποῦ καρτεράω νὰ ἰσκιώσ' ἡ θύρα μ', κι' αὐτὴ ἡ ἔρμη ἡ μέρα δὲ φαίνεται νᾶρθῃ, ἀλλὰ δὲν ἀπελπίζομαι.

Καὶ λέγοντας αὐτὰ τὰ λόγια, ἀναστέναξε μὲς ἀπὸ τὰ φυλλοκάρδια της, καὶ σηκώθηκε νὰ τραβήσῃ τὸν δρόμο.

Ἄν κι' εἶχαν ἀκουστὰ ὅλες οἱ γυναῖκες τῆς συνοδειᾶς· γιὰτὶ εἶταν ἀγέννητες τότε, —ὅτι ὁ Κώστας τῆς Κώσταινας

ἔλειπε σαράντα χρόνια στὴν Ξενιτειά, * πάλι ἀναστενάξαν, σὰν ἄκουσαν τὴ φριχτὴ ἀλήθεια, — λέγω φριχτὴ, γιατί οἱ πλειότερές τους εἶχαν ἄντρες καὶ ἀδέρφια στὴν Ξενιτειά; ποιά ἓνα χρόνο, ποιά δυὸ καὶ ποιά τρία. Σταυροκοπήθηκαν ὅλες ἀπὸ τὴν τρομάρα τους, ἐξὸν τῆς Κώσταινας, ποῦ εἶταν ἡ αἰτία τῆς συλλογῆς τους, κι' εἶπαν ἡ κάθε μιὰ χωριστά:

— Γλύσέ μας, Θεέ μ' !

— Τί ζουρλή παῦ εἴσουν, καημένη κυρά, καὶ δὲν τὸν μούντζωνες, (εἶπε μιὰ), καὶ νὰ πάρ'ς κανέναν ἄλλο, ν' ἀποχτή'ης παιδιά....

— Ἀχ! καημένη! (ἀπολογήθηκε μὲ βαθὺν ἀναστεναγμὸ ἡ κακομοῖρα ἡ Κώσταινα) Πέ, καημένη, νὰ σὲ φυλάξ' ὁ Θεός! Εἶσαι εὐκολο θαρρεῖς νὰ ξεχάσῃ μιὰ γυναῖκα τὸ πρῶτό της τὸ στεφάνι; Ἄν μάθαινα πῶς ἀπέθανε, χωρίς ἄλλο θάπαιρνα τὸν ἀπόθωρό μου καὶ θὰ ξαναπαντρεύομουν, ἀλλὰ ποῖός μου εἶπε πῶς ἀπέθανε; Ὑστερα, πῶς νὰ ξεχάσω ἓναν ἄντρα, ποῦ δὲν τὸν γνώρισα σὰν ἄντρα, παρὰ μόνο σὰν ἀδερφό; Ξέρετε τί θὰ εἰπῇ αὐτό; Μιὰ βδομάδα μοναχὰ ζήσαμεν ἀντάμα, σὰν ἀδέρφια ἀγκαρδιακά, κι' ὕστερα... πάη, πάη, κι' ἀκόμα πάη! . .

— Κι' εἶσαι ἄγγιχτη ἀκόμα;

Εἶπε μιὰ, ἡ πλειὸ περίεργη.

— Ντίπου ἄγγιχτη! ἀπολογήθηκε ἡ Κώσταινα. Μὰ τὸν Θεό, καὶ μὰ τὴν πίκρα τῆς Ξενιτειᾶς! Ὅταν παντρευτήκαμαν, ἐγὼ εἶμουν δέκα πέντε χρονῶν, κι' ἐκεῖνος—νᾶσκα—ζα—εἶταν δώδεκα μοναχά. Δὲν τᾶχε κι' αὐτὰ σωστὰ ἀκόμα, καὶ δὲν ἤξευρε τίποτε ἀπὸ τὰ ἐγκόσμια. Τὸν εἶχαν παντρέψει οἱ γοναῖοί του τόσο μικρόν, γιατί εἶταν ἀποφασισμένοι νὰ τὸν ξενιτέψουν, κι' ἐφοδῶνταν μὴ δὲ γυρίσῃ γλήγορα. Ἐξὸν ἀπ' αὐτό, δὲν εἶχαν κι' ἄλλο παιδί, οὔτε σερκό, οὔτε θηλκό, κι' εἶχαν οἱ καημένοι ἀνάγκη ἀπὸ πηρέτια. Θιὸς σχωρέσ' τὴν ψυχὴ τους, κι' ἅγιο τὸ χῶμά τους!

Μὲ τὰ λόγια αὐτὰ ἔπαψε ἡ κακομοίρα ἡ Κώσταινα τὸ πικρὸ τῆς τὸ ξεμολόγημα. Δυὸ φλογερὰ δάκρυα αὐλάκωσαν τὰ καταπάρθενά μάγουλά τῆς, καὶ σὲ ὀλίγο ὅλη ἡ συνοδεία εἶταν μέσα στὸ χωριό, ὅπου ἄρχισαν νὰ χωρίζονται, γιατί ἡ κάθε γυναῖκα ἔμπαινε στὸ σπίτι τῆς.

Τὸ Μικρὸ Χωριὸ εἶναι ὄνομα καὶ πρᾶμμα μικρὸ χωριό. Ἔχει τὸ ὅλο δέκα μόνο σπίτια, χτισμένα μὲ ἄσπρο ἄσβεστολίθι καὶ σκεπασμένα μὲ ἄσπρες πλάκες. Κεραμίδια ἔχει δὲν ξέρουν τί πρᾶμμα εἶναι. Τὰ πλειότερα σπίτια εἶναι ἰσόγεια, κι' εἶναι τὸ ἓνα κοντὰ στ' ἄλλο, καὶ δὲν χωρίζονται παρὰ ἀπὸ κανέναν κήπο.

Τῇ βραδεῖᾳ ἐκείνῃ ἀπὸ τὸ χειμωνιάτικο σκοτάδι ἔφεγγαν οἱ θύρες καὶ τὰ παράθυρά του. Ἡ μεγάλη κοκκινωπὴ ἀναλαμπή, ποῦ ἔβγαινε μέσα ἀπὸ τὰ σπίτια, δὲν εἶταν ἀπὸ τὰ πολλὰ λυχνάρια τους, ἀλλ' ἀπὸ τὰ ξηρὰ ξύλα, ποῦ ἔβαναν στὴ σιὰ καὶ γιὰ τὸ ζέσταμα τῶν ἀνθρώπων καὶ γιὰ τὸ φῶτισμά τους ἀντάμα.

Ὁ οὐρανὸς λίγο-λίγο θολόνονταν πλειότερο, ἄστρο κανένα δὲν ἔφεγγε ψηλὰ του κι' ὁ Βοριᾶς ἄρχισε νὰ φυσᾷ πολὺ δυνατὰ. Τὸ Μικρὸ Χωριό, ἀφοῦ δείπνησε καὶ σιλόρωσε τὰ ζωοπράμματά του, ἐκλείσε τὰς θύρες του καὶ τὰ παράθυρά του κι' ἐτοιμάστηκε νὰ κλείσῃ τὰ μάτια του καὶ νὰ ριχτῇ στὴν ἀγκαλιὰ τοῦ ὕπνου, ὅσο ποῦ νὰ βαρέσῃ τὸ πρωῒνὸ ὁ παπᾶς τὸ σήμαντρο τῆς ἐκκλησιᾶς. Ὁξω ὁ λυσσιασμένος Βοριᾶς κόπασε κι' ἄρχισε νὰ χιονίζει. Τὸ χιόνι ἔπεφτε τόσο πυκνὸ καὶ πολὺ, ὥστε ὅλο ἐκεῖνο τὸ σκοτάδι τῆς συννεφιασμένης νύχτας ἄλλαξε ὄψη.

Μὲς ἀπὸ τὰ σπίτια ἐτοιμάζονταν τὸ Μικρὸ Χωριὸ νὰ κοιμηθῇ, γιὰ νὰ ξυπνήσῃ, ὅταν βαρέσῃ ὁ σήμαντρος τῆς ἐκκλησιᾶς, ὅξω ἀπὸ τὰ σπίτια χιονίζει ἀκατάπαυστα καὶ γαύγισαν τὰ σκυλλιά, κι' ἀπάνω σ' αὐτὸ ἓνας γλυκὸς ἦχος κυπριοῦ ἀχολογοῦσε στὸ σκοτάδι μελαγχολικὰ—μελαγχολικὰ.

«τρίγκ.... τρίγκ.... τρίγκ.... τρίγκκκ.»

— Γιατί γαυγίζουν τὰ σκυλλιά «γκάδου.γκάδου.γκάδου»; Παιὸς εἰν'ὁ ξένος ποῦ φέρνει γύρα τὸ χωριὸ τῇ νύχτα «γκρούπ..γκρούπ..γκρούπ» καβάλλα στὸ μουλάρι, πῶχει τὸ κυπρί ποῦ λαλάει γλυκὰ-γλυκὰ «τρίγκ...τρίγκ...τρίγκκκ»;

Τὸ φάνισμα τοῦ ξένου τῶμαθε τὸ Μικρὸ Χωριὸ ἀπὸ τὲς γυναῖκες, ποῦ πῆγαν στὸ ποτάμι γιὰ νερὸ, ἀλλὰ πάντεχαν, ὅτι θᾶχε κανένα γνώριμο στὸ χωριό, κι' ὅτι πῆγε ἐκεῖ, ἀλλὰ τὰ γαυγίσμασα τῶν σκυλλιῶν. «γκάδου..γκάδου..γκάδου..» τὸ ποδοβολητὸ τοῦ μουλαριοῦ «γκρούπ..γκρούπ..γκρούπ..» καὶ τὸ λάλημα τοῦ κυπριοῦ «τρίγκ..τρίγκ..τρίγκκκ..» ἔδωσαν εἰς τὸ Μικρὸ Χωριὸ νὰ καταλάβῃ, ὅτι ὁ ξένος δὲν πῆγε σὲ κανένα σπίτι, κι' ὅτι δὲν εἶχε κανένα γνώριμο στὸ χωριό.

Οἱ θύρες τότες ἀνοιγαν μιὰ-μιὰ, καὶ μιὰ γλυκὴ φωνὴ ἐβγαίνει ἀπὸ μέσα:

— «Κόπιασε μέσα, ξένε μ', ἂν εἶσαι Χριστιανὸς, κι' ὅ, τι κι' ἂν εἶσαι, θαὐρῆς φωτιά νὰ ξεσταθῇς, καὶ φωμὶ νὰ χορτά'ῃς..»

Ἀλλ' ὁ ξένος ἐχάνονταν σὰν ἱσκιωμα, χωρὶς νὰ δώσῃ ἀπάντησιν στὸ εὐγενικὸ προσκάλεσμα, ἀπὸ πίσω του ἀκολουθοῦσαν μανιωμένα τὰ σκυλλιά, γαυγίζοντας, καὶ μοναχὰ τὸ λάλημα τοῦ κυπριοῦ τοῦ μουλαριοῦ τοῦ ἀκούονταν γλυκὰ καὶ θλιβερά «τρίγκ..τρίγκ..τρίγκκκκ».

Ὁ ἀγνώριστος ξένος πέρασε μπροστὰ ἀπ' ὅλες τὲς ἐξώθυρες, στάθηκε μπροστὰ σ' ὅλες, ὅλα τὰ σπίτια τοῦ Μικροῦ Χωριοῦ ἕνα-ἕνα τὸν προσκάλεσαν:

— «Κόπιασε μέσα, ξένε μ', ἂν εἶσαι Χριστιανὸς, κι' ὅ, τι κι' ἂν εἶσαι, θαὐρῆς φωτιά νὰ ξεσταθῇς καὶ φωμὶ νὰ χορτά'ῃς».

Ἀλλ' ἐκεῖνος χάνονταν σὰν ἱσκιωμα, χωρὶς νὰ δώσῃ ἀπάντησιν στὸ εὐγενικὸ προσκάλεσμα, ἀπὸ πίσω του ἀκολουθοῦσαν μανιωμένα τὰ σκυλλιά, γαυγίζοντας «γκάδου..γκάδου..» καὶ μοναχὰ τὸ λάλημα τοῦ κυπριοῦ τοῦ μουλαριοῦ τοῦ ἀκούονταν θλιβερά στὸ βαθὺ σκοτάδι τῆς νύχτας «τρίγκ..τρίγκ..τρίγκκκ..»

Μοναχὰ ἐνὸς σπιτιοῦ δὲν ἄνοιξε ἡ θύρα, μοναχὰ ἐνὸς σπιτιοῦ τὸ σκυλλὶ δὲ γαύγισε «γκάβου..γκάβου..γκάβου..» καὶ μοναχὰ ἀπὸ ἑνα σπίτι δὲν ἀκούστηκε τὸ προσκάλεσμαι:

— «Κόπιασε μέσα, ξένε μ', ἂν εἶσαι Χριστιανός, κι' ὅ,τι κι' ἂν εἶσαι, θαῦρῃς φωτιά νὰ ζεσταθῇς καὶ ψωμί νὰ χορτάῃς».

Αὐτὸ τὸ σπίτι εἶταν τῆς Κώσταινας, ποῦχε τὸν ἀντρα τῆς σαράντα χρόνια στὰ Ξένα, χωρὶς γράμμα καὶ χωρὶς ἀντιλογία.

Ἡ Κώσταινα, ἐπειδὴ εἶταν μοναχὴ τῆς, δὲν ἐδέχονταν ξένους χωρὶς γνῶρο, ἀλλ' ἀκολουθοῦσε μὲ τ' αὐτὶ τὸ ποδοβολητὸ τοῦ μουλαριοῦ «γκρούπ...γκρούπ...γκρούπ...» καὶ τὸ γλυκὸ λάλημα τοῦ κυπριοῦ «τρίγκ...τρίγκ...τρίγκ...»

Ὁ ἀγνώριστος ξένος δέκα φορές ἔφερε τὸ Χωριὸ ἄνω κάτω. Ξέταξε ὅλα τὰ σπίτια ἑνα-ἑνα, σὰ νὰ θελε νὰ βρῇ καμμιὰ ἐξώθυρα γνῶριμη, ἀλλὰ ἔχανε τὸν κόπο του τοῦ κάκου. Δὲν μπορούσε ναῦρῃ τίποτε. "Ὅλα τοῦ εἶταν ξένα. "Ὅλα τοῦ εἶταν ἄγνωστα. Φαίνονταν, σὰ νὰ γινώριζε, ὅτι εἶταν μέσα στὸ Μικρὸ Χωριό, ἀλλὰ τὸ χωριὸ δὲν εἶταν αὐτό. Εἶχ' ἀλλάξει ὄψη. Τὰ σπίτια εἶταν ἀλλοιωτικά, οἱ ὁδοὶ ἀλλοιωτικοί, οἱ ὁρόμοι ἀλλοιωτικοί, ἡ ἐκκλησιὰ ἀλλοιωτική: τὰ ὅλα ἀλλοιωτικά, καὶ γι' αὐτὸ, ὅταν τὸν ἐκυνηγοῦσαν τὰ σκυλλιά ἀληχτῶντας «γκάβου..γκάβου..γκάβου» κι' ἀκούε τὸ σπλαχνικὸ προσκάλεσμα:

— «Κόπιασε μέσα, ξένε μ', ἂν εἶσαι Χριστιανός, κι' ὅ,τι κι' ἂν εἶσαι, θαῦρῃς φωτιά νὰ ζεσταθῇς καὶ ψωμί νὰ χορτάῃς».

Ἐφευγε κι' ἀκόμα ἔφευγε σὰν ἱσκιωμα, χωρὶς ν' ἀπολογηθῇ στὸ εὐγενικὸ προσκάλεσμα, ἀφίνοντας ὀχ' πίσω του μοναχὰ τὸ γλυκὸ λάλημα τοῦ κυπριοῦ τοῦ μουλαριοῦ τοῦ «τρίγκ...τρίγκ...τρίγκ...»

Τὸ Μικρὸ Χωριό, ἐξὸν τῆς Κώσταινας, ὅλο ἔγεινε ἄνω-κάτω,

γιατί δὲ μπορούσε νὰ καταλάβῃ, ἂν ὁ ἄνθρωπος, ποῦ εἶταν καθάλλα στὸ μουλάρι, κι' ἔφερνε γύρα τὸ χωριό, εἶταν ἄνθρωπος ἢ ἱσκιωμα.... Ἄνθρωπος δὲν εἶταν δυνατό νὰ εἶταν, γιατί, ὡς ἄνθρωπος, θὰ εἶχεν ἀνάγκη γιὰ ζέστα, γιὰ θροφή καὶ γιὰ ὕπνο. Κι' ἐπειδὴ φαίνονταν ὅτι δὲν εἶχε ἀνάγκη ἀπ' ὅλα αὐτά, εἶταν χωρὶς ἄλλο ἱσκιωμα!..

Μὲς ἀπὸ τὰ σπίτια τοῦ Μικροῦ Χωριοῦ βασίλευε ἀμολόγητος φόβος, ὅξω ἀπὸ τὰ σπίτια χιόνιζε ἀκατάπαυτα. Ἀκούονταν οἱ ἀληχτησιῆς τῶν σκυλλιών καὶ τὸ κακὸ τὸ λάλημα τοῦ κυπριοῦ «τρίγκ...τρίγκ...τρίγκκκ...» Γι' αὐτὸ δὲν ἀνοίχτηκε πλεῖο καμμιὰ θύρα καὶ καμμιὰ σπλαχνικὴ φωνὴ δὲν προσκάλεσε πλεῖο τὸν ξένον σὰν πρίν:

— «Κόπιασε μέσα, ξένε μ', ἂν εἶσαι Χριστιανός, κι' ὅ,τι κι' ἂν εἶσαι, θαυρῆς φωτιά νὰ ζεσταθῇς καὶ ψωμί νὰ χορτάῃς».

Καρδιοχτύπι φοβερὸ εἶχε πιάσῃ ὅλο τὸ Μικρὸ Χωριό, ἐξὸν τῆς νυφοκόρης, τῆς Κώσταινας, ποῦ περίμενε μ' ἀνυπομονησιὰ νὰ χτυπήσῃ τὸ σήμαντρο τῆς ἐκκλησιᾶς καὶ νὰ πάῃ τὸ ἱσκιωμα μαζὺ μὲ τὸ μουλάρι του καὶ μὲ τὸ κυπρί του στ' ἄφαντα καὶ στὰ κατακλείδια τῆς γῆς, ὅπου ἔχει τὸ κατοικεῖό του, ἀλλὰ ὁ σήμαντρος δὲν ἀκούονταν...

— Τί νᾶχη τρέξῃ τάχα; Μὴ δὲν μπόρεσε νὰ βγῇ ὁ παπᾶς ἀπὸ τὸ χιόνι κι' ἀπὸ τὸ σκοτάδι;

— Ἀχ! τί καλὸ πρᾶμμα νὰ εἶχε τὸ καημένο τὸ Μικρὸ Χωριὸ τὸν παπᾶ του ἐγκάτοικο, καὶ νὰ μὴν προσμένῃ παπᾶ ἀπὸ τὸ γειτονικὸ χωριὸ νᾶρχεται κάθε γιορτὴ νύχτα νὰ λειτουργάῃ; — Κακὸ χωριὸ τὰ λίγα σπίτια! — Τί κατάρρα στὸ καημένο τὸ Μικρὸ Χωριὸ νὰ μὴν ἔχῃ ποτὲ δικό του παπᾶ!

— Κικιρίκουσουσου!

Λαλοῦν τ' ἀρνίθια. Εἶναι ὥρα ποῦ τὰ ἱσκιώματα τῆς νύχτας γκρεμοτσακίζονται καὶ φεύγουν ἀπὸ τὸν ἀπάνω-κόσμο!

Κοντεύει νὰ χαράξῃ! Κοντεύει νὰ βαρέσῃ ὁ σήμαντρος!

Τὸ Μικρὸ Χωριὸ ἀναλαδαίνει λίγο θάρρος.

— Δόξα σοι ὁ Θεός! Τώρα ἔπου κι' ἂν εἶναι θὰ βγῇ ὁ παπᾶς καὶ θὰ βαρέσῃ τὸ σήμαντρο! Λάκκισε τὸ ἱσκιωμα!

— Κικιρίκουσουσουσου!..

Λαλοῦν τὰ πετεινὰ δεύτερη φορά.

— «Τοῖγκ-τσάγκ, τοῖγκ-τσάγκ, τοῖγκ-τσάγκ!...»

Χτυπάει ὁ σήμαντρος!

Γλυκοχαράζει βαθυὰ ἡ ἀνατολὴ μέρα μὲ ξαστεριά.

Ὅλο τὸ Μικρὸ Χωριὸ ἀνοίγει τὰς θύρας του. Πηγαίνει τὴν ἐκκλησιὰ κι' εἶναι βέβαιον, ὅτι τὸ ἱσκιωμα πῆρε μὲ τὴν ὥρα του τὸ δρόμον τοῦ ποταμοῦ. Καὶ στὰ σωστὰ φαίνονταν ὁ τορὸς τοῦ μουλαριοῦ ψηλὰ στὸ χιόνι νὰ καταβαίνει στὸν ποταμό.

Ἡ ἐκκλησιὰ στὴ στιγμὴ γέμισε ἀπ' ἀνθρώπους, ἀντρες, γυναῖκες καὶ παιδιὰ κι' ὁ παπᾶς ἔλεγε τὰ γράμματα τῆς λειτουργίας.

Ἡ μοναχὴ κουδέντα, πῶκαναν μέσα στὴν ἐκκλησιὰ, εἶταν τὸ φάνισμα τοῦ ἱσκιωματιοῦ τῇ νύχτα μέσα στὸ χωριό, καὶ τόσο πολὺ ἡ κουδέντα αὐτὴ ἔπαιρνε κι' ἔδινε, ὥστε κι' οἱ ἄντρες κουδέντιαζαν, πρᾶμμα ποῦ μόνον οἱ γυναῖκες τῶκαναν ὡς τὰ τότε, κι' ἔκαναν πάντα τὸν παπᾶ νὰ τοὺς φωνάζῃ μὲς ἀπὸ τὸ γιερό:

— «Σωπάστε, γυναῖκες»!...

Ὁ καθένας ἔλεγε τ' ἀλλουνοῦ σιγανὰ γιὰ τὸ ἱσκιωμα, πῶς τὸ κατάλαβε πῶς εἶταν, γιὰ τὸ μουλάρι του, ποῦ εἶταν καδᾶλλα, καὶ γιὰ τὸ λάλημα τοῦ κυπριοῦ. Οἱ γυναῖκες π' ἀγαποῦνε φυσικὰ πολὺ τὴν κουδέντα λησμόνησαν ὅτι βρίσκονταν στὴν ἐκκλησιὰ, κι' οὔτε ἀκούγαν τὸν παπᾶ, ποῦ τοὺς ἔλεγε κάθε λίγο μὲ θυμό:

— «Σωπάστε, καταραμένες»!

Ὅλον τὸν νοῦ ταυς τὸν εἶχαν στὸ ἱσκιωμα καὶ πλείότερον ἐκείνες, ποῦ πῆγαν τὸ βράδυ στὸν ποταμὸ γιὰ νερό. Ἡ μιά

ἔλεγε πῶς εἶδε, ὅτι τὸ ἱσκιωμα εἶχε γένεια μακρυά, ὡς τὰ γόνατα, ἢ ἄλλη, ὅτι εἶχε καὶ νύχια, Παναγιά μου! μακρυὰ καὶ σουβλερά μιὰ πιθαμὴ μακρύτερα ἀπὸ τὰ δάχτυλά του, ἄλλη, ὅτι τὸ μουλάρι δὲν εἶχε οὐρά, κι' ἐκεῖνο τὸ πρᾶμμα, ποῦ φαίνονταν σὰν οὐρὰ εἶταν ἢ οὐρὰ τοῦ ἱσκιωματιοῦ. Ἀλλες πάλι ἔλεγαν ἄλλα, σὲ τρόπο, ποῦ μπορούσε κανένας νὰ πιστέψῃ — ἂν πίστευε τὰ γυναικίσια λόγια — ὅτι τὸ ἱσκιωμα ἐκεῖνο εἶταν χίλιων λογίων, καὶ ὅτι εἶταν ὁ ἴδιος ὁ Ζερζεβούλης.

Μοναχὰ ἢ Κώσταινα, ἢ νυφοκόρη τοῦ χωριοῦ, δὲν ἀνακατεύτηκε στὲς κουβέντες, ἀλλὰ στέκονταν κοντὰ στὴν εἰκόνα τῆς Παναγιᾶς, τὴν παρακαλοῦσε μέσα πρὸ τὰ φυλλοκάρδια της νὰ κάνῃ τὸ θαμὰ της, καὶ νὰ φέρῃ τὸν Κώστα της, ποῦ ἔλειπε σαράντα χρόνια στὴν Ξενιτεῖά. Τὸν φαντάζονταν ἀκόμη νιόν, ἂν καὶ τῆς ἔλειπε μιὰ ζωὴ, τὸν φαντάζονταν ἴσως παιδί ἀκόμα, σὰν ποῦ τὸν εἶχε ἰδεῖ τὴν κοντινὴ τῇ φορὰ, ὅταν τὸν ξεκίνησε γιὰ τὰ ἔρημα τὰ Ξένα, φορῶντας ἀκόμα τὰ χρυσὰ τὰ τέλια στὸ κεφάλι της. Τῆς ἔρχονταν στὸ νοῦ της ἡ ἀνυπαντροπαντρεμένη ζωὴ σαράντα χρονῶν, ποῦ πέρασε, ἀφόντας βγῆκε ἀπὸ τὸ πατρικὸ της, σὰ νύφη καὶ σὰν παρθένα. Κι' ὅσο ζοῦσαν τὰ πεθερικά της ἀντιστέκονταν ὁ πόνος, ποῦχε γιὰ τὸν πολυαγαπημένο της τὸν Κώστα, στὸ πρόσωπο ἐκεινῶν, ἀλλὰ ὕστερα ἀπὸ τὸ θάνατό τους ἔμεινε σὰν τὸν κοῦκκο μοναχὴ, ἀνάμεσα στοὺς τέσσερους τοίχους, χωρὶς γράμμα καὶ χωρὶς ἀντιλογία. Ἀλλὰ στὴν ἐπανάστασι τοῦ 1854, ὅταν μαζὺ μὲ ἄλλα χωριά τῆς Μακεδονίας, τῆς Θεσσαλίας καὶ τῆς Ἡπειρώς κίνησε καὶ τὸ Μικρὸ Χωριὸ καὶ μαζὺ μὲ τὸ Μικρὸ Χωριὸ κίνησε καὶ τ' ὠμορφο τὸ σπῖτι της, ἔμεινε στοὺς πέντε δρόμους μοναχὴ, σὰν ἡ σταλαμματιά ἀπὸ τὸ δέντρο, κι' εἶδε κι' ἔπαθε μὲ τὰ ξενοδοῦλια, γιὰ νὰ μπορέσῃ νὰ βγάλῃ τὰ ἔξοδα, γιὰ νὰ βάλῃ μαστόρους νὰ χτίσῃ, ὅχι σὰν τὸ σπῖτι, ποῦχε πρῶτα μὲ ἀνώγρια καὶ κατώγρια, ἀλλὰ ἓνα χαμηλὸ σπιτάκι, μὲ δύο στίες μονάχα,

γιατί δὲν εἶχε τίποτε ἄλλο, παρὰ πεντέξη γιδοῦλες καὶ τρία τέσσερα προβατάκια γιὰ νὰ ντυέται καὶ ν' ἀρταίνεται.

Ἐπειδὴ εἶταν ὡμορφη, τίμια καὶ νοικοκυρά, πολλοὶ πολλὰς φορές τὴ γύρεψαν νὰ τὴν πάρουν, ἀλλ' αὐτὴ δὲ θέλησε ν' ἀκούσῃ γιὰ δεύτερη παντρεία. Πρόσμενε πάντα καὶ παρηγοροῦσε τὴν ἐρημιὰ τῆς, μ' ἓνα γράμμα, μοναχὸ γράμμα, ποῦ εἶχε στείλῃ ὁ Κώστας στοὺς γονιῶδες του, ἅμα ἔφτασε στὰ Ξένα. Τὸ γράμμα αὐτὸ τὸ φύλαγε μέσα στὸ νυφικὸ τῆς τὸ φέσι μὲ τὰ τέλια τὰ χρυσά, καὶ καθέ φορά ποῦ ἤκουεν ὅτι ἡ τάδε ἔλαβε γράμμα ἀπὸ τὸν ἄντρα τῆς, ἔδγαζε κι' αὐτὴ ἀπὸ τὴ χιλιοπλουμισμένη κασσέλλα τῆς τὸ γράμμα αὐτὸ καὶ πήγαινε στὸν παπᾶ νὰ τῆς τὸ διαβάσῃ. Κατόπι τὸ δίπλωνε πάλε μὲ μεγάλη ἔγνοια καὶ τὸ ξανάδαζε στὴ μοσκομυρισμένη ἀγκαλιὰ τοῦ νυφικοῦ τῆς τοῦ φεσιοῦ μὲ τὰ χρυσὰ τὰ τέλια, ποῦχε μέσα στὴ χιλιοπλουμισμένη τῆς τὴν κασσέλλα.

Σαράντα χρόνια ἐκεῖνο τὸ γράμμα, ποῦ ἀντιπροσώπευε τὸν πολυαγαπημένο τὸν ἄντρα τῆς Κώσταινας, ἐκοιμῶνταν μέσα στὴν μοσκομυρισμένη ἀγκαλιὰ τοῦ νυφιάτικου τοῦ φεσιοῦ τῆς, μὲ τὰ χρυσὰ τὰ τέλια, ποῦ ἀντιπροσώπευε τὲς νυφιάτικες τὲς μέρες τῆς. Αὐτὰ τὰ δύο πράγματα: τὸ γράμμα καὶ τὸ φέσι εἶταν τὰ μόνα μὲ τὴν κασσέλλα, ποῦ πρωτοσκέφτηκε ἡ Κώσταινα νὰ γλυτώσῃ στὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1854, τότε ποῦ τὰ σπίτια μαζὺ μὲ τὸ βίβ ὅλου τοῦ χωριοῦ ἔγειναν φλόγες.

Ἐκεῖ μπροστὰ στὸ εἰκόνισμα τῆς Παναγίας θυμῶνταν ἡ καημένη ἡ Κώσταινα τὰ λόγια, ποῦχε μέσα τοῦ Κώστα τῆς τὸ γράμμα, ποῦ ἔγραφε στοὺς γοναίους του νὰ προσέχουν τὴ νύφη τους καὶ νὰ μὴν τὴ μαλλόνουν. Αὐτὰ τὰ λόγια, ποῦ ἤκουε ταχτικά, ὅσες φορές ἔδινε τὸ γράμμα τῆς νὰ τῆς τὸ διαβάσῃ ὁ παπᾶς, ξανάνειοναν τὴν ὑπομονὴ τῆς στὰ στήθια τῆς, καὶ παίρνοντας καινούργιο θάρρος ἔλεγε μέσα τῆς:

—'Ο Κώστας μου μ' αγαπάει... δὲ γίνεται νὰ μὲ λησμονήσῃ! Θάρθῃ μιὰ μέρα!

Ἀναβάνοντας ὅλα αὐτὰ ἡ καημένη ἡ Κώσταινα στὸ νοῦ της, κύτταζε τὴν Παναγιὰ στὰ μάτια, κι' ἔχοντας τὰ δικά της τὰ μάτια γεμᾶτα δάκρυ καὶ κάνοντας τὸ σταυρὸ της ἔλεγε:

—Παναγίτσα μ', κάνε τὸ θαῦμά σ'!

Ἐνῷ ἡ Κώσταινα βρίσκονταν μοναχὴ της, μὲ τὲς σκέψεις της καὶ μὲ ὅσα τῆς θύμιζαν τὰ σὰράντα χρόνια τοῦ ζωντανοῦ ξεχωρισμοῦ, κι' ἡ λειτουργιὰ εἶταν στὸ «ἐξαιρέτως» ἀνοίγει ἀπ' ἔξω ἡ θύρα τῆς ἐκκλησιᾶς καὶ μπαίνει μέσα μὲ βαρυὰ πατήματα ἄνθρωπος ψηλὸς καὶ δασύς, ἡλικίας πενήντα χρονῶν καὶ παραπάνω, μὲ φορέματα ξενιτεμένου, κι' ἀπὸ τῇ θύρᾳ πῶμενε πίσω του μισογυρισμένη μπῆκε καὶ τὸ φῶς τῆς ἡμέρας, ποῦ ἄρχισε νὰ ξανοίγῃ, κι' ἀκούστηκε τὸ λάλημα τοῦ κυπριοῦ «τρίγκ...τρίγκ...τρίγκκκκ».

Ὁ ξένος πῆγε ἴσια μπροστὰ στὴν Παναγιὰ, κι' ἐνῷ οἱ Μικροχωρίτες ἔμεναν ξαπορεμένοι, αὐτὸς ἄναψε μιὰ μεγάλη ἄσπρη λαμπάδα, σταυροκοπήθηκε, προσκύνησε. κι' ἄρχισε ν' ἀσπάζεται τὰ εἰκονίσματα τοῦ τέμπλου ἀπὸ τὸ Χριστὸ ὡς τὸν Προφήτη-Ἡλία, κι' ὕστερα τραθήχτηκε σ' ἓνα στασίδι. Ὅλοι ἔδλεπαν μ' ἀπορία τὸν ξένο καὶ μὲ φόβο παρατηροῦσαν γιὰ νὰ βροῦν κανένα πρᾶμμα, ποῦ νὰ μοιάζῃ μὲ τὸ ἱσκιῶμα τῆς νύχτας. — Ἀλλὰ πάλε μπορεῖ νὰ μπῇ ἱσκιῶμα στὴν ἐκκλησιὰ; Λοιπὸν αὐτὸς δὲν εἶναι ἱσκιῶμα!

— Ἀλλὰ ποῖος νᾶναι;

Τέτοιες ἀπάνω-κάτω εἶταν οἱ σκέψεις τοῦ κάθε Μικροχωρίτη, ἅμα εἶδαν ἐκεῖνον τὸν ξένο, καὶ δὲν ἔδλεπαν τὴν ὥρα πότε νὰ σχολάσῃ ὁ παπᾶς τὴ λειτουργιὰ καὶ νὰ τὸν ρωτήσουν ποῖος εἶναι, ποῦθε ἔρχεται καὶ ποῦ πάει. Τέλος σ' ἓνα κομμάτι ὥρας σκόλασε ἡ λειτουργιὰ, κι' ὁ προὔχοντας τοῦ Μικροῦ Χωριοῦ, κατὰ τὸ συνήθειο, προσκάλεσε τὸν ξένο στὸ σπίτι.

του μὲ τὴν ἰδέα νὰ μάθῃ ἐκεῖ ποῖός εἶναι καὶ δὲν εἶναι. Ὁ ξένος, σκεφτικὸς καὶ μελαγχολικὸς, ἔλυσε τὸ μουλάρι του, ἀπὸ ἓνα δέντρο, ποῦ τὸ εἶχε δεμένον, καὶ ἀκολούθησε τὸν προὔχοντα, σὰ χωρὶς νὰ θέλῃ. Ὅλοι οἱ Μικροχωρίτες ἔρριξαν τὰ μάτια στὸν ξένο, σὰ νὰ εἶταν κάτι τι περίεργο καὶ ἀφύσικο, ποῦ μποροῦσε ν' ἀγρυπνάῃ τὴ νύχτα ἔξω μὲ τὰ σκυλλιά καὶ μὲ τὰ σκοτάδια, καὶ νὰ μπαίνει τὴν ἡμέρα στὴν ἐκκλησιὰ καὶ ν' ἀνταμόνεται μὲ τοὺς ἀνθρώπους.

Πρὶν νὰ φτάσῃ ὁ προὔχοντας μὲ τὸν ξένο στὸ σπίτι του, πέρασαν μπροστὰ ἀπὸ τὸ σπίτι τῆς νυφοκόρης τῆς Κώσταινας. Αὐτὴ, ἐκείνῃ τῇ στιγμῇ, στέκονταν στὴν πορείᾳ της, καὶ ἐπειδὴ αἰστάνονταν λιθοπάτημα, κάθε φορὰ ποῦ ἔβλεπε ἄνθρωπο μὲ φορέματα ξενιτεμένα, εἶπε στὸν προὔχοντα ντροπαλὰ-ντροπαλὰ, πρὶν ἐκεῖνος τῆς δώσῃ τὴν «καλημέρα».

— Κοπιᾶστε, ἀφέντη, ἀπὸ τὸ σπίτι μ' πρῶτα, ἔτσι νὰ ζήσης, νὰ σὰς κεράσω ὀρθοὺς ἓνα ρακί, γιὰ νὰ μοῦ εὐκηθῇτε τὸ νὰ «καλοδεχτῶ».

Ὁ προὔχοντας, γέροντας σεβάσμιος καὶ γλυκός, δὲ μπόρεσε νὰ μὴ δεχτῇ τὸ προσκάλεσμά τῆς δυστυχισμένης ἐκείνης γυναίκας, ποῦ τὴν εἶχε συντρέξῃ πολλὰς φορὰς καὶ μὲ τὴν ὑπόληψή του καὶ μὲ χρήματα, καὶ ἔστριψε νὰ μπῇ στὸν αὐλόγυρό της. Ἀμα εἶδε αὐτὸ ἡ Κώσταινα, μὲ γληγοράδα ζαρκαδιοῦ μπῆκε μέσα στὸ σπίτι της, γιὰ νὰ στρώσῃ κατὰ γῆς τὴν καλὴ της τὴν προκόδα καὶ νὰ ρίξῃ τὸ πλουμισμένο προσκέφαλο. Ὁ προὔχοντας κοντοστάθηκε λίγο στὴν αὐλὴ, καὶ θεώρησε ἀνάγκη νὰ δικαιολογήσῃ τὴν ἐπίσκεψή αὐτῇ:

— Ἀς σταθοῦμε, τοῦ εἶπε, μιὰ στιγμὴ σ' αὐτὴ τῇ φτωχῇ. Εἶναι ξενιτεμένη πολλὰ χρόνια, δίχως γράμμα καὶ δίχως ἀντιλογία, καὶ δὲν ἀπελπίστηκε ἀκόμα, περιμένοντας τὸν ἄντρα της ἀπὸ τὰ Ξένα.

Σ' αὐτὰ τὰ λόγια ὁ ξένος, σέρνοντας ἀπὸ πίσω του τὸ μουλάρι μὲ τὸ κυπρί, ποῦ λαλοῦσε ἀκατάπαυτα «τρίγ-

«τρίγκ-τρίγκκκκ...» στάθηκε, σὰ νὰ ἤθελε νὰ βρῇ μὲ τὸ μάτι του κάτι τι, ἢ νὰ θυμηθῇ κάτι τι. Ἀχτίδα χαρᾶς φώτισε τὸ πρόσωπό του, ποῦχε κάνει ἡ μελαγχολία σκοτεινό, ἀλλ' ἡ ἀχτίδα ἐκείνη ἰσκιώθηκε κι' ἔσβυσε στὴ στιγμή, καὶ τὸ πρόσωπο τοῦ ξένου ντύθηκε τὴν πρώτη σκυθρωπάδα. Δὲν εἶχαν ξεπεράσει ἀκόμα τὴ μέση τῆς αὐλῆς ὁ προὔχοντας μὲ τὸν ξένο, ὅταν τὸ μουλάρι τοῦ ξένου χλιμήτρησε, καὶ τὸ σκυλλὶ τῆς Κώσταινας πετάχτηκε ἀπὸ τὸ κουμάρι του καὶ χωρὶς ν' ἀληχτήσῃ περικύκλωσε τὸν ξένο καὶ ρίχνονταν γύρω του περίχαρο. Ὁ προὔχοντας πῆρε αὐτὰ τὰ δυὸ σημάδια, δηλαδή τὸ χλιμήτρημα τοῦ μουλαριοῦ καὶ τὰ πηδήματα τοῦ σκυλλιοῦ γιὰ καλὸν οἶωνα, καὶ φώναξε δυνατά:

— Τὰ σχαρήκια, Κώσταινα...

Ὁ ξένος εἶχεν ἀκούσει, ὅτι ἡ Κώσταινα εἶταν ξενιτεμένη πολλὰ χρόνια, χωρὶς γράμμα καὶ χωρὶς ἀντιλογία, ἀκούοντας τώρα, ὅτι τὴν ἔλεγαν καὶ Κώσταινα, καὶ τὸν προὔχοντα νὰ φωνάξῃ «τὰ σχαρήκια...» κοντοστάθηκε λίγο, κλονίστηκε, σὰν κυπαρίσσι, ποῦ τῶχει κόφει πὲς ρίζες τοῦ ὀξυλοκόπος, ἄφησε ἀπὸ τὰ χέρια του τὸ καπίστρι τοῦ μουλαριοῦ, γονάτισε καὶ σωριάστηκε κατὰ γῆς, ψηλὰ στὸ χιόνι. Βλέποντας τοῦτο ὁ προὔχοντας σκιάχτηκε καὶ φώναξε μ' ὅλα τὰ δυνατά του:

— Τρέξ' ὅξω, σκύλλα Κώσταινα, μὲ τὴ βουτσέλλα, λιγοθύμησ' ὁ ξένος!...

Ἡ Κώσταινα πετάχτηκε ξυπόλυτη ἔξω, κρατώντας στὰ χέρια τῆς τὴ βουτσέλλα γεμάτη νερὸ κι' ἄρχισε νὰ τὴν χύνῃ στὸ κεφάλι τοῦ ξένου. Στὴν στιγμή ἔτρεξαν κι' οἱ γειτόνοι, σήκωσαν τὸν ξένο στὰ χέρια καὶ τὸν ἐβαλαν ψηλὰ στὴν προκόβα, ποῦχε στρωμένη ἡ Κώσταινα, καὶ τὸν σκέπασαν μὲ τὴν καινούργια τὴν στέργα, ἐνῶ ὁ προὔχοντας, νομίζοντας ὅτι προσβάλλονταν ἡ φιλοτιμία του, ἐπέμενε νὰ σηκώσουν τὸν ἄρρωστο καὶ νὰ τὸν πᾶνε στὸ σπίτι του, γιὰτὶ εἰ-

ταν προσκαλεσμένος του, καὶ νὰ μὴ τὸν ἀφήσῃ νὰ κοιταστῇ σὲ ἄλλο σπίτι, καὶ μάλιστα στῆς φτωχότερης καὶ τῆς ὀρφανώτερης τοῦ χωριοῦ, ἀλλ' ἡ Κώσταινα δὲν ἔστρεψε, καὶ τοῦ εἶπε μὲ μύτη:

— 'Εδῶ πῶπεσε, ἀφέντη, ὁ ἄνθρωπος, ἐδῶ καὶ θὰ μείνῃ, κι' ἂν εἶμαι φτωχή, ὁ ἄντρας μ' νὰ ζήσ'.... ποῖος ξέρ';..

Ἐνεκα ποῦ λιγοθύμησε ὁ ξένος τόσο ξαφνικὰ καὶ τόσο ἀνεπάντεχα, ἔτρεξε ὅλο τὸ χωριὸ στὸ σπίτι τῆς Κώσταινας, γιὰ νὰ μάθουν τί καὶ πῶς ἔγεινε, ἀλλὰ ὁ ξένος κοίτονταν βουδὸς καὶ δὲ μποροῦσε νὰ μιλήσῃ. Σ' αὐτὸ ἀπάνω κατὰφτασε κι' ὁ παπᾶς, γιὰτὶ εἶχε μάθει ἀπὸ πρὶν ὅτι κἀποια σχέση εἶταν ἀνάμεσα τοῦ ἰσκιωματιοῦ, ποῦ φάνηκε τῇ νύχτῃ κι' ἐκείνου τοῦ ξένου. Πέρασε στὴ στιγμή τὸ πετραχήλι στὸ λαιμὸ κι' ἄρχισε τοὺς ξορκισμοὺς, ποῦ τοὺς ἤξερε ἀπ' ἔξω.

Ὁ παπᾶς αὐτὸς ἦταν ξακουσμένος γιὰ τὸ μνημονικὸ του, γιὰτὶ γινώριζε ἀπ' ἔξω ὅλα τὰ βιβλία τῆς ἐκκλησιᾶς: Βαγγέλιο, Ἀπόστολο, Ψαλτήρι, Χτῶνι, Ρολόγι, Τριῶδι, Πεντηκοστάρι καὶ ὅλα τὰ γράμματα τῶν γιορτῶν, πῶχουν τὰ Μηναῖα. Κοντολογία: αὐτὸς ὁ παπᾶς εἶταν τὸ θᾶμα ὅλων τῶν χωριῶν, ποῦ εἶταν γύρα στὸ Μικρὸ Χωριό, κι' οἱ Μικροχωρίτες τὸν ἀγαποῦσαν πλειότερο, γιὰτὶ ἔλεγε ὅλα τὰ γράμματα, ποῦ εἶναι μπροστὰ ἀπὸ τὴ λειτουργία στὸ δρόμο, ἀπὸ τὸ χωριὸ τοῦ ὧς τὸ Μικρὸ Χωριό, κι' ἅμα χτυποῦσε τὸ σήμαντρο, ἔμπαινε ἀμέσως στὴ λειτουργία.

Ὁ παπᾶς δὲν εἶχε εἰπῇ δυὸ-τρεῖς ἐξορκισμοὺς, ὅταν ὁ λιγοθυμισμένος ξένος ἀνοιξε τὰ μάτια του καὶ μὲ φωνὴ τρεμουλιάστῃ εἶπε σ' ὅλους τοὺς ἀνθρώπους, ποῦ βρίσκονταν γύρα του:

— Καλῶς σᾶς ἡῦρα χωριανοί! Εἶμαι ὁ Κώστας! Εἶμαι ὁ νοικοκύρης τῆς νοικοκυρᾶς....

Ἦθελε νὰ εἰπῇ ὅτ' εἶταν ὁ ἄντρας τῆς Κώσταινας, ἀλλὰ τὸ συνήθειο τῆς πατρίδας ἐμποδίζει νὰ λέγωνται στῶνομα

μπροστά στοὺς ἄλλους, τ' ἀντρώγυνα. Ἐξ αἰτίας ἀπ' αὐτὸ ἀναγκάστηκε νὰ τὸ εἰπῇ μὲ ἄλλα λόγια.

Ἄμα ἤκουσε τὰ λόγια αὐτὰ ἡ Κώσταινα, τᾶχασε ὁλότελα. Δὲν ἤξερε τί ἔλεγε. Δὲ μποροῦσε νὰ σταθῇ στὰ ποδάρια της, οὔτε νὰ πάῃ ἐκεῖ ποῦ ἤθελε. Ἄλλοῦ ἤθελε νὰ πάῃ, κι' ἄλλοῦ πῆγαινε. Ἦθελε νὰ δείξῃ τὴ χαρά της μὲ λόγια, ἀλλὰ δὲ μποροῦσε νὰ πῇ τὰ λόγια, ποῦ ἤθελε. Στὸ τέλος τῆς δέθηκε κι' ἡ γλῶσσα! Δὲν ἤξερε τί ἔκανε. Νοῦς, γλῶσσα, χερί, ποδάρια, κορμὶ εἶχαν ὅλα πιαστῇ ἀπὸ τὴ χαρά.

Ὁ παπᾶς βλέποντας, ὅτι οἱ ἐξορκισμοὶ τοῦ ἔφεραν ἀνεπάντεχα καλὰ, ἔπαψε τὸ διάβασμα, κι' ὅλοι, ὅσοι βρισκόνταν ἐκεῖ, ἄντρες καὶ γυναῖκες καὶ παιδιὰ, ξεφώνησαν ἀπὸ τὴ χαρά τους, ἐνῶ τὸ κυπρί τοῦ μουλαριοῦ ἀκούονταν, ποῦ λαλοῦσε ὅξω στὴν αὐλὴ «τρίγκ-τρίγκ-τρίγκ-τρίγκκκκ.....».

Ἀφοῦ κατάπαψε ἡ βοή τῆς χαρᾶς κι' ἦρθε στὸν ἑαυτὸ της ἡ Κώσταινα, ὁ Κώστας βῆκε, ὅξω, ξεφόρτωσε τὸ μουλάρι, τῶδεσε καὶ τὸ σιλάρωσε, κατόπι γύρισε μέσα κι' ἀφοῦ ἔβαλε τὰ πράγματά του σὲ μιὰ γωνιὰ κάθησε σιμὰ στὴν παραστιὰ κι' ἄρχισε νὰ μολογᾷ τῆς ξενιτειᾶς του τὰ πάθια:

— «Εἴμουν, εἶπε, δώδεκα χρονῶν παιδί, ὅταν ξεκίνησα γιὰ τὴν Ξενιτειά. Πέρασα βουνά, ποτάμια, κάμπους, καὶ θάλασσες. Ἐκεῖ μπήκα σ' ἕναν ἀφεντικό. Σὲ λίγον καιρὸ ὁ ἀφεντικός μου κατηγορήθηκε ὅτι ἦταν ἐνάντιος τοῦ βασιλεῖα κι' ἔγεινε ἐξορία μαζὺ μὲ τὴν φαμίλια του. Ὅλοι οἱ δοῦλοι του τὸν παράτησαν, καὶ μοναχὰ ἐγὼ πῆγα κοντά του, γιατί εἶταν καλὸς καὶ μὲ ἀγαποῦσε. Μᾶς πῆγανε σ' ἕναν πολὺ ἄγριον τόπο, κι' ἐκεῖ μᾶς πούλησαν στοὺς κουρσάρους τῆς Μπαρμπαραῖας, καὶ μᾶς πῆγαν δεμένους στὴν πατρίδα τους. Ἐκεῖνοι μᾶς μέρασαν, κι' ὁ καθένας μας πουλήθηκε στὸ παζάρι σκλάβος ἀλευιέρωτος σ' ἄλλους ἀνθρώπους. Ἀνθρώπους λέγω; Θηρία!!! Ἐγὼ πουλήθηκα πέντε φλωριά. Δὲν μπορῶ νὰ σᾶς μολογήσω τῆς σκλαδιᾶς τὰ πάθια καὶ τὰ βά-

σανα, φτάνει μόνο νὰ σᾶς εἰπῶ, πῶς προτιμοῦσα χίλιες φορές τὸ θάνατο ἀπὸ κείνη τὴ ζωὴ. Ἐκαμα τριάντα πέντε χρόνια ἀκέραια σκλάβος καὶ μέρα νύχτα ἔκανα τὸ σταυρό μου καὶ παρακαλοῦσα τὴν Παναγιά νὰ μὲ γλυτώσῃ ἀπὸ τὰ κακὰ χέρια καὶ νὰ γυρίσω στὴν Πατρίδα μου. Τέλος ὁ Θεὸς μὲ λυπήθηκε κι' ἔστειλε ἓνα κακὸ θανατικό, ποῦ θέρισε ὅλους ἐκείνους τοὺς κακοὺς ἀνθρώπους, ποῦ μ' εἶχαν σκλάβον ἀλευτέρωτο. Σ' αὐτὸ ἀπάνω ἤῤῥα τὸν καιρὸ κι' ἔφυγα. Ἀφόντας σκλαβωθήκαμαν τί δρόμο πῆρε ὁ ἀφεντικός μου καὶ ἡ φαμίλια του δὲν ξέρω.

«Ἀφοῦ γλύτωσα, τράβησα δρόμο κατὰ τὴ θάλασσα. Ὑστερα ἀπὸ πολλὰς μέρες ἔφτασα σ' ἓνα λιμάνι, μπῆκα μέσα σ' ἓνα καράδι φράγκικο καὶ μ' ἔβγαλε στὴν Ἀλεξάντρα. Ἀπῆκει τράβησα πάρα μέσα. Ἐκατα τέσσαρα-πέντε χρόνια καί, δόξα τὸν Θεό, ἀπόλαψα πολλὰ ὀλίγα χρήματα, καὶ κίνησα νὰ ῥθω στὴν Πατρίδα. Δὲν γνῶριζα ἂν στέκονταν ὀρθὸ τὸ σπίτι μου κι' ἂν ἦ. . . . δὲν πῆρε ἄλλον ἄντρα. Ὅσο γιὰ τοὺς γοναίους μου, εἴμουν παραδέβαιος ὅτι εἶχαν πεθάνει ἐδῶ καὶ πολλὰ χρόνια, γιὰτὶ εἶταν γερόντοι ἀνθρώποι καὶ δὲ μπορούσαν νὰ ζήσουν πλεότερο.

«Γι' αὐτό, ψὲς ἦρθα νύχτα καὶ δὲν ἔρριξα κἄνα ντουφέκι σὰν ξενιτεμένος. Ποιὸς θὰ βγῇ νὰ μὲ δεχτῇ; (Εἶπα μέσα μου). Νὰ σᾶς πῶ τὴν ἀλήθεια; Ὅταν μπῆκα στὸ σύνορο τοῦ χωριοῦ μετάνοίωσα π' ἄφηκα τὴν Ξενιτειᾶ γιὰ νὰ ῥθω σ' ἄλλη Ξενιτειᾶ.

«Ὅταν μπῆκα στὸ χωριό, μοῦ φάνηκε πῶς δὲν εἶταν τὸ χωριό μου, ποῦ τὸ εἶχα πάντα στὸ νοῦ μου σὰν πάντα χρόνια, μαζὺ μὲ τοὺς σπιτιακοὺς μου καὶ τὴν πίστη μου. Τρία πράγματα δὲν ἔφυγαν ἀπ' τὸ νοῦ μου σ' ὅλον τὸν καιρὸ τῆς κακῆς μου ξενιτειᾶς: τὸ χωριό μου, οἱ σπιτιακοί μου, κι' ἡ πίστη μου. Δὲν τὸ γνῶρισα ὁλότελα τὸ καημένο μου τὸ χωριό, ποῦ μοῦ γελοῦσε πάντα στὸν ὕπνῳ μου καὶ στὰ ὄνειρα—

τα μου. Τα σπίτια μου φάνηκαν αλλοιώτικα, οί δρόμοι αλλοιώτικοι, τὸ μεσοχώρι αλλοιώτικο . . . Είναι αλήθεια ὅτι ἔφυγα μικρὸ παιδί καὶ γυρίζω σήμερα γέρος, ἀλλὰ τόσο θυμouμαι τὰ πράγματα ἐδῶ, ποῦ μου φαίνεται, σὰν νὰ ἔχω φύγει χτές. Ὑπόθεσα ὅτι ἔγεινε κανέννας χαλασμός ἀπὸ θανατικό, ἢ ἀπὸ ἐπανάσταση, ὅτι κανέννας Μικροχωρίτης δὲ βρίσκεται ἐδῶ μέσα, κι' ὅτι εἰστε ὅλοι φερτικοὶ ἀπὸ μακρυνὸν τόπο.

— Μὰς χάλασε ἡ ἐπανάσταση, τοῦ εἶπαν οἱ χωριανοί.

— Τί λέτε; Ἀλήθεια;... Ἄς εἶναι. Μοῦ τὰ λέτε ὕστερα..

... «Δὲ μοῦ ἔκανε ἡ καρδιά νὰ χτυπήσω κανενὸς θύρα κι' ἀποφάσισα νὰ περάσω ὅλη τὴν νύχτα στὸ δρόμο, κι' ἅμα φέξῃ νὰ ἰδῶ μιὰ φορὰ μὲ τὰ μάτια μου τὸ χῶμα ποῦ πέρασα τὰ παιδιακᾶτά μου κι' ὕστερα νὰ φύγω, νὰ φύγω, κι' ἐγὼ νὰ μὴν ξέρω ποῦ νὰ πάγω. Νὰ φύγω σὲ ξένον τόπο καὶ νὰ πεθάνω λησμονημένος, χωρὶς νὰ ξέρῃ κανέννας ποῦθε εἶμαι καὶ ποιὸς εἶμαι. Θὰ τὸ εἶχα πλεióτερο παράπονο νὰ εἶμαι ξένος στὸν τόπο μου παρὰ στὴν Ξενιτειά.

«Εἶχα ξεμακρύνει κι' ἔφυγα μὲ καρδιά βαρειά, πλεὶς βαρύτερη ἀπὸ τὸ βουνό, ὅταν ἀκούω τὸ σήμαντρο τῆς ἐκκλησιᾶς μας νὰ βαρῇ, καὶ θυμήθηκα πῶς εἶχα φέρει τάξιμο μιὰ λαμπάδα γιὰ τὴν Παναγιά. Τότες εἶπα μέσα μου:

«Ἄς γυρίσω πίσω ν' ἀνάψω στὴν Παναγιά τὴ λαμπάδα ποῦ τῆς ἔφερα, χωρὶς νὰ εἰπῶ κανενὸς ποιὸς εἶμαι καὶ ποιὸς δὲν εἶμαι, κι' ὕστερα ἀνοιχτὸς μοῦ εἶναι ὁ δρόμος τῆς Ξενιτειᾶς . . . Γύρισα, μπῆκα στὴν ἐκκλησιᾶ κι' ἀνάψα τὴ λαμπάδα. Τ' ἄλλα τὰ ξέρετε! Καὶ πάλε καλῶς σᾶς ἡῦρα, χωριανοί μ'. Εἰμ' ὁ Κώστας! ! ! »

Ὅταν τελείωσε τὴν ἱστορία τοῦ ὁ Κώστας, ὅλοι γύρω του εἶχαν τὰ μάτια γεμᾶτα δάκρυα. Ὁ προῦχοντας, θέλοντας νὰ διώξῃ τὴ Λύπη, ποῦ ἄνοιξε τὰ φτερά τῆς ψηλὰ στὸ πανηγύρι τῆς Χαρᾶς, τὴ λύπη, ποῦ προξένησε ἡ ἱστορία τοῦ Κώστα, εἶπε στὴν Κώσταινα:

— Κώσταινα! ἐγὼ σοῦ εἶπα πρῶτος «τὰ σχαρήκια!» ἅμα μπήκα στὴν αὐλή σου. Δός μου, λοιπὸν τὰ σχαρήκια μου τώρα! Δὲν τὸ κουνάω ἀπέδω χωρὶς σχαρήκια! . . .

Κι' ἡ Κώσταινα περίχαρη ἄνοιξε τὴ μοσκοβολημένη τῆς τὴν κασέλλα κι' ἐβγάλε ἀπὸ μέσα καρύδια, σταφύλια, σῦκα, συκομαῖδες καὶ μῆλα κι' ἔδωκε στὸν προὔχοντα καὶ σ' ὄλους, ὅσοι εἶταν μέσα, ὕστερα τοὺς ἔδωκε τὸ παγούρι μὲ τὸ ρακί, κι' ἀφοῦ ἔπιαν καθένας ἀπὸ κᾶνα δύο φορές κι' εὐχήθηκαν στὸν Κώστα τὸ *Καλῶς ἦρθες ἀπὸ τὰ ξένα γερὸς καὶ καλά* καὶ στὴν Κώσταινα τὸ «*καλῶς τὸν ἀποδέχτηκες*» ἔφυγαν, κι' ἔμειναν μοναχοὶ μέσα στὸ σπίτι ἐκεῖνο, ποῦ δὲν εἶχει ἰδεῖ ἄλλη φορὰ καλὴ μέρα, ἢ Κώσταινα μὲ τὸν Κώστα τῆς, ποῦχε σαράντα χρόνια στὴν Ξενιτειά, χωρὶς γράμμα καὶ χωρὶς ἀντιλογία.

Τ' ΟΝΕΙΡΟ ΤΟΥ ΞΕΝΙΤΕΜΕΝΟΥ

ΞΗΜΕΡΩΝΕ μιὰ μεγάλη γιορτή στο Χωριό.

«Ἡ μέρα ἔδειχνε κλεισμένη, ἡ γῆ εἶταν ἀσπρισμένη, ὁ οὐρανὸς χιόνιζε καὶ τὸ μάτι δὲ μποροῦσε νὰ ἰδῇ πλειότερο ἀπὸ μιὰ σπορειὰ τόπο. Φοβερὸ ἀγριοκαίρι. Σαρανταήμερο. Καρδιά τοῦ Χειμῶνα !

«Καβάλλα ἀπάνω σ' ἓνα γερό, ὠμορφο καὶ ψηλὸ ἄλογο, καὶ κουκουλωμένος μὲ μιὰ μεγάλη καππότα, ἔμπαινα μὲ μεγάλη χαρὰ στὰ πολυπόθητα σύνορα τοῦ χωριοῦ μου, ὕστερα ἀπὸ νυχτοπερπάτημα δέκα πέντε ὥρων, ὁδὸμο δέκα πέντε μερῶν καὶ ξενιτειὰ δέκα πέντε χρονῶν, μακριὰ, πολὺ μακριὰ, σὲ ξένα σύνορα καὶ σὲ ξένα βασίλεια

«Στὸ ποτάμι, ποῦναί κάτω ἀπὸ τὸ χωριό μου, πότισα, διαβαίνοντας, τὸ κατακουρασμένο τ' ἄλογό μου. Ὑστερὰ τράβησα τὸν ἀνήφορο, ποῦ βγαίνει ἴσια-μέσα στ' ἀγαπημένο μου τὸ χωριό, ἀνάμεσα ἀπὸ ραϊδιὰ, ἀπὸ γκρεμούς, ἀπὸ μεγάλες πέτρες, ἀπὸ δέντρα κι' ἀπὸ λίγ' ἀμπελοχώραφα.

«Εἶταν πολὺ πρωΐ. Στιγμή, ποῦ πολεμάει τὸ φῶς τῆς ἡμέρας, πῶρχονταν, μὲ τὸ σκοτάδι τῆς νυχτὸς, πῶφευγε, καὶ τ' ἄλογο ἀνέβαινε ἀργὰ-ἀργὰ, καὶ βαρυὰ-βαρυὰ τὸν ἀνάποδο καὶ κακτρούχαλο ἀνήφορο ἀπὸ τῆς μεγάλης του τὴν κούραση καὶ ἀπὸ τῆς μεγάλης του τὴν ἀποσταμάρα.

«Ἐκανε φοβερὸ κρύο. Ἀγριὸς βοριάς φυσοῦσε, σὰ λῦσσα-

σμένος, ἀπὸ πίσω μου, κι' μ' ἀνασήκωνε ἀπὸ τῆ σέλλα τ' ἀλόγου μου. Τὸ χιόνι προντίζονταν ἀπὸ καταγῆς, στὸ μανιωμένο φύσημά του, σὰν ἀλεύρι κάτασπρο, πότε ἀπὸ τὰ κάτω πρὸς τ' ἄνω, πότε ἴσια-πέρα, πότε ἴσια-δῶθε καὶ πότε με περικύκλωνε ὀλόγυρα, σὰν ἀνεμοστρόβιλας. Κι' ὅμως δὲν αἰστάνομουν καθόλου κρύο μέσα μου. Μόνο τὰ δάχτυλα τῶν ποδαριῶν μου κρύωναν λίγο, καὶ τὰ χέρια μου λιγώτερο ἀκόμα, γιατί κρατοῦσα, με τὸ δεξιὸ τὸ βούρδουλα καὶ με τὸ ζερβὸ τὰ χαλινάρια τοῦ ἀλόγου.

«Ἡ καρδιά μου χτυποῦσε τίκ-τάκ, σὰ λιθοπάτημα ἀπὸ τῇ συγκίνηση, ποῦ ἔβλεπα, ὅτι βρίσκομουν καὶ περπατοῦσα στὸν τόπο τῶν ὄνειρατιῶν μου, στὸν τόπο ποῦ γεννήθηκα!

«Τί γλυκειὰ στιγμή! Τί πανυγῆρι, ποῦ ἔκανε ἡ καρδιά μου! Μοῦ φαίνονταν, σὰν ἐκεῖνες τὲς πλούσιες χαρές, ποῦ βλέπει κανεὶς στὸν ὕπνο του.

«Σὲ κάθε πατημασιὰ τ' ἀλόγου μου ξάνοιγα κι' ἓνα κομμάτι ἀπὸ τὰ παιδιακίσια μου. Κομμάτι ζωῆς χαρωπῆς, γλυκειᾶς καὶ πολυαγαπημένης. Ἐβλεπα τὸ μεγάλο ραϊδιὸ ποῦ ἀνέβαινα ψηλά, καὶ, γλυστρῶντας ἴσια κάτω, ἔφταναν ὡς τὸν πάτο στὸ λάκκωμα, εἴτε με ξεγδάρματα, εἴτε χωρὶς ξεγδάρματα, στὸ τρυφερό μου κορμί. Ἐβλεπα τὸ μεγάλο πουρνάρι, ποῦ ἀνέβαινα τὸ καλοκαίρι, κι' ἐπiana τὰ πουλλiὰ μέσα στὲς φωλίτσες τους, πρὶν φτερουγίσουν ἀκόμα, χωρὶς νὰ με μέλλῃ καὶ χωρὶς νὰ με κόβῃ καὶ νὰ με νοιάζῃ γιὰ τὰ τοῖσμά τους, ποῦ φτερούγιζαν ψηλὰ ἀπὸ τὸ κεφάλι μου, χωρὶς νὰ χουν οἱ καημένες τῇ δύναμει νὰ μοῦ τ' ἀρπάξουν μες ἀπὸ τὰ σκληρά μου τὰ χέρια. Ἐβλεπα τὰ χωράφια μου, ποῦ πηδοῦσα, σὰν ζαρκάδι, με τὰ ὁμόηλικά μου, κι' ἐπαιζα τ' ἀγαπημένα μου τὰ παιγνίδια, ποῦ δὲ μποροῦσα νὰ τὰ χορτάσω ποτέ. Ἐβλεπα τ' ἀμπέλι μου, με τῇ μεγάλῃ βαλανιδιᾷ στήν κορφή του, ποῦ περνοῦσα τὲς καλύτερες καὶ τὲς πλεῖο εὐτυχισμένες ὥρες τῆς παιδιακάτικης

ζωῆς μου, τρώγοντας γλυκύτατα σταφύλια, ώριμώτατα σῦκα καὶ ζουμερώτατα ροδάκινα. . . Εἶταν ὅλα, ὅπως τὰ εἶχα ἀφῆσει ἐδῶ καὶ δέκα πέντε χρόνια. "Ὅλα στὸν τόπο τους καὶ στὴ θέση τους.

«Τὸ χιόνι ξακολουθοῦσε νὰ πέφτη, ὁ βοριάς ξακολουθοῦσε ν' ἀγριοφυσάη, τὸ κρύο ξακολουθοῦσε ν' ἀντρειεύεται καὶ τ' ἄλογο ξακολουθοῦσε ν' ἀναιδαίνη τὸν ἀνήφορο ἀργὰ ἀργὰ «γκροῦπ-γκροῦπ-γκρούππ. . . .»

«Εἶχα σκαπετήσει μιὰ μικρὴ ραχούλα καὶ δὲν μοῦ εἶχε μείνει, παρὰ νὰ σκαπετήσω ἀκόμα μιὰ, γιὰ νὰ μπορέσω ν' ἀγναντέψω τὸ χωριό μου, ποῦ κάθε σπίτι του καπνίζει ἀδιάκοπα, χειμῶνα-καλοκαίρι, καὶ νὰ ἰδῶ τὸ σπίτι μου μὲ τὸν πλατύχωρο τὸν αὐλόγυρό του καὶ μὲ τὸ μεγάλο τὸ δέντρο του στὴ μέση τῆς αὐλῆς του, ποῦ χρησιμεύει τὸ καλοκαίρι, κι' ὡς κατοικεῖό, κι' ὡς τραπεζαρία, κι' ὡς αἵθουσα ὑποδοχῆς, κι' ὡς τόπος ὕπνου, κι' ὡς ξαποστασιό, κι' ὡς χωροστάσι, ποῦ μαζεύεται τὸ χωριό, γιὰ νὰ κρίνῃ τὰς διαφορὰς του καὶ τὰ χωριάνικα ζητήματα, πάντα κατὰ πῶς τὸ θέλει ὁ προεστός, ποῦ ἡ γνώμη του πάντα εἶναι σύμφωνη μὲ τὴ γνώμη τῶν πολλῶν.

«Μῶρχονταν στὸ νοῦ πόσες φορές ξαπόστασα καὶ ξεκουράστηκα, κάτω ἀπὸ τὸν ἴσκιο αὐτουνοῦ τ' ἀγαπημένου δέντρου, καὶ πόσες φορές μάλωσα μὲ τὸν Κοράκη καὶ μὲ τὸ φτερωτὸ κοπάδι τῆς μάννας μου, — τὰς κόττες, — ποῦ ἤθελαν νὰ μ' ἀρπάξουν ἀπὸ τὰ χέρια τὸ νόστιμο ψωμότυρό μου.

«Ἀμέτρητη χαρὰ πλημμυροῦσε τὴν καρδιά μου, ἐπειδὴ ξανάδλεπα τὴ γῆ τῶν παππούδων μου, τὴ γῆ ποῦ εἶδα γιὰ πρώτη φορὰ τὸ γλυκὸ φῶς τοῦ ἡλίου, καὶ κατάλαβα γιὰ πρώτη φορὰ τὸν ἑαυτό μου ἄνθρωπο. Μῶρχονταν νὰ ξεκαθαλλικέψω, καὶ καταιδαίνοντας ν' ἀγκαλιάσω καὶ νὰ φιλήσω ὅ τι ἐδλεπα κι' εὔρισκα μπροστά μου: χῶμα, πέτρες, χαμόκλαδα, δέντρα.....ἀλλ' ὁ πόθος μου νὰ φτάσω ὅσο τὸ

δυνατὸ γληγορώτερα στὴ ράχη, ποῦ εἶταν μπροστά μου, καὶ μ' ἐμπόδιζε νὰ ἰδῶ τὸ Χωριό μου, τὸ σπῖτι μου, δὲ μ' ἄφινε, νὰ καταιδῶ καὶ νὰ ἐκτελέσω τοῦτον τὸν ἅγιο σκοπό.

— « Ἀχ! ἔλεγα μέσα μου, πότε θὰ φτάσω ψηλὰ σ' ἐκείνη τὴ ράχη, γιὰ νὰ ἰδῶ ἀπέκει ὅ τι ὠνειρεύομουν. δέκα πέντε τόσα χρόνια στὰ Ξένα, καὶ νὰ ρίξω τὸ ντουφέκι τοῦ ξενιτεμένου, γιὰ νὰ μάθῃ τὸ Χωριὸ τὸν ἐρχομό μου!

« Καὶ λέγοντας αὐτά, χτυποῦσα τὸ κακόμοιρο τ' ἄλογο μὲ τοὺς φτερνιστῆρές μου, κι' αὐτὸ τὸ καημένο πηδοῦσε ἀγκομαχῶντας, καὶ μοῦ φαίνονταν, ὅτι πηδοῦσε στὰ σύννεφα, ἀλλ' ὁ δρόμος δὲν τελείωνε!

« Τὸ χιόνι ξακολουθοῦσε νὰ πέφτῃ, ὁ βοριάς ξακολουθοῦσε ν' ἀγριοφυσάῃ, τὸ κρύο ξακολουθοῦσε ν' ἀντρειεύεται καὶ τ' ἄλογο ξακολουθοῦσε ν' ἀναιδαίνῃ τὸν ἀνήφορο ἀργὰ ἀργὰ « γκροῦπ-γκροῦπ-γκρούπππ. . .

« Χίλια δυὸ πράγματα, γεμάτα γλυκὲς ἀχαμνήσες τοῦ παιδιακίσιου μου καιροῦ, σὰν ἀφροστεφανωμένες εἰκόνες, ζωγραφισμένες μὲ οὐράνια χρώματα, φανίζονταν μπροστά μου κι' ἄρχισαν νὰ καταπραΰνουν τὴν ἀνυπομονησιὰ μου. Ἐδῶ ἔβλεπα τὸν ἑαυτό μου μικρὸ παιδί, νὰ τρέχῃ ξυπόλυτο καὶ στὸ τρέξιμο νὰ μοῦ μπῇ στὸ ποδάρι ἓνα φοδερὸ παλιουρίσιο ἀγκάθι. Ἐκεῖ, ἔβλεπα γιὰ πρώτη φορά, νὰ σκοτώνω μιὰ πυκνόμαλλη καὶ μαυρονούρα ἀλεπού, ποῦ κράταε ἀκόμα στὸ στόμα τῆς τὴν ὠμορφότερη καὶ βαρύτερη κόττα τοῦ χωριοῦ, πῶσκουζε ἡ καημένη βραχνά-βραχνά, κι' ἀδύνατα-ἀδύνατα « κραααά-κραααά-κραααά. . . ». Παρέκει, πίσω ἀπὸ μιὰ μεγάλη πέτρα, ἔβλεπα νὰ μὲ πιάνῃ ὁ δάσκαλός μου ἀπὸ τ' αὐτὶ σφιχτὰ-σφιχτά, γιὰτὶ μ' ἤθελε νὰ στήνῃ πλάκες γιὰ νὰ τσακώσω κοσσύδια κι' ἄλλα τσεροπούλλια, πράμμα, ποῦ μᾶς τὸ εἶχε ἀπαγορευμένο, καὶ νὰ μὲ τραβάῃ γιὰ νὰ μὲ πάῃ μπροστά στ' ἄλλα μαθητούρια τοῦ χωριοῦ, ποῦ κάναμαν σκολειὸ χειμων-καλόκαιρο στὸ γάρθηκα τῆς ἐκκλησιᾶς, ὅπου τὸ

Ψαλτήρι εἶταν γιὰ μεγαλύτερο μάθημα, ἀπ' ὅλα τὰ μαθήματα. Ἐβλεπα ν' ἀναιδοκαταιδαίνω τὸ δρόμο τοῦ ποταμοῦ χιλιάδες φορές, πότε γκότσι στὲς πλάτες τῆς μάννας μου, ἢ τῆς ἀδερφῆς μου, πότε περπατώντας, καὶ πότε καθάλλα. Ἐβλεπα σὲ μιὰ πλαγιά, ἐκεῖ πέρα, τὴν ἀδερφή μου νὰ βόσκη ζυγούρια καὶ κατσίκια, καὶ νὰ μοῦ λέγῃ τραγούδια. Μοῦ φαίνονταν πῶς ἤκουα ἀκόμα τὴν ἀγγελικὴ τῆς τῆ φωνή. Παραπέρα ἔβλεπα τὴ μεριά, ποῦ γιὰ πρώτη φορὰ εἶπα «σ' ἀγαπῶ» στὴν ὁμορφὴ γειτονοπούλα μου. Μ' ἓνα λόγο, ἔβλεπα τόσα, ποῦ δὲ μποροῦν νὰ μποῦνε σ' αὐτὸ ἐδῶ γιὰ τὸ χαρτί. Νειᾶτα σπαρμένα καταγῆς, σὰ λουλούδια ἀπριλιάτικα, σὰν ἄνθια μαγιάτικα, σὰν τριαντάφυλλα μοσκομυρωδάτα.

«Τὸ χιόνι ξακολοῦθοῦσε νὰ πέφτῃ, ὁ βοριάς ξακολοῦθοῦσε ν' ἀγριοφυσάῃ, τὸ κρῦο ξακολοῦθοῦσε ν' ἀντρειεύεται καὶ τ' ἄλογο ξακολοῦθοῦσε ν' ἀναιδαίνῃ ἀργά-ἀργά τὸν ἀνήφορο «γκροῦπ-γκροῦπ-γκροῦπ π π . . .».

Λίγος δρόμος μοῦ εἶχε ἀπομείνει ἀκόμα, ὅσο ν' ἀναίθω στὴ ράχη, ἀλλὰ δὲν τελείωνε ποτέ! Τὴν ὑπομονή μου διαδέχονταν ἀνυπομονησιὰ καὶ τὴν ἀνυπομονησιὰ μου ὑπομονή! Ἐκεῖ καταστενοχωριώμουν γιὰ τ' ἀργοβάδισμα τ' ἀλόγου μου, γιὰ τὴν ὁρμή τοῦ ἀνέμου, γιὰ τὲς τουλοῦπες τοῦ χιονιοῦ, πῶδερναν τὸ πρόσωπό μου, γιὰ τὸ κρῦο π' ἄρχισε νὰ μ' ἀναιδαίνῃ, ἀπὸ τὰ ποδάρια ὡς τὴν καρδιά, καὶ νὰ μοῦ τρυπάῃ τὰ κόκκαλα, καὶ γιὰ τὸν ἀτέλειωτο δρόμο, κι' ἐκεῖ βρίσκονουν ἡσυχος-ἡσυχος στὴ ζεστὴ καὶ γλυκὴ ἀγκαλιὰ τῆς ὑπομονῆς, καὶ στοχάζομουν τὴ στιγμὴ, ποῦ θάμπαινα στὸ σπίτι μου, τί χαρὰ θὰ ἔκανε ἡ μαννούλα μου, ποῦ μῶγραφε στὸ ὑστερνό-της γράμμα, ὅτι τὰ συμφώνησε μὲ τὸν Χάρο νὰ τὴν καρτερέσῃ ὡς νὰ μὲ δεχτῇ πρῶτα ἀπὸ τὰ Ξένα, κι' ὕστερα νὰ τοῦ παραδώσῃ τὴν ψυχὴ τῆς. Στοχάζομουν τὸ πανυγῆρι, ποῦ θάκανε ἡ ὀρφανὴ μονοθυγατέρα μου, ποῦ τὴν εἶχα ἀφήσει μικρὴ, πολὺ μικρὴ βυζανιάρικη, σαράντα μερῶν φώ-

σινος, όταν κίνησα νὰ πάω μακριὰ στὰ Ξένα, νὰ προκόψω καὶ νὰ πλουτίσω τὸ σπίτι μου. Στοχάζομουν τὸν ἀναγαλλιασμὸ τῆς ἀδελφῆς μου, ποῦ τὴν εἶχα ἀφήσει μικρούλα καὶ θὰ τὴν εὑρίσκα παντρεμένη, μ' ἓνα-δύο παιδάκια τριγύρω της, καὶ τὴν εὐχαρίστηση, ποῦ θὰ αἰστάνονταν οἱ χωριανοί μου, ποῦ, ἅμα θὰ μ' ἔβλεπαν νὰ μπαίνω στὸ ἀντρορρηγμένο πατρικὸ μου, θάτρεχαν νὰ μ' ἀγκαλιάσουν καὶ νὰ με φιλήσουν ὅλοι, μικροὶ-μεγάλοι, ἄντρες καὶ γυναῖκες.

«Ὅλα αὐτὰ ἀνακατεύονταν μέσα στὸ μυελό μου, τὸ ἓνα κατόπι τ' ἄλλουνοῦ, σὰν κύμα ποῦ ἀκολουθαίει τὸ κύμα, καὶ μάκραιναν ὥς χίλιες ὀργυιές τὴν ὑπομονή μου. Ἀλλ' ἅμα ἔρριχνα τὰ μάτια μου πρὸς τὴ ράχη, ποῦ εἶταν πάντα μπροστά μου, μοῦ φαίνονταν, ὅτι ἔφευγε κι' αὐτὴ με τὴν ἴδια γληγοράδα, ποῦ κυνηγοῦσα νὰ τὴ φτάσω, μ' ἐπιανε ἡ στενοχώρια τῆς ἀνυπομονησιᾶς, κι' ἄρχιζα νὰ κεντάω με μανία τὰ πλευρὰ τοῦ κακομοιριασμένου τοῦ ζώου, ποῦ εἶχα κατωθιό μου, κι' αὐτὸ τὸ δύστυχο, γεμάτο ὑπακουὴ σκλάβου, κι' ὑπομονή Ἰώβ, ἀφίνοντας μικρὸ βογγυτό, μὲς ἀπὸ τὰ στήθια του, τραβοῦσε μπροστά, μ' ὅση ὀρμὴ μπορούσε νὰ δάλλη, χωρὶς νὰ δείξῃ τὸ παραμικρὸ κάκωμα, γιὰ τὲς σκληρὲς καὶ ἀπάνθρωπες κεντησιές, ποῦ τοῦ τραβοῦσα στὰ πλευρὰ με τοὺς φτερνιστῆρές μου.

«Τὸ χιόνι ξακολουθοῦσε νὰ πέφτῃ, ὁ βοριάς ξακολουθοῦσε ν' ἀγριοφυσάῃ, τὸ κρύο ξακολουθοῦσε ν' ἀντρειεύεται καὶ τ' ἄλογο ξακολουθοῦσε ν' ἀναιδαίνει τὸν ἀνήφορο ἀργὰ-ἀργὰ «γκροῦπ-γκροῦπ-γκροῦππ...».

Λίγες δρασκελιές μοῦ εἶχαν μείνει ἀκόμα, ὥς ποῦ νὰ φτάσω στὴν κορφὴ τῆς ράχης, ποῦ ἔκρυβε τὸ πολυπόθητο χωριό μου, καὶ λίγες (ἀκόμα) στιγμές, ὥς ποῦ νὰ ρίξω τὴ χαρμόσυνη ντουφεκιὰ τοῦ ξενιτεμένου, ποῦ θὰ ἔκανε ὅλες τὲς καρδιές τοῦ Χωριοῦ, νὰ λαχταρήσουν ἀπὸ χαρὰ καὶ λίγες θὰ εἶταν οἱ καλότυχες, ποῦ θὰ ἔδχονταν ξενιτεμένο, ἀλλὰ ἡ ἀνυπο-

μονησιὰ μου σήκωνε κεφάλι, μέσα στὰ στήθια μου πάλι, και-
κομούτσουνη καὶ φοβερή, καὶ μ' ἔκανε νὰ νομίζω, ὅτι τὰ πο-
δάρια τ' ἀλόγου μου εἶταν καρφωμένα ψηλὰ στὴ γῆ, καὶ
βρίσκομουν ἀπὸ πολλὴ ὥρα στὴν ἴδια μεριά. Τὸ χτύπησα
τότε τ' ἄλογο, γιὰ ὕστερη φορά, μὲ ὅση δύναμη εἶχα ἀπά-
νω μου, καὶ σὰ νὰ ἔκανε φτερά τὸ καημένο τὸ ζῶο, βρεθή-
καμε στὴν κορφή τῆς χιλιοπόθητης ράχης! Δόξα σοι ὁ Θεός!

«Ἐκεῖ τὸ κρῦο καὶ τὸ φύσημα τοῦ βοριά, καὶ τὸ χιόνι θὰ
εἶταν δυνατώτερα, ἀλλὰ τὸ Χωριό μου, ποῦ μοῦ ἔδειχνε τὸ
συμπαθητικὸ πρόσωπό του, ἀπὸ μιὰ ντουφεκιά τόπα μα-
κρῶς, μ' ἔκανε νὰ μὴ αἰστάνωμαι τὴν ἀγριάδα τους.

«Ὅλο τὸ Χωριό εἶταν συμμαζεμένο στὴν πλαγιά τοῦ *μορφ*
βουνοῦ, σὰν κοπάδι καλογραικισμένο. Κάθε σπίτι ὅμοιαζε
μὲ πρόβατο καὶ κάθε παράσπιτο μὲ ἀρνί. Τὸ σπίτι τὸ δικό
μου, μεγαλύτερο ἀπ' ὅλα τ' ἄλλα, φαίνονταν σὰ βαρυκούδουνο
γχεσέμι, ποῦ μπορεῖ νὰ σύρῃ πίσω του χίλια κεφάλια πρό-
βατα.

«Ἀμα τὸ ξεκάμπισα τὸ Χωριό μου, ἔρριξα μιὰ βαρυ-
γιόματη ντουφεκιά, γιὰ νὰ νοιώσουν οἱ χωριανοί, ὅτι «Ξενι-
τεμένος ἔρχεται!» κι' ἀπὸ τὸν πολὺν τὸν βρόντο τρεῖς φορές
ἀχολόγησαν τὰ λακκώματα, οἱ ρεματιές καὶ τὰ βουνόπλαγα.

«Καρφώνοντας τὰ μάτια μου στὸ ταπεινὸ καὶ συμπαθη-
τικὸ χωριό μου, νόμιζα ὅτι οἱ σκεπές του ἐκεῖνες, ποῦ κά-
πνιζαν ἡσυχά-ἡσυχά, οἱ καλύδες του, τ' αὐλόδεντρά του, οἱ
αὐλόγυροί του, οἱ φράχτες του, οἱ ριζιμιόπετρές του, ποῦ στέ-
κουν σκόρπια, ἐδῶ κι' ἐκεῖ, σὰν ἀπολιθωμένοι γιγάντοι, οἱ
δρόμοί του, οἱ κῆποι του, τὰ ὅλα του, ὅτι ζωντάνεψαν, ὅτι
ἔτρεχαν χαμογελῶντας καὶ χοροπηδῶντας τὸ ἕνα κατόπι
τ' ἄλλουνοῦ, καὶ προχωροῦσαν κατ' ἀπάνω μου, γιὰ νὰ μ'
ἀποδεχτοῦν, καὶ νὰ μοῦ ποῦνε τὸ γλυκὸ χαιρετισμό:

— «Καλῶς ὤρισες ἀπὸ τὰ Ξένα! Δόξα σοι ὁ Θεός, ποῦρ-
θες γερὸς καὶ καλά!»

«Ἀπέραντο πέλαγο χαρᾶς, κι' ἀναγαλλιασμοῦ εἶχε πλημυρήσει τότε τὴν καρδιά μου. Ὅτι ἔδλεπα μπροστά μου, εἶταν μαγευτικό, καὶ μοῦ φαίνονταν πῶς ἔπλεα μ' ὀλάνοι-χτα πανιά σὲ πέλαγο δίχως ἄκρη, εὐτυχίας ἀτέλειωτης.

«Τὸ χιόνι ἔπαψε νὰ πέφτῃ πλεῖο καὶ μεταβάλλθηκε σὲ γλυκὴ ζεστασιά, ὁ μανιωμένος βοριάς ἔπαψε νὰ βουῖζῃ πλεῖο καὶ μεταβάλλθηκε σὲ ὁροσόπνιχτο καὶ μοσκοβολᾶτο καλοκαιρινὸ ἀγεράκι, καὶ τ' ἄλογό μου ἔπαψε ν' ἀναιθαίνῃ πλεῖο τὸν ἀνήφορο ἀργά-ἀργά, καὶ βρέθηκε «μπροῦφ» μέσα στὸν αὐλόγυρο τοῦ σπιτιοῦ μου!

«Στὸ ἔμπα μου, ἔτρεξε πρῶτος-πρῶτος ὁ γέρικος σκύλος τοῦ σπιτιοῦ μου, ὁ Κοράκης, καὶ ρίχτηκε, μὲ τὰ μπροστινά του τὰ ποδάρια, ἀπάνω στὴ σέλλα τ' ἀλόγου μου καὶ μὲ κάτι κουνήματα τοῦ κεφαλιοῦ του, καὶ μὲ κάτι φωνές, ποῦ ἔβγαζε ἀπὸ τὸ στόμα του, ἤθελε ν' ἀποδείξῃ τὴ μεγάλη χαρά του, γιὰ τὸν ἐρχομὸ τοῦ ξενιτεμένου ἀφεντός του. Στὰ μάτια του μέσα, ἔλαμπε σὰν ἀνοιξιὰτικη ὁροσιά, ἀνάμεσα σὲ φύλλα τριανταφυλλιοῦ, ἓνα ἀναγάλλιασμα, ποῦ δὲν μπορεῖ νὰ γραφτῇ. Ἐκείνη τὴ στιγμὴ, ποῦ ὁ Κοράκης εἶχε ριγμένα τὰ ποδάρια ψηλὰ στὴ σέλλα, καὶ παραπονιῶνταν μέσα του, γιὰτὶ νὰ μὴ τοῦ ἔχῃ χαρίσει κι' αὐτουνοῦ ὁ Θεὸς λόγος, γιὰ νὰ καλωσορίσῃ τὸν ἀφέντη του ἀνθρωπινά, ὁ γάτος τοῦ σπιτιοῦ, ὁ Λειᾶρος, πήδησε πίσω ἀπὸ τὴ στέγη, κι' ἔγεινε καπνός!

«Ὑστερα ἀπὸ τὸ σκύλλο, κατάφτασέ μὲ μάννα μου κουτσά-κουτσά, ἀπὸ τὰ γερατειά, ξεσκούφωτῃ ἀπὸ τὴ χαρά της, καὶ μὲ τὰ μάτια γεμᾶτα δάκρυα, ἅγια δάκρυα μητρικά· τρίτη κατάφτασε ἡ θυγατέρα μου, κορίτσι ὠμορφο, γερὸ καὶ ἀσπρόκοκκίνο, μὲ δύο μεγάλα-μεγάλα καὶ μαῦρα-μαῦρα μάτια, ποῦ βρίσκονταν στὸ σύνορο τῆς ἡλικίας τοῦ παιδιοῦ καὶ τῆς νύφης· τέταρτη κατάφτασε ἡ ἀδερφή μου μὲ τὸν ἄντρα της καὶ τὰ παιδιὰ της, ποῦ ἔδλεπα γιὰ πρώτη φορά, καὶ σὰ νὰ

εἶμουν ἄψυχο πρᾶμμα, μ' ἄρπαξαν στὴν ἀγκαλιά τους, καὶ μ' ἔφεραν καὶ μ' ἀπόθεσαν μέσα στὸν καλὸ τὸν ὄντα.

«Ἐφερα γύρα τὰ μάτια μου στὸ σπίτι, κι' εἶδα πῶς δὲν εἶχε ἀλλάξει τίποτε ἀπὸ μέσα. Νόμισα, πῶς ἔλειπα ἀπὸ τὰ χτές. Ὅλα εἶταν στὴν ἴδια τους θέση, ὅπως τὰ εἶχα ἀφήσει, καὶ μοναχὰ οἱ ἄνθρωποι εἶχαν ἀλλάξει ὅλοι. Ἀπ' αὐτογούς, ἄλλοι ἀπὸ παιδιὰ ἔγειναν νύφες, ἄλλοι ἀπὸ νιοὶ γερόντοι, ἄλλοι ἀπὸ τὸ Τίποτε φύτρωσαν ἄνθρωποι, κι' ἄλλοι ἀλλοίμονο!—ἔλειψαν ὁλότελα! Ἡ μιὰ ἀδελφή μου, ὁ ἓνας ὁ θεὸς μου, ἡ γυναῖκά μου, κι' ὁ πατέρας μου, δὲ βρίσκονται πλεὶς στὸ δευτέρῳ τῶν ζωντανῶν, ἀλλ' εἶχαν ταξιδέψει γιὰ τ' ἀνεγύριστο ταξεῖδι τοῦ Κάτω-Κόσμου, ἀπ' ὅπου οὔτε γυρίζει κανεὶς ποτέ, οὔτε γράμματα ἢ χαιρετίσματα ἔρχονται!

«Ἡ καρδιά μου ἐκείνη τῇ στιγμῇ, εἶχε γείνει ἀπέραντο πέλαγο καὶ μέσα σ' αὐτὸ τὸ πέλαγο πότε ἡ Λύπη ἀρμένιζε μ' ὁλόνοιχτα πανιά καὶ σηκόνονταν τὰ κύματα γύρα της, ὡς τὸν οὐρανό, πότε ἡ Χαρὰ ἐβγαίνει στὴ μέση κι' ἔκανε τὸ νερόχτιστο κάμπο τοῦ ἥσυχου καὶ μαλακοῦ, σὰν πρόσωπο ἀπέραντου καὶ κρουσταλλένιου καθρέφτη.

«Ἄν κι' ἀπὸ πολλὰ χρόνια εἶχα μάθει τοὺς σκληροὺς θανάτους, πῶχουν γείνει στὸ σπίτι μου, κι' ὁ Γιατρός-Καὶρός ἔχυσε τὸ σωτήριο βάλασμό του στὲς ἀνοιγμένες πληγὲς τῆς καρδιάς μου, πάλι δὲν μποροῦσα νὰ μὴν αἰστανθῶ, ἄλλη μιὰ φορά, ὅλη τῇ λύπη ἀκέρια, γιὰ τὸν παράκαυρο χαμὸ τῶν πολυαγαπημένων μου. Τὰ δάκρυά μου πλημμύριζαν, σὰν ποτάμια, καὶ πᾶσχιζαν νὰ με πνίξουν, ἀλλ' ἅμα ἔρριχνα τὰ μάτια μου στὴ μάννα μου, ποῦ τὰ γεράματά της, κι' ἡ μητρικὴ τῆς λαχτάρα μου φουσοῦσαν ἅγιο σέβας, στὴ θυγατέρα μου, ποῦ ἡ ἀγάπη της, κι' ἡ δροσερὴ τῆς νιότης φύτευαν στὴ ματωμένη μου καρδιά τὴν πλεὶς γλυκύτερη χαρὰ καὶ τὴν πλεὶς μεγαλύτερη ἐλπίδα, καὶ στὴν ἀδελφή μου καὶ

στο γαμπρό μου, πού ἡ ἀγάπη τους, καὶ ἡ εὐλικρινὴ τους ἔγνοια μ' ἔκαναν νὰ γεμίσω παρηγοριά, σταματοῦσαν τὰ δάκρυα μου καὶ σκορποῦσε ὁ πόνος μου, σὰν πῶς σκορπίζονται τὰ σύννεφα στὸν οὐρανό, ὅταν φυσᾷ ὁ δυνατὸς βοριάς. Πάντα τὸ Τώρα νικάει τὸ Π ρ ῖ ν.

«Σ' αὐτὸ ἀπάνω κατάφτασαν κι' οἱ σιμώτεροι γειτόνοι νὰ μὲ καλωσορίσουν. Ὑστερα ἀπ' αὐτονοῦς κι' οἱ μακρυνώτεροι, καὶ λίγο-λίγο τὸ σπίτι μου δέχτηκε, μέσα στοὺς κόρφους του, ὅλο τὸ Χωριό, ἄντρες, γυναῖκες καὶ παιδιά, γιὰτὶ εἶναι χρέος ἅγιο τὸ νὰ τρέχη κανεὶς νὰ χαιρετάῃ ξενιτεμένο, καὶ νὰ πανηγυρίσῃ τὸν ἐρχομό του.

«Φιλήματα ἀπ' ἐδῶ, ἀγκαλιάσματα ἀπ' ἐκεῖ, ἀναγαλλιάσματα ἀπὸ τούτῃ τῇ μεριά, γέλοια ἀπὸ ἐκείνη, σταυρόνονταν κάθε στιγμὴ σ' ἐκεῖνο τὸ χαρούμενο πανηγύρι, ποῦ ἐγὼ εἶμουν αἰτία καὶ κέντρο.

«Στὴν τιμημένη καὶ ποθητὴ μας Πατρίδα, ἡ Ξενιτεῖα τὰ συμπαθάει ὅλα. Ζήλιες, διαφορές, μαλώματα κι' ἔχτρες, τὰ λυώνει ὅλα ἡ Ξενιτεῖα, σὰν πῶς λυώνει ἡ νοτιά τὸ χιόνι. Ὁ Ξενιτεμένος εἶναι ἅγιο πρᾶμμα, ποῦ σέρνει τὸ σεβασμὸ καὶ τὴν ἀγάπη τῶν χωριανῶν κι' ὅλου τοῦ κόσμου πέρα καὶ πέρα.

«Τὴ στιγμὴ ἐκείνη τὸ σπίτι μου ὥμοιαζε κρινὶ μελίσσιων, στὸν καιρὸ τοῦ καλοκαιριοῦ, ποῦ μαζεύονται στὴ θύρα καὶ μπαινοβγαίνουν τὰ μελίτσια.

«Τέλος ἡ μάνα μου ἄνοιξε τὴ νυκτὴ τῆς καστέλλα, ποῦ εἶχε μέσα φυλαγμένα ἀπ' ὅλα τὰ πωρικά, ποῦ βγαίνουν στὸ χωριό μου, κι' ὅλα τὰ γλυκύσματα, ποῦ κάνουν ἐκεῖ, δηλαδὴ: σῦκα, σταφίδες, μῆλα, καρύδια, ρόιδια, κυδώνια, μουστόπητες, σιουμπέκια, καὶ συκομαῖδες, κι' ἄρχισε νὰ τὰ μοιράσῃ πολλὰ-πολλὰ ἀπόλα στα λειανοπαῖδια, ποῦ εἶχαν πρέξει ὅλα, ἅμα ἔμαθαν τὸν ἐρχομό μου, γνωρίζοντας, ὅτι θὰ καλοπλερόνονταν ὁ κόπος τους γι' αὐτό. Ἡ ἀδερφή μου ἄρχισε νὰ πλάθῃ πῆττα, ἡ θυγατέρα μου κερνοῦσε τοὺς μεγάλους ρακί, μὲ τὸ μι-

σοκάρικο τὸ παγούρι, ὁ γαμπρός μου κάθονταν σιμά μου καταχαρούμενος, κι' ἐγὼ μολογοῦσα σ' ἐκείνους, ποῦ μέρω-
τούσαν πῶς πέρασα τὸν καιρό μου στὴν Ξενιτειά, τί εἶδα,
τί ἤκουσα, τί ἔμαθα, τί ἔκανα, ποῖον πατριώτη εἶδα κι' ἀν-
τάμωσα, ἀπὸ ποιούς καὶ σὲ ποιούς ἔφερα γράμματα, πῶς
εἶναι ὁ τάδε χωριανός μας, τί δουλειὰ κάνει ὁ τάδε ὁ
πλησιοχωρίτης μας, μ' ἓνα λόγο ἔδινα ταχτική ἀναφορὰ
καὶ ταχτικὸ λογαριασμὸ τοῦ τί ἔκανα, τί ἤκουσα, τί εἶδα
καὶ τί ἔμαθα σ' ὅλον τὸν καιρὸ τῶν δέκα πέντε χρόνιων,
ποῦ βρίσκομουν στὴν Ξενιτειά.

«Ύστερα ἄρχιζαν νὰ φύγουν λίγοι-λίγοι οἱ καλοὶ χω-
ριανοί μου, κι' ἔμεινα μόνος μὲ τοὺς ἀνθρώπους τοῦ σπι-
τιοῦ μου. Καθίσαμε ὅλοι σταυροπόδι γύρα στὴ σιὰ, ποῦ
ἔκαιγε σὰν καρμακάνι, περιμένοντας νὰ ἐτοιμαστῇ τὸ γιῶμα,
ἐνῷ εἶταν ξαπλωμένος μπροστὰ μας ὁ γάτος ὁ Λειάρης,
ὅπως διόλου ἀναίσθητος καὶ ξένος πρὸς τὸ πανηγύρι τοῦ
σπιτιοῦ, καὶ πίσω μας κάθονταν στὰ πισινὰ του ποδάρια ὁ
σκύλλος, ὁ Κοράκης, προσέχοντας στὲς ἐμιλίες μας, σὰν
πῶς προσέχουν στὸ Βαγγέλιο, βλέποντάς μας, κατάματα,
ὅσους δὲν τοῦ εἶχαν γυρισμένες τὲς πλάτες, καὶ πλειότερο
ἐμένα, τὸν νοικοκύρη, καὶ τόσο πολὺ προσεῖχε τ' αὐτί του,
καὶ τόσο πολὺ κάρφονε τὰ μάτια του ἀπάνω μου, ποῦ μ'
ἔκανε νὰ πιστέψω, ὅτι θ' ἀνακατόνονταν στὲς ἐμιλίες μας,
μιλῶντας μὲ ἀνθρώπινη γλῶσσα!

«Ἡ ζέστα, ἡ χαρά, τ' ἀναγάλλασμα, οἱ κόποι τοῦ δρό-
μου, ἡ ἀϋπνία, κι' ἡ συγκίνηση νάρκωσαν τόσο πολὺ τὸ
πνέμα μου καὶ τὸ κορμί μου, ὥστε, καθὼς βρίσκομουν ἐκεῖ,
γύρισα τὸ κεφάλι μου στὴ μοσχοβολημένη παρθενικὴ ἀγ-
καλιὰ τῆς θυγατρὸς μου, ἔκλεισα γλυκὰ-γλυκὰ τὰ μάτια
μου, κι' ἀποκοιμήθηκα . . .»

Καὶ ὅταν ξύπνησα, κι' ἀνοῖξα τὰ μάτια μου, δὲν
εἶδα τίποτε μπροστὰ μου! Μάννα, θυγατέρα, ἀδελφή, σπῆτι,

χωριό, πατρίδα εἶταν ὅλα φευγάτα! Βρίσκομουν, καὶ βρίσκομαι ἀκόμα στὰ ἔρημα τὰ ξένα, κι' ὅλα ὅσα εἶδα καὶ σὰς διηγήθηκα δὲν εἶταν ἄλλο παρὰ μιὰ γλυκειὰ ὀπτασία, ἓνα εὐτυχισμένο ὄνειρο, ποῦ μοῦ δώρησε ἡ ἀγάπη τῆς Πατρίδας μου, ποῦ βρίσκεται τόσο μακριά.

Τί πικρὴ ποῦ θὰ εἶταν ἀκόμα ἡ Ξενιτειά, ἂν δὲν εἶταν καὶ τὰ ὄνειρα!

